

**O'ZBEKISTAN RESPUBLIKASI JOQARI HA'M ORTA ARNAWLI
BILIMLENDIRIW' MINISTRILIGI**

BAS ILIMIY-METODIKALIQ ORAYI

**QARAQALPAQ MA'MLEKETLIK UNIVERSITETI JANINDAG'I
PEDAGOG KADRLARDI QAYTA TAYARLAW HA'M OLARDIN'
QA'NIYGELIGIN JETILISTIRIW AYMAQLIQ ORAYI**

**“O'zbekistan tariyxi pa'ninde innovatsiyalardi joqari bilimlendiriw
dizimine engiziu**

MODULI BOYiNSHA

O Q I W – M E T O D I K A L I Q K O M P L E K S

NO'KIS – 2019

Joqari bilimlendiriw orinlari tariyx bilim bag‘darlari uliwma kasiplik ha‘m arnawlı pa‘nleri professor-oqıtıwshıları ushın du‘zilgen «Tariyx» qa‘niygeligin asırıw kursının’ da‘stu‘ri professor-oqıtıwshılardıń teoriyalıq ha‘m ka‘siplik tayarlıqların ha‘mde pedagogikalıq sheberligin rawajlandırıw, zamanago‘y konsepsiyalar ha‘m metodologiyalıq derekler menen tanıstırıw, pedagogikalıq mashqalalar sheshimin tabıw boyınsha bilim, ko‘nlikpe ha‘m qa‘niygeligin jan‘alap barıwg‘a qaratılǵan.

Joqarı ha‘m orta arnawlı bilimlendiriw ministrliginin’ Joqarı ha‘m orta arnawlı, ka‘sip-o‘ner bilim oqıw-metodikalıq birlespeler xızmetin Muwapıqlastırıwshı ken‘esinde maqullang‘an.

2019 jıl “___” _____dag‘ı _____-sanlı bayanlama.

Oqıw da‘stu‘ri Qaraqalpaq ma‘mleketlik universiteti Ilimiy ken‘esinde usınılg‘an 2019 jıl “___” _____dag‘ı _____ - sanlı bayanlama.

MAZMUNI

1. Isshi oqıw da'stu'ri.....	7
2. Leksiya tekstleri.....	17
3. A'meliy shıng'ıwlar ushın materiallar	66
4. O'z betinshe ta'lim temaları.....	88
5. Assisment tapsırmaları.....	89
6. Test tapsırmaları... ..	92
7. Pitkeriw jumısları ushın temalar.....	102
8. Ha'r bir tema boyınsha slaydlar	
9. Glossariy	103
10. A'debiyatlar dizimi	105

**“O‘zbekiston tariyxi pa‘ninde innovatsiyalardi joqari bilimlendiriw
dizimine engiziu”**

moduli boyinsha

ISSHI DA‘STU‘RI

NO‘KIS - 2019

Usı issıı oqıw da'stu'ri joqarı bilim orınları tariyx pa'ni oqıtıwshılarının' qa'niygeligin jetilistiriw kursı u'lgı oqıw rejesine muwapıq islep shıg'ılg'an.

Du'ziwshi Berdaq atındag'ı QMU "Arxeologiya"
kafedrası professorı, tariyx ilimleri doktorı,
R.Urazbaeva

Issıı oqıw da'stu'ri Qaraqalpaq ma'mleketlik universiteti Ilimiy ken'esinin' 2019 jıl « » - sanlı qararı menen maqullang'an.

Ilimiy ken'es baslg'ı, rektor:

A.Reymov

I. TU'SINDIRIW XATI

Kirisiw

Da'stu'r O'zbekistan Respublikası Prezidentinin' 2015 jıl 12-iyundag'ı "Joqarı bilim orınlarınin' basshı ha'm pedagog kadrlardı qayta tayarlaw ha'm qa'niygeligin jetilistiriw dizimin ja'nede jetilistiriw sharaları haqqında" g'ı PF-4732-san Pa'rmanındag'ı u'stin bag'darlar mazmıninan kelip shıqqan halda du'zilgen bolıp, ol zamanago'y talaplar tiykarında qayta tayarlaw ha'm qa'niygeligin jetilistiriw protsesslerinin' mazmunın jetilistiriw ha'mde joqarı ta'lim orınları pedagog kadrlarının' ka'siplik komponentligin ha'r dayım asırıp barıwdı maqset qıladı.

Da'stu'r mazmunı joqarı bilimnin' normativ-huqıqiy tiykarları ha'm nızamshılıq normaları, ta'lim texnologiyaları ha'm pedagogikalıq sheberlik, bilim protsesslerinde xabar-kommunikatsiya texnologiyaların qollaw, a'meliy shet til, dizimli analiz ha'm qarar qabıl etiw tiykarları, arnawlı pa'nler negizinde ilimiy ha'm a'meliy izleniwler, texnologiyalıq rawajlanıw ha'm oqıw protsessin sho'lkemlestiriwdin' zamanago'y usılları boyınsha son'g'ı jen'isler, pedagogtın' ka'siplik kompetentligi ha'm kreativligi, global Internet tarmag'ı, multimedia dizimleri ha'm aralıqtan oqıtıw usılların o'zlestiriw boyınsha bilim, ko'nlikpe ha'm qa'niygeligin qa'liplestiriw na'zerde tutadı.

Da'stu'r do'gereginde berilip atırg'an temalar bilim tarawı boyınsha pedagog kadrlardı qayta tayarlaw ha'm qa'niygeligin asırıw mazmunı, sıpatı ha'm olardıń tayarlıg'ına qoyılatug'ın ulıwma qa'niygelik talapları ha'm oqıw rejeleri tiykarında qa'liplestirilgen bolıp, bul arqalı joqarı oqıw orınlarında pedagog kadrlardıń tarawg'a tiyisli zamanago'y bilim ha'm innovatsiya texnologiyaları, shet ellik ta'jiriybelerden paydalanıw, xabar-kommunikatsiya texnologiyaların oqıw protsessine ken' ja'riyalaw, shet tillerin intensiv o'zlestiriw da'rejesin asırıw esabına olardıń ka'sip sheberligin, ilimiy xızmetin rawajlandırıw, joqarı oqıw orınlarında oqıw-ta'rbiya protsesslerin sho'lkemlestiriw ha'm basqarıwdı dizimli analiz qılıw, sonday-aq, pedagogikalıq jag'daylarda optimal qararlar qabıl etiw menen baylanıslı kompetensiyalarg'a iye bolıwı ta'miyinlenedi.

Qayta tayarlaw ha'm qa'niygeligin asırıw bag'darının' o'zine ılayıq qa'siyetleri ha'mde mashqalalı ma'selelerinen kelip shıqqan halda da'stu'rde tın'lawshılardıń arnawlı

pa'nler do'geregindagi bilim, ko'nlikpe, qa'niygeligin ha'mde kompetensiyalarına qoyilatug'in talaplar o'zgartiriliwi mu'mkin.

Bul oqıw modulinde tın'lawshının' oqıw ju'klemesi - 30 saat bolıp,
sonnan: Ja'mi auditoriya oqıw ju'klemesi -26 saat;

Sonın' ishinde: Teoriyalıq shınıg'ıwlar -10 saat;

A'meliy shınıg'ıwlar -16 saat;

Ko'shpeleli shınıg'ıw - 4 saat

II. Modul atı: “O‘zbekistan tariyxı pa‘nin oqıtıwda innovatsion texnologiyalardan paydalanıw”

Moduldin’ maqseti: Tın‘lawshılardıń zamanago‘y innovatsion texnologiyalar, olardıń tu‘rleri ha‘mde olardan oqıw shınıg‘ıwları protsessinde paydalanıw boyınsha bilim, ko‘nlikpe ha‘m qa‘niygeliklerdi qa‘liplestiriw.

2.1. Ku‘tilip atırg‘an na‘tiyjeler: Tın‘lawshılar usı moduldi o‘zlestiriw protsessinde to‘mendegi bilim ha‘m ko‘nlikpelerge iye boladı.

Bilim	Ko‘nlikpe ha‘m qa‘niygelikler
<ul style="list-style-type: none"> • Zamanago‘y innovatsion texnologiyalardıń tu‘rleri, olardıń ta‘lim-ta‘rbiya protsessinde tutqan ornı ha‘m a‘hmiyeti; • Ta‘lim-ta‘rbiya protsessinde qollanılatusın pedagogikalıq texnologiyalardıń o‘zine ta‘n qa‘siyetleri, da‘rejeleri, gruppaları; 	<ul style="list-style-type: none"> • Zamanago‘y innovatsion texnologiyalardıń tu‘rleri, olardıń ta‘lim-ta‘rbiya protsessinde tutqan ornı ha‘m a‘hmiyetin tu‘sendire aladı; • Ta‘lim-ta‘rbiya protsessinde qollanılatusın alding‘ı pedagogikalıq texnologiyalardıń o‘zine ta‘n qa‘siyetleri, da‘rejeleri, gruppalarına qarap tan‘lawdı;
<ul style="list-style-type: none"> • Tariyx ta‘limi u‘skenelerinen paydalanıwg‘a innovatsion jandasıw; • Tariyx pa‘nin oqıtıwda leksiya ha‘m seminar shınıg‘ıwların proektlestiriwdi sho‘lkemlestiriw. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tariyx ta‘limi u‘skenelerinen paydalanıwg‘a innovatsion jandasıwdı; • Tariyx pa‘nin oqıtıwda leksiya ha‘m seminar shınıg‘ıwların proektlestiriwdi sho‘lkemlestire aladı;
<ul style="list-style-type: none"> • birgelikte oqıtıw, proekt texnologiyalarından paydalana alıw; 	<ul style="list-style-type: none"> • birgelikte oqıtıw, proekt texnologiyalarından paydalana aladı.

2.2. Modul boyinsha saatlar bo'listiriliwi:

№	Temalar	Tin'lawshinin' oqiw ju'klemesi, saat					
		Ha'mmesi	Auditoriyadag'ı oqiw ju'klemesi				O'z betinshe tayarlıq
			Sonın' ishinde:				
			Teoriyalıq	A'meliy shıng'ıw	Ta'jiriybe almasıw (ko'shpeli shıng'ıw)		
1.	Tariyx ta'limi protsessin modernizatsiyalaw.	6	2	4			
2	O'zbekistan tariyxı sabaqların zamanago'y talaplar tiykarında sho'lkemlestiriw texnologiyası.	6	2	4			
3	O'zbekistan tariyxı, ta'lim qurallarınan paydalanıwg'a innovatsion jandasıw	4	2	2			
4	O'zbekistan tariyxı pa'nin oqıtıwda leksiya ha'm seminar shıng'ıwların proektlew.	4	2	2			
5	O'zbekistan tariyxı sabaqlarına proekt, birgelikte oqıtıw texnologiyaların ja'riyalaw	6	2	4			
6	U'lgili bilim beriw orınlarınin' alding'ı ta'jiriybesin u'yreniw	4			4		
	Ja'mi:	30	10	16	4		

2.3. Teoriyalıq ha'm a'meliy shıng'ıwlar temaları

№	Modul birlikleri atı ha'm quramı	SHıng'ıw tu'ri	Saatlar mug'darı
1	<p>Tariyx ta'limi protsessin modernizatsiyalaw. “Tariyx pa'nin oqıtıwda innovatsion texnologiyalardan paydalanıw” kursın oqıtıwdın' maqset ha'm wazıypaları, mazmunı. Tariyx oqıtıw metodikası, pedagogikalıq texnologiya ha'm innovatsiya tu'sinigi. Pedagogikalıq texnologiyanın' ilimiy tiykarları. Ta'limge innovatsion ha'm texnologiyalıq jandasıwdın' mazmunı ha'm innovatsion texnologiyalar. Pedagogikalıq texnologiya tu'sinigi ha'm onın' aspektleri. Ta'lim – ta'rbiya protsessin ku'sheytiriwdin' aktiv mashqalaları. Tariyx pa'ni oqıtıwshısının' innovatsion xızmeti. Oqıtıwshının' kompetentligi.</p>	teoriya a'meliy	2 4
2	<p>O'zbekistan tariyxı sabaqların zamanago'y talaplar tiykarında sho'lkemlestiriw texnologiyası. Tariyx pa'nin oqıtıwda qullanilatug'ın innovatsion texnologiyalardın' teoriyalıq tiykarları, tu'rleri, olardı qollaw metodları. Tariyx pa'nin oqıtıwda alding'ı texnologiyalardan paydalanıw. Zamanago'y sabaqlardı sho'lkemlestiriw formaları. Tariyx sabaqların sho'lkemlestiriwge innovatsion jandasiu. Sabaqtın' texnologiyalıq kartası. Prezentatsiya sabaqların sho'lkemlestiriwge qoyılatug'ın talaplar.</p>	teoriyalıq a'meliy	2 4
3	<p>O'zbekistan tariyxı ta'lim qurallarınan paydalanıwg'a innovatsion jandasıw.</p>	teoriyalıq	

	<p>Ta'lim qurallari haqqida tu'sinik. Ta'lim qurallarining klassifikatsiyasi. Ta'lim qurallarini tan'lawdi aniqlawshi na'rseler, grafik organayzerler.</p> <p>Ta'limning texnik qurallari. Kompyuter ha'm xabar texnologiyalari. Elektron sabaqliq ha'm onin' du'zilisi.</p>	a'meliy	2 2
4	<p>O'zbekistan tarixi pa'nin oqitwda leksiya ha'm seminar shinig'wlarin proektlew.</p> <p>Leksiya sabaqlarin zamanago'y tiykarda sho'lkemlestiriw. Leksiyaning sha'rtleri. Leksiya turlerinin o'zine ta'n qa'siyetleri. Leksiyada oqitw texnologiyasining protsessli du'zilisi. Leksiya sabaqlarinda pedagogikalik texnologiyalardan paydalaniw.</p> <p>Seminar shinig'w haqqida tu'sinik ha'm onin' tiykarg'i wazıypalari. Seminardin' sha'rtleri. Seminar turlerinin o'zine ta'n qa'siyetleri. Seminar shinig'wı oqitw texnologiyasining protsessli du'zilisi.</p>	Teoriyalik a'meliy	2 2
5	<p>O'zbekistan tarixi, proekt, birgelikte oqitw texnologiyalarin ja'riyalaw.</p> <p>Proekt texnologiyasi haqqida tu'sinik. Proektlik ta'limning tiykarlari.</p> <p>Oqıw proekti. Oqıw proektinin xızmeti. Proektli ta'limge tiykarlang'an oqıw shinig'wının texnologiyalik sizılması. Proektli oqitwdın texnologiyalik kartasi.</p> <p>Birgelikte oqitw texnologiyalarining mazmunı. Oqitwshının tayarlig'i.</p>	Teoriyalik a'meliy	4 4
JA'MI:			16

III. MODUL MAZMUNI

3.1. Teoriyalıq shınıg'ıwlar mazmunı

Tariyx ta'limi protsessin modernizatsiyalaw. “O'zbekistan tariyxı pa'nin oqıtıwda innovatsion texnologiyalardan paydalanıw” kursın oqıtıwdın' maqset ha'm wazıypaları, mazmunı. Tariyx oqıtıw metodikası, pedagogikalıq texnologiya ha'm innovatsiya tu'sinigi. Pedagogikalıq texnologiyanın' ilimiy tiykarları. Ta'limge innovatsion ha'm texnologiyalıq jandasıwdın' mazmunı ha'm innovatsion texnologiyalar. Pedagogikalıq texnologiya tu'sinigi ha'm onın' aspektleri. Ta'lim – ta'rbiya protsessin asırıwdın' aktiv mashqalaları. Tariyx pa'ni oqıtıwshısının innovatsion xızmeti. Oqıtıwshının' kompetentligi.

O'zbekistan tariyxı sabaqların zamanago'y talaplar tiykarında sho'lkemlestiriw texnologiyası. Tariyx pa'nin oqıtıwda qollanilatug'ın innovatsion texnologiyalardın' teoriyalıq tiykarları, tu'rleri, olardı qollaw metodları. Tariyx pa'nin oqıtıwda alding'ı texnologiyalardan paydalanıw. Pedagogikalıq texnologiyanın' ilimiy tiykarları. Zamanago'y sabaqların sho'lkemlestiriw formaları. Tariyx sabaqların sho'lkemlestiriwge innovatsion jandasıw. Sabaqtın' texnologiyalıq kartası. Prezentsiya sabaqların sho'lkemlestiriwge qoyilatug'ın talaplar.

O'zbekistan tariyxın oqıtıwda ta'lim qurallarınan paydalanıwga innovatsion jandasıu. Ta'lim quralları haqqında tu'sinik. Ta'lim qurallarının' klassifikatsiyası. Ta'lim quralların tan'lawdı anıqlawshı grafik organayzerler. Ta'limnin' texnik quralları. Kompyuter ha'm axborot texnologiyaları. Elektron sabaqlıq ha'm onın' du'zilisi.

O'zbekistan tariyxı pa'nin oqıtıwda leksiya ha'm seminar shınıg'uların proektlestiriw. Leksiya sabaqların zamanago'y tiykarda sho'lkemlestiriw. Leksiyanın' sha'rtleri. Leksiya tu'rlerinin' o'zine ta'n qa'siyetleri. Leksiyada oqıtıw texnologiyasının' protsessli duzilisi. Leksiya sabaqlarında pedagogikalıq texnologiyalardan paydalanıw. Seminar shınıg'ıwı haqqında tu'sinik ha'm onın' tiykarg'ı wazıypaları. Seminardın' sha'rtleri. Seminar tu'rlerinin' o'zine ta'n qa'siyetleri. Seminar shınıg'ıwı oqıtıw texnologiyasının' protsessli du'zilisi.

O'zbekistan tariyxı sabaqlarına proekt, birgelikte oqıtıw texnologiyaların ja'riyalaw. Proekt texnologiyası haqqında tu'sinik. Proektli ta'limnen paydalanıwdın' sotsiallıq-pedagogikalıq sha'rtleri. Proektli ta'limnin' tiykarları. Oqıw proekti. Oqıw proektli xızmet. Oqıw proektinin' metodikalıq pasportı. Oqıw proektinin' mu'ddetleri.

Proektlew ta'limge tiykarlang'an oqıw shınıg'ıwının' texnologiyalıq sızılması. Proektli oqıtıwdın' texnologiyalıq kartası.

Birgelikte oqıtıw texnologiyalarının' mazmunı. Oqıtıwshının' tayarlıg'ı.

3.2. A'meliy shınıg'ıw mazmunı

Tariyx ta'limi protsessin modernizatsiyalastırıw. "Tariyx pa'nin oqıtıwda innovatsion texnologiyalardan paydalanıw" kursın oqıtıwdın' maqset ha'm wazıypaları, mazmunı. Tariyx oqıtıw metodikası, pedagogikalıq texnologiya ha'm innovatsiya tu'sinigi. Pedagogikalıq texnologiyanın' ilimiy tiykarları. Ta'limge innovatsion ha'm texnologiyalıq jandasıwdın' mazmunı ha'm innovatsion texnologiyalar. Pedagogikalıq texnologiya tu'sinigi ha'm onın' aspektleri. Ta'lim-ta'rbiya protsessin jetiskenligin asırıwdın' aktiv mashqalaları. Tariyx pa'nin oqıtıwshısının' innovatsion xızmeti. Oqıtıwshının' kompetentligi.

O'zbekistan tariyxı sabaqların zamanago'y talaplar tiykarında sho'lkemlestiriw texnologiyası. Tariyx pa'nin oqıtıwda qollanilatug'ın innovatsion texnologiyalardın' teoriyalıq tiykarları, tu'rleri, olardı qollaw metodları. Tariyx pa'nin oqıtıwda alding'ı texnologiyalardan paydalanıw. Pedagogikalıq texnologiyanın' ilimiy tiykarları. Zamanago'y sabaqlardı sho'lkemlestiriw formaları. Tariyx sabaqların sho'lkemlestiriwge innovatsion jandasıw. Sabaqtın' texnologiyalıq kartası. Prezentsiya sabaqların sho'lkemlestiriwge qoyılatug'ın talaplar.

O'zbekistan tariyxın oqıtıwda ta'lim qurallarınan paydalanıwg'a innovatsion jandasıw. Ta'lim quralları haqqında tu'sinik. Ta'lim qurallarının' klassifikatsiyası. Ta'lim quralların tan'lawdı anıqlawshı grafik organayzerler. Ta'limnin' texnikalıq quralları. Kompyuter ha'm axborot texnologiyaları. Elektron sabaqlıq ha'm onın' **du'zilisi.**

O'zbekistan tariyxı pa'nini oqıtıwda leksiya ha'm seminar shınıg'ıwların proektlestiriw. Leksiya sabaqların zamanago'y tiykarda sho'lkemlestiriw. Leksiyanın' jetiskenlik sha'rtleri. Leksiya tu'rlerinin' o'zine ta'n qa'siyetleri. Leksiyada oqıtıw texnologiyasının' protsessli du'zilisi. Leksiya sabaqlarında pedagogikalıq texnologiyalardan paydalanıw.

Seminar shınıg'ıwı haqqında tu'sinik ha'm onın' tiykarı wazıypaları. Seminardın' sha'rtleri. Seminar tu'rlerinin' o'zine ta'n qa'siyetleri. Seminar shınıg'ıwı oqıtıw texnologiyasının' protsessli du'zilisi.

O'zbekistan tariyxı sabaqlarına proekt, birge islesiwde oqıtıw texnologiyaların ja'riya etiw. Proekt texnologiyası haqqında tu'sinik. Proektli ta'limnen paydalanıwdın' sotsiallıq-pedagogikalıq sha'rtleri. Proektli ta'limnin' tiykarları. Oqıw proekti. Oqıw proektli xızmet. Oqıw proektinin' metodikalıq pasportı. Oqıw proektinin' mu'ddetleri. Proektli ta'limge tiykarlang'an oqıw shınıg'ıwının' texnologiyalıq sızılması. Proektli oqıtıwdın' texnologiyalıq kartası.

Birgelikte oqıtıw texnologiyalarının' mazmunı. Oqıtıwshının' tayarlıg'ı.

3.3. O'z betinshe tayarlıq mazmunı

Oqıw modulleri boyınsha juwmaqlawshı test sınavlarına tayarlıq ko'riw. Qa'niygelik jumısın qorg'awg'a tayarlaw ha'm qorg'aw.

IV.QADAG'ALAW SORAWLARI

1. Ma'mleketlik ta'lim standartının' tiykarg'ı jen'isi nelerden ibarat? Qanday **munozaraviy** jaqları qayd etilmekte? DTS, da'stu'r ha'm sabaqlıqlardıń muwapıqlıg'ı analizi.
2. Tariyx ta'lim konsepsiyası degende neni tu'siniledi? qaysı ta'repler na'zerde tutıladı?
3. Tariyx pa'nin oqıtıwda qollanılatug'ın pedagogikalıq texnologiyalardı barshe temalarda qollaw mu'mkin be? Pikirin'iz.
4. Tariyx pa'nin oqıtıwda oqıtıwshının' informatika ha'm axborot texnologiyaları bilim da'rejesi qanday bolıwı kerek?
5. O'z betinshe ta'limdi sho'lkemlestiriwdin' qanday tu'rlerin bilesiz? O'z betinshe ta'lim alıwdın' oqıw-metodikalıq ta'minatı.
6. Tariyx sabaqların zamanago'y talaplar tiykarında sho'lkemlestiriw texnologiyası.
7. Presentatsiya sabaqların sho'lkemlestiriwge qoyılatug'ın talaplar.
8. Tariyx ta'limi qurallarınan paydalanıwg'a innovatsion jandasıw.
9. Tariyx pa'nin oqıtıwda leksiya ha'm seminar shınıg'ıwların proektlestiriw.
10. Tariyx pa'nin oqıtıwda oyınlı texnologiyalardan paydalanıw.
11. Tariyx ta'liminde keys-stadi texnologiyasınan paydalanıw.
12. Tariyx sabaqlarına proekt texnologiyasın ja'riya etiw.
13. Tariyx sabaqlarına birgelikte oqıtıw texnologiyaların ja'riya etiw.

14. Tariyx ta'liminde aralıqtan ta'limdi sho'lkemlestiriw.
15. Tariyx pa'nin oqıtıwda axborot texnologiyaların ja'riya etiw.
16. Tariyx pa'nlerinen elektron sabaqlıqlardı jaratıw.
17. Pa'nler boyınsha elektron oqıw komplekslerdi jaratıw.
18. Elektron sabaqlıqlar, interaktiv doskalardan paydalanıw.

V.OQITIW QURALLARI

1. Slaydlar
2. Kompyuter kompleksi
3. Internet dizimi
4. Videoproektor
5. Kadoskop
6. Flipchart
7. Prezentatsiya slaydları
8. Doska
9. Por
10. Kompleks
11. Markerlar
12. Magnitler
13. A2, A3, A4 qag'azları.

VI. A'DEBIYATLAR

Tiykarg'ı a'debiyatlar:

1. Karimov I.A. YUksak ma'naviyat – engilmas kuch. – T: Ma'naviyat, 2008. - 173 b.
2. Karimov I.A. Wzbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori. Malakali pedagog kadrlar hamda wrta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarini shunday kadrlar bilan ta'minlash tizimini yanada takomillashtirishga oid chora-tadbirlar twg'risida // Xalq swzi, 2012. 29 may, № 10.
3. Ganieva M.A., Fayzullaeva D.M. Wqitishning loyihaviy texnologiyasi twplami. Metodik qwillanma. – T.: TDIU, 2013. – 83 b.

4. Golish L.V., Fayzullaeva D.M., Pedagogik texnologiyalarni loyihalashtirish va rejalashtirish. Wquv-uslubiy qvllanma. – T.: Iqtisodiyot, 2011. - 206 b.
5. Ishmuhamedov R. Innovatsion texnologiyalar yordamida ta’lim samaradorligini oshirish yvllari. – T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2009.
6. Lafasov M. Jahon tarixi. (1918-2008). –T.: “Turon-iqbol”, 2011.
7. Fuzailova G., Rahmatullaeva O. Tarix fanini kasbiy sohalarga ywnaltirib wqitish metodikasi. (Wrta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalari wqituvchilari uchun metodik qvllanma).-T.: TDPU, 2012. -140 b.
8. Xodiev B.YU, Golish L.V., Rixsimboev O.K. Keys-stadi - iqtisodiy oliy wquv yurtidagi zamonaviy ta’lim texnologiyasi: Ilmiy-uslubiy qvllanma. – T.: TDIU, 2009.
9. Kamoldinov M., B.Vaxobjonov. Innovatsion pedagogik texnologiyalar asoslari, savollar, javoblar. – T.: “Talqin”, 2010.
10. Ishmuhamedov R., A.Abduqodirov. Tarbiyada innovatsion texnologiyalar – T.: 2010.
11. Ishmuhamedov R., A.Abduqodirov. Pardaev A.Ta’limda innavatsion texnologiyalar. – T.: 2008.
12. Hamdamov R., Begimqulov U. Ta’limda axborot texnologiyalari. – T.: Wzbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2010.
13. Hamdamov R., Begimqulov U. Elektron wquv uslubiy majmualar. – T.: Wzbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2010.
14. Hamdamov R., Begimqulov U. Elektron universitet: elektron vazirlik, masofaviy ta’lim texnologiyalari. – T.: Wzbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2010.
15. Xoliqov A. Pedagogik mahorat. – T.: Tafakkur-bwstoni, 2011.

6.2.Qosimsha a’debiyatlar

- 1.Akademik litseylerdin’ sotsialliq-gumanitar pa’nler ha’m shet ellik filologiya bag‘darindag‘ı tarmaq ta’lim standartı ha’m teren’lestirilgen pa’nler oqıw da’stu’rleri.–T.: 2010.
- 2.Karlıbaeva G.E. Bakalavr uqituvchilarini tayorlashga innovatsion yondashuvlar. – T.: 2010.
- 3.Urazbaeva R.Dj. Istoriya obrazovaniya v Karakalpakstane (poslednyaya chetvert XIX-nachalo XXIv). – T.: 2011.

1. www.tdpu.uz
2. www.pedagog.uz
3. www.Ziyonet.uz
4. www.edu.uz

Kirisiw

Jurtımızda a'melge asırılıg'an reformalar arqalı barlıq a'sirese,ekonomikalıq sonday-aq ta'im sistemasında da keskin o'zgerisler ju'z bermekte.

O'zbekstan Respublikasi Prezidenti I.A.Karimovtin' 2012jil 28 maydag'i "Qa'nigeligi pedagog kadrlar tayarlaw ha'm orta arnawli ka'sip-o'ner bilimlendiriw mekemelerin sonday kadrlar menen ta'miyinlewdi jetilistiriwge tiyisli shara ilajlar haqqında" g'I qararg'a ko're, bu'gingi ku'nde orta arnawli, ka'sip o'ner processinde tiyisli da'rejede qa'liplestiriw,do'gerekler,zamanago'y ta'im texnologiyalarına tayang'an halda o'tkizliwi lazımlıg'ı zamanago'y g'alaba xabar kommunikaciya texnologiyaları menen ta'miyinlew za'ru'rigininen kelip shig'ip tariyx pa'nin maqsetli, na'tiyjeli, kepillengen oqitiw da'wir talabi. Bu'ngi ku'nde shet ellerde na'tiyjeli qollanılıp atirg'an "Keys-study" rejesi menen sheriklikte oqitiw texnologiyasi, "T-sxema", Blic soraw" basqa interaktiv usillar haqqında mag'liwmat ha'm olarni sabaq processine ja'riya etiw mexanizmin jaratıp beriwge ha'reket etpekte.

Usi waqıtqa shekem da'stu'riy ta'limde studentlerdi tayyar bilimlerde iyelewge u'yretip kelingeni edi. Bunday usil studentlerde g'a'rezsiz pikirlew, ko'rkem izleniw, inciyativani so'ndirer edi. Endi oqiw processin jan'alang'an standart talaplarg'a juwap beretug'in zamanago'y sabaqlar tiykerında payda etiw da'wiri keldi.

Basqasha etip aytqanda zerikerli sabaqlar ornına zamanago'y sabaqlardi payda etiwge juwapkershilik penen jandasatug'in ka'siplik bilimli, metodik sheberlikke iye, juwapkershilikli,interaktiv pedagogik texnologiyani toliq o'zlestirip alg'an innovaciylar tiykarında ta'limdi payda ete alatug'in oqitiwshilarg'a talap artpaqta.

Sonin' ushında talim mekemelerinin' oqiw ta'rbiyaliq processinde zamanago'y oqitiw usillari-interaktiv usillar, innovacion texnologiyalardin' a'hmiyeti ha'm ornı ayiriqsha. Pedagogik texnologiyalar ha'm olardi ta'limde qollawg'a tiyisli bilimler ta'jriybe studentleri bilimli ha'm jetik ta'jriybege iye bolıwin ta'miyinleydi. Pedagogik texnologiyalar ma'selelerin ha'm mashqalalardi u'yrenip-tariyx pa'ni oqitiwda zamanago'y pedagogik texnologiyalardan paydalaniw boyınsha sabaq islenbelerin rejelestiriw ko'nlikpelerin qa'liplestiriwden ibarat.

Oqiw pa'ninin' waziypalarına:

-“Ta'lim haqqında” nizam ha'm “Kadrlar tayrlaw milliy da'stu'ri”nde ko'rsetilgen waziypalardi a'melge asriw

-didaktika teoriyasi menen a'melyetti baylanisin ta'miyinlew

-studentlerdi ta'lim-ta'rbiya processinde pedagogic texnologiyalarin qollawg'a u'yretiw arqali olardi zamanago'y ta'lim texnologiyalarin islep shig'a aliw ha'm prezentatsiya sabaqlarin joqari da'rejede o'tkize aliwdi u'yreniw

- tariyx pa'ni oqitiwshinin' innovacion xizmetin rejelestiriw ko'nlikpeleri qa'liplestiriw

-tariyx pa'nin oqitiwda zamanago'y texnologiyalardi na'tiyjeli ha'm kepillengen na'tiyjege eristiriw kiredi

Pedagogik ma'qsettin' a'melge asiwi ha'm kepillengen na'tiyjege erisiwi oqitiwshi ha'm studenttin' sherikliktegi iskerligi, olar qoyg'an ma'qset, tan'lang'an mazmun, usil, qural, formag'a yag'niy texnologiyag'a baylanisli.

Oqitiwshi ha'm studenttin' maqsetten na'tiyjege erisiwinde qanday texnologiyani tan'lawi o'zlerinin' iqtiyarinda, sebebi ha'r eki ta'reptin' tiykarg'I maqseti aniq na'tiyjege erisiwge qaratilg'an bolip, bunda studenttin' bilim da'rejesi, topar xarakteri, sha'rayatqa qarap, isletiletug'in texnologiya tan'lanadi. Ma'selen, na'tiyjege erisiw ushin ba'lki kompyuter menen islew za'ru'r boliwi, ba'lki kino(yaki tarqatpa material, sizilma, plakat, axborat texnologiyasi, tu'rli a'debiyatlar) kerek bolar. Bulardin' ha'mmesi oqitiwshi ha'm studentlerge baylanisli.

Sol menen birge oqiw processi aldinnan rejeleswtiriw za'ru'r. Bul process te oqiw predmetinin' o'zine ta'n ta'repi, orin ha'm sha'rayatti, en' tiykarg'isi studenttin' imkaniyati ha'm talabin sherikliktegi xizmetin payda ete aliwdi esapqa aliw kerek. Sonda g'ana kerekli kepillengen na'tiyjege erisiw mu'mkin. Qisqasha aytqanda, studentti ta'lim orayina alip shig'iw kerek. Zamanago'y pedagogik texnologiyalar qollaw waqtinda studentler "Kognitiv" oqiw maqsetleri tarawinda-teoriyalik bilimlerde aladi, "Psixomotor" oqiw maqsetleri tarawinda- alg'an teoriyalik bilimlerde tu'rli shining'iwlardi orinlaw arqali bekkemleydi, "Affektiv" oqiw maqsetleri tarawinda-olarda keleshekke u'mit payda boladi.

Sol ko'z qarastan kelip shig'ip, bul oqiw-usilliq qollanba tayyarlandi. A'llette usi oqiw-usilliq qollanba avtor ta'repinen usi tarawdag'i da'slepki is bolg'anlig'i sebepli kemshilikler boliwi ta'biyiy.

Respublikamizda jan'a pedtexnologiyalar tarawinda jetekshi alimlar, professor oqiwshilar B.Xodiyev, L.Golish, R.Ishmuhammedov, A.Abdiqodirov, S.Usmanov, G.Fuzailova, J.Yoldashev. R.Hamraqulov, E.Jumaevlardin' pedtexnologiyag'a baylanisli

kitaplari, oqiw qollanbalari usi oqiw qollanbani tayyarlawda a'hmiyetli derek bolip xizmet etti.

II.leksiya tekstleri

1-Tema:Tariyx pa'nin oqitwda innovacion texnologiyalar pa'ninin' mazmun- ma'nisi

Reje:

- 1.Tariyxtı oqitwda innovacion texnologiyalar pa'ninin' maqset ha'm waziypaları
- 2.Ta'lmde innovacion ha'm taxnologiyaliq jandasiwdin' mazmun ha'm ma'nisi
- 3.Ta'lim ta'rbiya na'tiyjeligin asiriwdin' tiykarg'I mashqalalari
- 4.Tariyx pa'ni oqitiwshisinin' innovacion iskerligi

1.Tariyxtı oqitwda innovacion texnologiyalar pa'ninin' maqset ha'm waziypaları

Usı waqıtqa shekem da'stu'riy ta'limde studentlerdi tek tayarlaw bilimlerin iyelewge u'yretip kelindi,bunday usil studentlerdi jeke pikir, o'z u'stinde islew,inciativani so'ndiretug'in edi.Endi oqiw processi jan'alang'an da'stu'r ha'm standart talaplarg'a juwap bertug'in zamanago'y sabaqlar tiykarında payda etiw da'wiri keldi. Basqasha etip aytqanda zerikerli sabaqlar ornina sabaqlardi payda etiw juwapkershilik penen qaraytug'in metodik ta'jriybege iye juwapkershilikli ha'm zamanago'y interaktiv pedagogik texnologiyani toliq o'zlestirip alg'an, innovaciylar tiykarında ta'limdi qa'liplestiretug'in oqitiwshilarg'a talap artpaqta.

Innovaciya (inglizshe so'z bolip, Innovation-jan'aliq kiritiw, jan'aliq) degendi bildiredi.

Innovacion texnologiyalar pedagogic process ha'm de oqitiwshi ha'm student iskerligine jan'aliq o'zgerisler kiritiw bolip, oni a'melge asiriwda tiykarinan interaktiv usillardan paydalaniladi.

Interaktiv(“inter”-bul o'zara “ast” ha'reket qilmaqta) o'z ara ha'reket yamasa birewler menen so'ylesiw ta'rtibib boliwdi an'latadi. Basqasha so'z benen aytqanda,oqitiwshinin'

interaktiv usillari biliw ha'm kommunikativlik iskerligin payda etiwidin' arnawli formasi bolip onda ta'lim aliwshilar biliw processine tartilg'an boladi,olar biletug'in ha'm oylap atirg'an na'reslerdi tu'siniw ha'm pikirlew imkaniyatina iye boladi. Interaktiv sabaqlarda oqitiwshinin' iskerligi sabaq maqsetlerine erisiwge jo'neltiriw alip keledi. Bul usillardin' o'zine ta'nligi sonda olar tek pedagog talaplardin' birgelikte ha'reket etiw tiykerinda a'melge asiriladi. Onda pedagogic sheriklik process o'zine ta'n o'zgesheliklerge iye bolip, olarg'a:

- studenttin' sabaqqa itibarsiz bolmawg'a, erkin pikirlew izleniwge ma'jbu'r etiw
- studentlerdin' sabaq waqtinda pa'nge qizig'iwshiliqtin' dawamlilig'in ta'miyinlew
- studentlerdin' pa'nge bolg'an qizig'iwshilig'in erkin ra'wishte ha'r bir ma'selege do'retiwshilik jaqtan jandasilg'an halda ku'sheyttiriliwi
- pedagog ha'm studentlerdin' birgeliktegi ha'reketin payda etiwleri mu'mkin.

Ha'zirgi ku'nde ta'lim processinde interaktiv usillar(innavacion pedagogik ha'm axborat texnologiyalari) nan paydalanip, ta'limnin' na'tiyjeliligini asiriwg'a bolg'an qizig'iwshiliq,itar ku'nne-ku'nge ku'sheyiw ta'biyy.Zamanago'y texnologiyalar qollanilg'an shinig'iwlar studentler iyelep atirg'an bilimlerde o'zleri izlep tabiwina, g'a'rezsiz u'yrenip, talqilawg'a,ha'tte juwmaqlardi o'zleri shig'ariwg'a qaratilg'an. Oqitiwshi processte shaxs ha'm ja'miyettin' rawajlaniw, qa'liplesiw,bilim aliwi ha'm ta'rbiyalaniwina sha'rayat jaratadi, sol menen bir qatarda basqariwshiliq,jo'neltiriwshilik waziypasin orinlaydi. Bunday oqiw processinde student tiykarg'I figurag'a aylanadi.

Pedagog alimlardin' jillar dawaminda ta'lim diziminde

Nege oqitamiz?

Neni oqitamiz?

Qanday oqitamiz?

Sorawlarina juwap izlew menen bir qatarda qanday etip na'tiyjeli oqitiw mu'mkin?-degen sorawg'a da juwap izledi.

Bul bolsa, alim ha'm a'meliyatshilardi oqiw processin texnologiyalastiriwg'a yag'niy oqitiwdi islep shig'ariwg'a baylanisli aniq kepillengen na'tiyje bertug'in texnologik processke aylandiriwg'a urinip ko'riw mu'mkin, degen pikirge alip keledi.

Bunday pikirdin' tuwiliwi pa'nde jan'a pedagogik texnologiya jo'nelisin ju'zege keltiredi.

Bu'gingi ku'nde ta'lim mekemelerinin' oqiw-ta'rbiyalıq processte pedtexnologiyalardan paydalaniwg'a ayırıqsha itibar berip atırg'anlıg'ının' tiykerğ'I sebebi to'mendegiler:

Birinshiden, pedtexnologiyalarda shaxsti rawajlandırıwshi talımdi a'melge asırıw imkaniyatının' ken'liginde. "Ta'lim haqqında"ğ'I nızam ha'm "Kadrlar tayarlaw milliy da'stu'ri"de rawajlantırıwshi ta'limdi a'melge asırıw ma'selesine ayırıqsha itibar qaratilg'an.

Ekinshiden, pedtexnologiyalar oqiw-ta'rbiya processine dizimli xızmeti jandasiwin ken' ja'riya etiw imkanin beredi.

U'shinshiden, pedtexnologiya oqıtıwshını ta'lim-ta'rbiya processinin' maqsetlerinen baslap, diaqnoz dizimin du'ziw ha'm bul process keshiwin baqlawga shekem bolg'an texnologiyalıq shınjirdi aldinnan rejelestirip aliwg'a iytermeleydi.

To'rtinshiden, pedtexnologiya jan'a qurallar ha'm axborat usılların qollanıwg'a tiykarlang'anlıg'I sebepli, olardıń qollanılıwı "Kadrlar tayarlaw milliy da'stu'ri" talapların a'melge asırıwdı ta'miyinleydi.

Oqiw-ta'rbiya processinde pedtexnologiyalardıń durıs ja'riya etiliwı oqıtıwshınıń bul processte tiykarğ'I sho'lkemlestiriwshi yaki ma'sla'hatshı sıpatında xızmet ju'ritiwine alıp keledi. Bul bolsa studenttin' ko'birek g'a'rezsizlikti, do'retiwshilikti ha'm shıdamlılıq sıpatlardı talap etedi. Ha'r qanday pedtexnologıyanın' oqiw-ta'rbiya processinde qollanılıwı shaxsiy xarakterden kelip shıqqan halda studentti kim oqıtıp atırg'anlıg'i ha'm oqıtıwshi kimdi oqıtıp atırg'anlıg'ına baylanisli.

Pedtexnologiya tiykarında o'tkeriletug'in shıniğ'iwlar jaslardın' a'hmiyetli turmisliq jetiskenlik ha'm mashqalalarg'a o'z mu'na'sibetlerin bildiriwge umtiliwleri qandirilip, olardı pikirlewge, o'z ko'z-qarasların tiykerlawg'a imkan jaratadı.

Ha'zirgi da'wirde ju'z berip atırg'an innovacion processlerde ta'lim sisteması aldındag'I mashqalalardı sheshiw ushin jan'a axboratti ozlestiriw ha'm o'zlestirgen bilimlerdi o'zleri ta'repinen bahalawg'a, za'ru'r qararlardı qabil etiwshi, g'a'rezsiz ha'm erkin pikirleytug'in shaxslar kerek.

Sonin' ushin da, ta'lim mekemelerinin' oqiw ta'rbiyalıq processte zamanago'y oqıtıw usılları-interaktiv usıllar, innovacion texnologiyalardıń ornı ha'm a'hmiyeti ayırıqsha. Pedtexnologiya ha'm olardı ta'limde qollanıwg'a baylanisli bilimler, ta'jriybe studentlerdi bilimli ha'm jetik mamanlıqqa iye bo predmetinin' o'zine ta'n texnologiyası bar. Oqiw

processinde pedtexnologiya- bul aniq izbe-izliktegi jalg'iz process bolip, ol studenttin' talabinan kelip shiqqan halda bir maqsetke bag'darlang'an ha'm kepillengen na'tiyje beriwge qaratilg'an pedagogiyaliq process.

Pedagogik maqsettin' a'melge asiwi ha'm kepillengen na'tiyjege erisiwi oqitiwshi ha'm studenttin' birgeliktegi ha'reketi, olar qoyg'an maqset, tan'lang'an mazmun, usil, qural, formag'a yag'niy taxnologiyg'a baylanisli.

Oqitiwshi ha'm studenttin' maqsetten na'tiyjege erisiwinde qanday texnologiyadan paydalaniw olardin' iqtiyarinda, sebebi ha'r eki ta'reptin' tiykarg'I maqseti aniq na'tiyjege erisiwge qaratilg'an bolip, bunda studentlerdin' bilim da'rejesi, topar xarakteri ha'm sha'rayatqa qarap isletiletug'in texnologiya saylanadi.

2. Ta'limde innovatcion ha'm texnologiyaliq jandasiwdin' mazmun- ma'nisi

Jan'a mu'na'sibetlerinin' o'zine ta'n ta'repi da'stu'riy ta'limdegiden parq etip, oqiwshi-studentlerdin' g'a'rezsizligi ha'm oqiw iskerligin sheklemesten, balki belgilengen maqsetke jo'neltiriw, oqiw iskerligin birgelikte payda etiw, olar iskerligine sanali ra'wishte jollaw, birde-bir xizmetti buyriq arqali a'melge asirmastan, ba'lki na'tiyjeli payda etiw arqali oqiwshi-studentlerde pa'n tiykarlarin u'yreniwge bolg'an qizig'iwshilig'in arttiriw, shaxstin' mu'tajligi, qizig'iwshilig'i ha'm imkaniyatlarin shegaralamastan erkin tan'law huqiqin beriw sanaladi.

Pedtexnologiya texnologik jandasiwg'a tiykarlanadi. Texnologiyaliq jandasiw degende tayar o'nim(islep shig'ariw texnologiyasina uqsas) aliw ushin islep shig'ariw processinde qollanilatug'in usil ha'm metodlar toplami tu'sinilip, qoyilg'an maqsetlerge erisiwde ku'tilgen na'tiyjelerdi kepilleytug'in usil metodlari kompleksi tu'siniledi. Eger metod biliw joli, izertlew joliyaki bir xizmettegi belgili a'meliy ha'm teoriyaliq bilimlar tarawin iyelewge ha'reketler, usillar kompleksi dep tu'sinsek, pedagogik texnologiyani' ta'lim usili, ma'lim ma'nide ta'lim-ta'rbiya processleri, qurallari, forma ha'm metodlari kompleksin an'latadi.

Pedtexlogiyani da'stu'rlik oqitiw metodikasidan pariqlawshi belgileri ko'p. Pedtexnologiya da'stu'riy metodikadan, da'slep maqsetlerinin' qoyiliwi ha'm og'an erisiwi menen pariqlanadi. Pedtexnologiya usili quramliq qisimina ta'limnin' uliwmalig

ma'qsetlerin (oqitiwshi ha'm studenttin' maqsetleri) islep shig'ariw, ta'lim maqsetlerin baqlaw(test) tapsirmalarinda o'tkiziw, maqsetke erisiw usillari kiredi.

Rejelestiriw iskerligi oqitiwshi-studentler menen islewdi sho'lkemlestiriwge en' uliwmalig formalarinan. Rejelestiriw metodi-oqitiwdin' rejelestiriliwi bolip, oqiwshi-studentleri rejelestiriw ha'm a'meliy waziypalardi orinlawi arqali reje ko'rinisinde bilim aladi. Rejelestiriw metodin qollaw na'tiyjesinde reje(proekt) ko'rinisindegi bilim o'zlerstiriledi.

Oqitiwshi ha'm oqiwshi ortasindag'i mu'na'sibetlerdi sa'wlelendiriwshi sheriklik pedagogikasina tayanip, studentlerdin' birgelikte ta'lim aliwlari a'melge asiriladi. Studentlerdi sheriklikte ta'lim aliwlari, ta'lim processlerin rejelestiriw, studentler menen islesiwdi rejelestiriw siyaqli zamanago'y pedagogik texnologiyalardin' tiykarg'i metodlari esaplanadi.

Oqiw-ta'rbiya processinde ju'zege kelgen jan'a pedagogic mu'na'sibetler usi processte zamanago'y pedtexnologiyalardi qollawdi talap etedi. Pedagogik pa'ni ha'm a'meliyetinda tu'rli jandasiwlari qollaniladi. Olar awizeki, ko'rgizbeli, izertlew, izleniwshen', dizimli, fukcional, kompleks, texnologik jandasiwlar.

Oqiw-ta'rbiya processine zamanago'y pedtexnologiyalardi engiziw pedagogdan na'tiyjeli islewdi talap etedi. Pedagog o'zinde og'an ja'rdem beriwshi sirtqi imkaniyatlar yag'niy teoriyalig a'meliy, oqiw qurallari ha'm buyimlari barlig'I haqqinda toliq mag'liwmatlarga iye bolawi kerek. Pedagog o'zindegi bar mag'liwmat ha'm imkaniyatlar tiykarinda qaralip atirg'an ta'lim jo'nelisi boyinsha mag'liwmatlar ha'mde jetik oqitiw usilların go'zlngen maqsetke bag'darlaw qa'biletine iye bolawi lazim.

Pedagogta qa'liplesken bilim, qa'nige, oqitiw qurallari, zamanago'y pedtexnologiyalar imkaniyatlarđi maqsetke muwapiq jo'neltire aliw qa'biletleri bar bolip, ol ma'mleket ta'lim standartlari tiykarında ta'lim aliwshig'a aniq maqsetti belgilep beredi. Bul bolsa, o'z na'wbetinde, pedtexnologiya qollaw rejesin islep shig'iwg'a yag'niy waziypalardi belgilep aliwg'a alip keledi. Belgilengen maqset ha'm waziypalardi itibarg'a alg'an halda ta'limnin' xarakterli modeli jaratiladi. Modeldi islep shig'iw tiykarinan sitemali jandasiw usili, maqsetler sistemasin jaratiw ha'm og'an erisiw izbe-izligine tiykarlang'an halda alip bariladi. Ta'lim modelin jaratiw zamanago'y ta'lim texnologiyalarinin' tiykarg'i talaplarinan biri esaplanadi.

“Kadrlar tayalaw milliy da’stu’ri” pedagogqa ba’sekilles kadrlar tayarlaw ju’zesinen zamanago’y talaplardin’ kompleksin, oedagogtin’ uliwmalastirilg’an modelin payda etedi. Uliwmalasqan modelge muwapiq tiykarg’I talaplar to’mendegilerden ibarat, yag’niy:

-pedagogtin’ ta’lim beriw sheberligi

-pedagogtin’ ta’rbiyalay aliw sheberligi

-ta’lim-ta’rbiya processinde insan faktorin ta’miyinlewshi shaxs pa’ziyleti

-ta’lim aliwshilardin’ bilimlerin halis tu’rde bahalay aliw ha’m baqlay aliw qa’bileti u’gingi ku’nde O’zbekstanda ja’ha’n ta’lim maydanina kiriwge bag’darlang’an jana ta’lim sistemasi qa’liplepekke. Bul process menen bir waqitta pedagog oqiw-ta’rbiya processtin’ processtin’ teoriyasi ha’m a’meliyatta sezilerli o’zgerisler ju’z bermekte. Ta’limdegi jandasiwlar qurami o’zgermekte ha’m basqasha mu’na’sibetler, pedagog mentalitetleri ornatilmaqta. Ta’lim sitemasi jan’a xabarlar menen islew qa’bileti do’retiwshilik sheshimnin’ ta’lim da’stu’rin individuallastirwg’a qaratiliwi menen bayitilmaqta.

Ta’lim-pedagogik processtin’ a’hmiyetli qurami bolip, oqiwshi-student penen oqtiwshinin’ shaxsina bag’darlang’an o’z ara mu’na’sibetleri esaplanadi. Socialliq bilimge ten’ bolg’an pedtexnologiyandin’ payda boliwinda pa’nnin’ roli artpaqta.

Zamanago’y pedtexnologiyandin’ psixologiyaliq-pedagogiyaliq ko’z qarastan jetilisiwdin’ tiykarg’I bag’darlari to’mendegiler menen belgilenedi.

-oqiwshi-studenttin’ yadlawdan eslep qaliw funkciyasina o’tiwi yag’niy o’zlestirilgendi isletiw imkanin beriwshi aqliy rawajlaniw processine o’tiwi

-ortasha oqiwshi-studentke jo’neltirilgenlikten oqitiwdin’ ha’m individuallang’an da’stu’rlerine o’tiw

-oqiwshi-studenttin’ sirtqi motivaciyasinan ishki ruwxiliq ta’rtipke o’tiw.

Ta’limde zamanago’y didaktika ha’m ta’lim quramlarinin’ na’tiyjeliligini asiriw, jan’a ideya ha’m texnologiyalardin’ ilimiy islep shig’iliwi ha’m a’meliy tiykarlaniwg’a o’tilmekte. Bunda ha’r qiyli pedagogiyaliq sistema menen oqitiw texnologiyalari ortasinda baylanisliliq, a’meliyatda ma’mleket ta’lim sistemasinin’ jan’a formalarinin’ aporabasiyasi, ha’zirgi zaman sha’rayatinda o’tmishtin’ pedagogik sistemalarin qollaw a’hmiyetli esaplanadi.

Pedtexnologiya payda bolg’ang’a shekem basqa ma’seler qatarina quramali qurilma ha’m processler u’yreniletug’in ta’lim sistemasi shen’berinde a’sirese ta’lim processin jeterlishe na’tiyjeli rejlestiriw qag’iydasi islep shig’ilmadi. Bul bosliqti pedtexnologiya

pedagogtin' rejelestirilgen oqiw processine do'retiwshilik jandasiwi ushin ken' orin qaldirilg'an halda toltiradi. Pedtexnologiyani o'zine ta'n ta'repi sonnan ibarat, onda oqiw maqsetlerine so'zsiz erisiw oqiw processinde rejelestiredi ha'm a'melge asiriladi. Texnologiyaliq jandasiw, en' da'slep, ju'zekilikte emes, ba'lki rejelestirilgen na'tiyjeni a'melge asiriw imkanin beriwshi konstruktiv, ko'rsetpeli sxemda o'z ko'rinishin tabadi.

Ma'qsetke jo'neltilgen, process na'tiyjelerinin' diagnozli tekseriwi oqiw procesinin' barliq ta'replerin qayta islep shig'iw da'wirine maslastiriw imkanin jaratadi. Ol tiykarinan o'z ishine to'mendegilerdi aldi:

- ta'limde uliwma maqsettin' qoyiliwi
- du'zilgen uliwma maqsetten aniq maqsetke o'tiw
- oqiwshi-studentlerdin' bilim da'rejelerin da'slepki bahalaw
- orinlanatug'in oqiw isleri kompleksi (bul basqishta teris baylanis tiykarinda tezlik penen ta'lim processine du'zetiwi kiritiw boliwi lazim)

-na'tiyjeni bahalaw

Oqiw maqsetlerinin' toliq standartlastiriwdin' normasi to'mendegishe boliwi mu'mkin:

- a) joqari, biraq toliq emes
- b) toliq

Birinshi halatda maqsettin' quramalilig'i sebepli oni toliq gu'zetiwshe' is-ha'reketler tu'rine aylandiriw imkanin bermeydi, da'wir toliq'insha qayta islep shig'ilmaydi. Ekinshi halatta konveyrli process bolg'an ta'limnin' reproduktiv tu'ri menen is ju'ritiledi.

Oqiw processinin' barliq basqishlarinda pu'tin sistemanin' tiykarg'i texnologiyaliq ta'repi- oqiw processtin' son'g'i na'tiyjelerge bag'darlang'anlig'in gu'zetiwi mu'mkin.

Uliwmaliq ko'riniste pedtexnologiya qurami to'mendegiler kiredi:

- identifikasiyalang'an oqiw maqsetlerin islep shig'iw
- oqiw maqsetleri taksonomiyasi
- oqiw maqsetlerin baqlaw (test) tapsirmalarina aylandiriw
- ma'qsetke erisiw usillari
- erisilgen oqiw maqsetlerin bahalaw.

Pedtexnologiyani tu'siniwdin' tiykarg'i joli aniq belgilengen maqsetlerge qaratilg'anliq, ta'lim aliwshi menen tig'iz o'zara baylanisti ornatiw. O'z ara baylanis pedtexnologiya tiykarin payda etip, oqiw processin toliq qamtip aladi. Oqitiwshi o'z aldina oqitiwshi-studentler oqiw materialinin' mazmunin tu'sinip, o'zlestirip, belgili bilimlerde

iyelep, a'meliyatta qollawg'a u'yrensin degen maqsetti qoyadi. Pedagogik maqsetke eriskenlik yaki erisilmegenlikti biliwdin' aniq qurallari bolg'anda g'ana, oqitiwshi o'zinin' miyneti na'tiyjeli ekenligine ha'm tanlag'an metodlari maqsetke muwapiqlastiriwg'a yaki kerisinshe, paydasiz ekenligine isenim payda etiwu mu'mkin.

M.V.Klarin pikiri boyinsha oqitiwshilar ta'repinen maqsetlerdi belgilewdin' o'zine ta'n usillari to'mendegishe:

1. Oqiw materialinin' rejesinen kelip shig'ip, maqsetke belgilew
2. Maqsetti oqitiwshi xizmeti arqali aniqlaw
3. Oqiwshi-studenttin' intellektual, emocional, shaxsiy rawajlanuw ishki processleri ha'm nizamliqlari arqali oqiw maqsetin qoy.

Oqitiwdin' maqseti ta'lim mazmuni, oqitiwshinin' yaki oqiwshi-studenttin' xizmeti arqali belgilew ta'limde ku'tilip atirg'an na'tiyjeleri haqqinda aniq ta'sirlerge iye boluwina imkan bermeydi.

Uliwma alg'anda, ta'lim processinde waziypalarin o'lshew, aniqlaw, oqitiwdi qayta ta'kirarlaw imkanina iye boluw ushin ha'r bir maqsetke erisuw mezonin biliw kerek, yag'niy ta'lim maqseti sonday qoyiliwi kerek, og'an eriskenli haqqinda aniq juwmaq shig'ariw mu'mkin bolsin.

Shinig'iw mazmuni degende, student oqitiw processin iyelew lazim bolg'an bilim, ko'nlikpe ha'm ta'jriybeler ko'lemi ha'm de xarakteri tu'siniledi. Shinig'iw mazmunin rejelestiriwge kirisilgen pedagogik sistemanin' birinshi elementi- maqset penen o'z ara pariqlanatu'g'in ta'replerdi esapqa aliw kerek boladi.

Pedagogik sistemasinin' maqsetin belgilewde, onin' studentler u'yreniwu lazim bolg'an du'zimi keltiriledi ha'm olar shinig'iw maqsetin aniqlaw ushin xizmet qiladi. Shinig'iw mazmunin saralawda mag'limatlardin' uliwmalik ko'leminden tiykarg'I bo'legi olarg'a jetkiziledi. Da'stu'rde shinig'iw materiallari tu'sinikli ta'rizde beriliwi a'hmiyetli. Bunin' ushin ol a'hmiyetli quramaliliq da'rejesinde bayan etiledi. Sol sebepli didaktikada "a'piwayiliqtan quramaliliqqa" qag'iydasi bar. Bul qag'iydag'a shinig'iw mazmunin izshil ha'm izbe-izlikte jaritiwg'a boysiniladi.

Da'stu'r oqitiw da'rejesi ilimiy-teoriyalik ha'm siyasiy jaqtan qanday boluwu kerkligin, studentlerde du'nya qarastin'qaysi ta'replerin qa'liplestiriw za'ru'rigin ko'rsetse, sabaqliq bul mashqalalardi aniq tu'sintirip berdi. Shinig'iw mazmuni ma'lim nizamliqlar tiykarinda didaktik tayarlanbas eken, onywaqit dawaminda iyelew qiyin keshedi, bazida bul

mazmun studentlerdin o'zlestiriv qa'biletine mas kelmey qaladi. Sonin' ushin olardin' bilimlerin iyelewdi ansatlastiriv maqsetinde shinig'iw mazmunina nezatlar kirgiziv yak pedagogikalik texnologiya toplag'an basqa bir usillardi usiniwi kerek boladi

3. Ta'lim-ta'rbiya na'tiyjeliligin asiriwdin' a'hmiyetli mashqalalari.

Ta'limde materialliq baza, standart, oqiw rejeleri, da'tu'r ha'm sabaqliqlar qanshelli jetilispesin, ku'tilgen tiykarg'I na'tiyjege erisiw, tern' ha'm puqta bilim beriw, joqari sapadag'I o'zlestirivge erisiw tikkeley teoriyalik ha'm a'meliy shinig'iwlardı alip bariwshi oqitiwshinin' do'retiwshiligi, izleniwshen'ligi, ta'jriybesine, pedagogiyalik sheberligine baylanisli bolip qala beredi, oqiw-biliw orayında bolsa oqiwshi turiwin talap etedi.

Ha'r qanday ta'lim oqiwshi shaxsina onin' qizig'iwshilig'I, qa'lewlari, iqtiyajina qaratiliwi kerek. Yag'niy ta'limdi individuallastirivg'a qaratiliwi kerek.

Endi ta'limnin' individuallastiriv degen ne? degen sorawg'a juwap beryik.

-ta'lim processin individuallastiriv sonday oqitiw usili, bunda ha'r bir oqiwshi oqiw processinde aktiv qatnasiwi, oqiw-biliw processine jeke u'les qosiwi esapqa alinadi.

-ta'lim processin payda etiwde oqiwshinin' usillik jaqtan jandasiwi, shaqqanlig'I, oqiwshinin' jeke qa'siyetleri esapqa alinadi.

-oqiw-metodikaliq, psixologik, pedagogic basqariw islerin alip bariwda oqiwshi shaxsi oqiw-biliw orayında boladi.

Individual jandasiw ne?

1. Toparlarda islegende, oqiw-ta'rbiyalik jumislardi payda etkende ha'r bir oqiwshi menen jeke islegende olardin' shaxsiy o'zgeshelikleri barqulla oqitiwshi diqqat orayında bolivi, esapqa aliniwi lazim

2. Oqiwshi menen sa'wbet alip barg'anda da onin' o'zine ta'n ta'repleri itibarg'a aliniwi kerek

3. Ta'lim processinde de onin' qa'bileti, imkaniyatlari na'zerde tutiliwi kerek.

4. Pedagogik psixologik processlerdi alip bariwda oqiwshinin' rawajlaniv da'rejesi ko'zde tutiliw lazim.

Individuallasqan ta'lim prinsipleri:

-Individuallastiriv-oqiw processinin' bas strategiyasi

-oqiw processin individuallastiriv arqali shaxsti rawajlandiriv ta'miyinlenedi

-ha'rbir oqiw predmetin oqitiwdi individuallastiriv arqali a'melge asiriv ku'tilgen na'tiyjeni kepillaydi

Oqitiw formalarin individuallastiriw menen integratsiyalaw sha'rayati jaratiladi.

-Individuallasqan ta'lim oqiw processin sipati ha'm na'tiyjeliligin ta'miyinleydi

-Individuallasqan ta'limde ko'nlikpe, ta'jriybe, bilim aliw oqiwshinin' qizig'iwini tiykarinda keshedi

-g'a'rezsiz isley aliw oqiwshinin' uliwma oqiw ko'nlikpesin rawajlandiradi, rawajlandiradi.

Demek, ta'lim-ta'rbiya sipati ha'm sipatlilig'I oqiwshinin' oqiw mazmunin o'zlestiriwge bag'darlang'an g'a'rezsiz oqiw menen sapali shug'illaniwi, g'a'rezsiz pikir ju'ritiwini ha'm sana xizmeti menen baylanisli.

Interaktiv metodlarda sabaq processin alip bariwda oqiwshilarda to'mendegi qa'siyetlerdin' rawajlaniniw ko'rsetiw mu'mkin.

- Oqiwshi oqitilmaydi, oni g'a'rezsiz oqiw, u'yrenip islesiwge u'yretiledi

- Bunda oqiwshilari g'a'rezsiz ra'wishte dodalaw arqali o'zlestiriwge, do'retiwshi pikir ju'ritiwge, shaxsiy sheshimler tiykarinda erkin pikir ju'ritiwge u'yretiledi. Bizge jat pikirlerge qarsi pikir ju'rite aliw, o'z poziciyasini qorg'ay aliw ko'nlikpelerdi qa'liplestiriledi.

- Oqitiwshig'a bilimler tayar halda berilmesten, bilimlerde sabaqliqtan, internetten, tu'rli basqa dereklerden izlew, tabiw, qayta islew arqali onin' bilim aliw ta'jriybesi qa'liplestiriledi. Alg'an bilimlari arqali do'retiwshilik pikir ju'ritiw, imkaniyati jaratiladi. Oqiwshini sabaqliqlar menen islew, oqiw, u'yreniw, konspekt jaziw, qosimsha a'debiyat, spravochniklerden paydalanip g'a'rezsiz o'zlestiriw ko'nlikpelerin iyelewge u'yretiledi.

- Klastag'i barliq oqiwshilardin' o'z qa'biletleri da'rejesine a'llette o'zlestiriliwi kepillenedi. Bunda oqiwshinin' o'zlestirilgenligi alg'an bilimlerde o'mirde, a'meliy xizmette paydalana aliw ko'nlikpe ha'm ta'jriybeleri menen belgilenedi.

- Barliq oqitiwshi-oqiwshilar interaktiv metodlar tiykarinda islewdi u'yrenip, oni o'z oqiw-biliw xizmetlerine alip kire alsa barliq oqiwshilar bir qiyli na'tiyjelerge erise aladi.

- Interaktiv tiykarda sabaq processin payda etilgende:

1. Oqiwshinin' o'z ara iskerligi asadi, sherik, do'retiwshilikte islew ko'nlikpeleri qa'liplese.

2. Oqiw reje, da'stu'r, sabaqliq, standart norma, qollanbalar, tema mazmuni menen islesiw ta'jriybeleri qa'liplese.

3. Ta'lim mamunin, teksti g'a'rezsiz oqiw, islesiw, o'zlestiriw ku'ndelik shaxsiy islerge aylanadi.

4. Oqiwshi erkin pikir bildiriw, o'z pikir qorg'aw, sipatlay aliw, tastiyoqlawg'a aliwg'a a'detlenedi.

5. En' a'hmiyetlisi oqiw processinde didaktik motivler ju'zege keledi. Yag'niy oqiwshinin' iqtiyaji, qa'lewi qandiriladi. Oqiw-biliw processinde oqiwshinin' ma'pdarlig'i asadi. Bul halat oqiwshini oqiw maqsetlerine erisiwde joqari basqishqa ko'teredi.

Sabaq interaktiv metodlarda payda etiwidin' qanday paydali ta'repleri bar:

- Oqitiw mazmunin jaqsi o'zlestiriwge alip keledi
- O'z waqtinda oqiwshi-oqitiwshi-oqiwshilar arasinda ta'limiy baylanislar ornatiladi
- Oqitiw usillari ta'lim processinde tu'rli ko'rinislerde keshedi (jeke, jup, topar "u'lken topar")

- Oqiw processin oqiw iqtiyajin qandiriw menen joqari motivatsiyag'a iye boladi
- O'z ara axborat beriw, aliw, qayta islew arqali oqiw materiali jaqsi este qaladi
- Oqiwshida o'z ara baylanisqa kirisiw, pikir bildiriw, pikir almasiw ko'nlikpeleri qa'liplesedi

- Oqiw processinde-oqiwshinin' o'z-o'zine baha beriw, sinliq qarawi rawajlanadi
- Oqiwshi ushin sabaq qiziqli oqitilip atirg'an predmet mazmunina aylanadi, oqiw processine do'retiwshilik jandasiw, do'retiwshilik ideasi payda boladi

- Ha'r bir oqiwshini o'zi g'a'rezsiz pikir ju'rite aliwg'a, izleniwge, pikirlewge alip keledi

- Interaktiv usilda o'tilgen sabaqlarda oqiwshi tek ta'lim mazmunin o'zlestirip g'ana qalmay, ba'lki o'zinin' sinliq ha'm logikaliq pikirlewdi de rawajlandiradi. A'llette, interaktiv sabaqlardi payda etiwidin' de o'zine jarasa kemshilikleri bar.

1. Oqiw-biliw processin ko'plep waqit sariplaniwi talap etiledi

2. Interaktiv shinig'iwlarda barliq oqiwshilardi kerekliginshe baqlap bariwdin' imkaniyati bola bermeydi.

3. Ju'da quramali materiallari u'yrenilip atirg'anda oqiwshilar problemani toliq, aniq sheshe almaydi, bunday sha'rayatlarda oqitiwshinin' roli pa's boliv hallari gu'zetiledi.

4. Toparlarda oqiw process keship atirg'anda ku'shsiz oqiwshilardin' qatnasiwi sebepli oqiwshilar da pa's ball yaki baha aliw hallari gu'zetiledi.

Bunday sha'rayatta oqitiwshi joqari rawajlang'an pikirlew qa'biletine, problemalar boyinsha pikir ju'ritiwge, problemalardi o'z waqtında sheshe alatug'in qa'biletke iye boliwi kerek.

Interaktiv usillarda sabaqti payda etiwde oqiwshi shaxsin rawajlandiriwdi o'zine-o'zi sha'rayat jaratiwdan baslawi kerek.

Yag'niy oqiwshi:

- o'zi g'a'arezsiz oqiw, oqiw tiykarında bilim aliwg'a
- o'zine-o'zi an'lap jetiwge, an'lap ta'rbiya tabiwg'a
- o'z ku'shi ha'm imkaniyatlarina isenim menen qarawg'a
- oqiw miynetine juwapkershilik penen qarawg'a
- o'z xizmetin g'a'arezsiz payda ete aliw, ha'r bir minutti qa'dirli biliwge
- oqiw miynetine o'zi de qa'lew payda ete aliwina
- ha'r qanday jag'dayda belsendilik ko'rsete aliwg'a
- a'sirese, ha'zirgi tez axborot dereklerin en o'nimli paydalana aliwdi tiykarg'I ha;m bas maqset etip aliwg'a u'yretiwi za'ru'r.

Sonin' ushin da ha'zirgi ku'nde oqiwshinin' o'z-o'zin rawajlandiriw texnologiyasin jaratiw pedagogika, didaktika pa'ni aldında o'z sheshimin ku'tip atirg'an a'hmiyetli mashqalalarinan esaplanadi.

Keyingi waqitlari oqitiwshilar arasında shaxsqa qaratilg'an ta'lim ne, interaktiv usilda oqitiw ne ushin za'ru'r? Bul usil qashannan oqiw processine kirip kelgen? Onin' qanday tu'rleri bar? Quramliliq du'zilisi qanday? Oni oqiw processine qanday alip kiriw kerek, oni alding'i usillardan parqi need siyaqli sorawlarg'a dus kelemiz.

Bunin' ushin usi ku'nlerde mekteblerimizde alip barilip atirg'an da'stu'riy sabaqlarin ja'ne bit ma'rte eslep o'tiw za'ru'r. Da'stu'rlik oqitiw XVII a'sirde chex pedagogi Yan Amos Komenskiy ta'repinen usinis etilgen. Ol oqitiwdin' jalg'iz klassik dizimin islep shig'ip, oni klass-sabaq sistemasi dep ju'ritedi. Keyinshelli bul sistema pedagogikada ken' tarqalg'an. Da'stu'riy mektep klass-sabaq sistemasi atin aliw ol to'mendegishe o'zine ta'n da'stu'rlerge iye:

- Shama menen bir qiyli yaki jaqin jasli balalar tayarliq da'rejesi jaqin balalar klassin payda etedi
- Klass jalg'iz reje, da'stu'r, sabaq kestesi tiykarında isleydi
- Tiykarinan shinig'iw tu'ri jalg'iz sabaq esaplanadi

- Sabaq ma'lim oqiw predmeti, temag'a bir qiyli material u'stinde isleydi
- Oqiwshilar xizmetin oqitiwshi basqaradi, ha'r bir oqiwshinin' bilim da'rejesin

bahalaydi, jil aqirinda oqiwshini klastan-klasqa ko'shiriwdi de ol sheshedi

- Sabaqliqlar tiykarinan u'y isin orinlawda, u'yde qollaniladi.

Da'stu'riy sabaq sxemasi to'mendegi ko'rinske iye: jan'a temani -Bekkemlew-baqlaw-bahalaw-u'yreniw

Da'stu'riy sabaqtin' koseptual halati

- Ilimiylik
- Oqiwshi ta'biyatina maslig'i
- Izbe-izligi, dizimliliği
- Tu'siniklilik
- Ko'rgizbelilik
- Teoriyanin' a'meliyati menen baylanislig'I, a'melde qollap biliw

Da'stu'riy sabaqtin' kemshilikleri:

- Sabaqtin' bir qa'lipteligi, bir qiyilig'i
- Baslang'ish mag'liwmat berilip, oni o'zlestiriw processi u'yine reje, waziypa arqali a'melge asadi
- Oqiwshilar passiv esitiwshi ha'm g'a'rezsizligi joq
- Oqiwshilar bir-biri menen pikir almasiw esaplanadi, pikir almasiw a'melge aspaydi
- Qayta baylanislar jolg'a qoyilmaydi
- Ha'r bir xizmet ortasha oqiwshi jandasiw tiykarinda keshedi
- Ta'lim mazmuni tiykarinan oqitiwshi ta'repinen a'melge asriladi.

4.Tariyx pa'ni oqitiwshisinin' innovacion xizmeti

Ha'zirgi ku'nde tariyx pa'nlerin oqitiwdin' a'hmiyetli problemalarin biri bul maqsetli ta'lim-ta'rbiyani jolg'a qoyiw esaplanadi. Usi a'hmiyetli ma'sele tiykarinda Prezidentimiz I.A.Karimovtin' " Qa'nigeli pedagog kadrlar tayarlaw ha'mde orta arnawli, ka'sip-o'ner ta'lim mekemelerin sonday kadrlar menen ta'miyinlew sistemasin ja'ne de jetilistiriwge baylanisli shara-ilajlar haqqinda" g'i qararina ko're ta'lim processtin' jetik pedagogik usil ha'm texnologiyalar, axborat kommunakaciya texnologiyalari, elektron ta'lim resurslari ha'm multimedia taqdimotlarinan paydalaniw barisinda ilgeri su'rilgen waziypalar bu'gingi ku'nde ta'limdi rawajlandiriwda a'hmiyetke iye.

Tariyx pa'nlerin oqitiwda tarixiy bilim, tu'sinik ha'm ko'rinishlerdi iyelew, olardi dodalaw, ko'nlikpe ha'm ta'jriybeni qa'liplestiriw arqali oqiwshilar intellektual qa'biletlerin jedel o'stiriwdi maqset etip alinadi. Tariyx pa'nin oqitiwdi to'mendegi innovacion iskerlikke itibar beriw usiniladi:

Shinig'iwlar qurallari

Pedagog ushin:

Oqiw-metodik qollanba, metodik usinis, metodik islenbe, oqiw da'stu'ri, sabaq rejesi, leksiya teksti

Student ushin:

Sabaqliq, oqiw qollanba, kesteler, tarqatpa materiallari, jol-joriqli texnologiyaliq kartalar, tipik qa'teler kartasi, tapsirma beti, interaktiv usillar

Shinig'iw o'tkiziw ushin:

Plaktalar, modeler, maketler, mebeller, audiovisual, texnik ha'm real qurallar bolawi mu'mkin.

Oqiw maqsetleri

Pa'nin' oqiw maqsetleri tarmaq standartinin' ha'r bir qa'nigelik boyinsha ka'siplik ta'vsifnomada keltirilgen ka'siplik xizmet tu'rleri, arnawli talaplar, ko'nlipeler ha'm bilimlerden kelip shiqqan halda islep shig'iliwi lazim yag'niy tarmaq standartini menen standartlastirilg'an oqiw da'stu'rleri toliq mas keliwi kerek. Oqitiwda oqiw maqsetlerini qoyiw usili o'zine ta'n qa'siyetke iye. Bul studentler ha'reketinde sa'wlelenetug'in ha'm aniq ko'rinetug'in na'tiyjeler arqali belgilenedi. Oqiw maqsetlerin aniqlaw, oqitiwdi qayta ta'kirarlaw imkanina iye bolaw ushin ha'r bir maqsetke erisiw mezonin biliw kerek yag'niy ta'lim maqseti sonday qollaniliwi kerek, og'an erisiw haqqinda aniq juwmaq shig'ariw mu'mkin bolawi kerek.

Maqsetlerdin' qoyiliwi

Uliwmaliq maqsetler-DTS, oqiw da'stu'rinen o'tiletug'in tema mazmuni ju'zesinen studentlerde qanday bilim, ko'nlikpe ha'm ta'jriybelardi qa'liplestiriw za'ru'rliqi aniqlastirilip, sol tiykarda shinig'iw maqsetleri belgilep alinadi.

Pedagog maqseti

1-ta'limlik shinig'iw processinde studentlerde du'nya qarasti ken'eytiw, biliw iskerligi, bilimlerdi a'meliyatta qollaw, belgili ko'nlikpe ha'm ta'jriybelardi qa'liplestiriw

2-ta'rbiyaliq shinig'iw processinde studentler g'a'rezsizlik, o'zara mu'nasibet, aqiliy jo'nelislerdi, g'a'rezsiz xizmetke tiykar boliwshi motivlerdi qa'liplestiriw

3-rawajlandiriwshi shinig'iw processinde studentlerde diqqat, nutq, salistiriw, refleksiya, aniq sheshimleri izlep tabiw ko'nlikpelerin, shinig'iwg'a salistirg'anda qizig'iwshiliqti rawajlandiriw menen belgilenedi.

Oqiw maqsetlerin aniqlastiriwdin' a'hmiyeti

Oqiw maqsetlerin, olardi ayriqsha bo'leklerge ajiratip aniqlastiriw ja'ha'n pedagogikasinda ken' uliwmalasqan. Bunday jandasiwg'a tiykarinan oqiw maqsetlerine eriskenligin aniqlaw mu'mkin. Bunda oqiw maqsetleri sistemasi jaratilip, o'z ara baylanislilik izbe-izliginde jaylastiriladi yag'niy olardin' taksonomiyasi du'ziledi. Oqiw maqsetlerinin' bul sistema xaliq araliq ko'lemde belgili bolip, Blum taksonomiyasi dep ataladi.

“Taksonomiya” tu'sinigi grekshe- ta'rtip penen jaylastiriw bolip, biologiya pa'ninen aling'an. Ol obiektlerdi, olardin' o'z ara baylanisliliqqa tiykarlanip ha'm klasslari quramalasip baratug'in izbe-izliktegi jaylastirilip tu'rkimlew ha'm sistemalastiriw esaplanadi. Blum taksonomiyasin qollaw, oqitiw maqsetlerin uliwmalasqan halda bayan etiw imkaniyatini beredi. Onnan paydalanilg'anda pedagog maqsetlerin ajiratadi ha'm aniqlastiradi ha'mde ta'rtipke saladadi. Bul taksonomiya ja'rdeminde pedagog tek oqiw maqsetlerin aniqlastiriwga, ba'lki olardi o'z ara baylanisli bolg'an aniq izbe-izlikte jaylastiriwga erisedi.

Oqiw maqsetleri tarawlari

Kognitiv biliwge tiyisli taraw. U'yreniletug'in materialdi eslep qaliw ha'm oni qayta aytip beriw, o'zlestirilgen bilimlerdi g'a'rezsiz toliq an'law, olardi aldin u'yrenilgen usil, usillar menen uyg'inlastirip oylap ko'riwge bolg'an mashqalalardi sheshiwdi o'z ishine aladi.

Affektiv-sezimga tiyisli taraw. A'piwayi idrok qiliw, qizig'iw, qa'diryat jo'nelis ha'm mu'na'sibetlerdi o'zlestiriwge tayar boliw, studentlerdi a'tirapqa salistirg'anda sezim shaxsiy mu'na'sibette boliwdi qa'liplestiriwshi maqsetler kiredi.

Psixomotor-ha'reketke tiyisli taraw. Ol yaki bul ha'reket xizmetinde, ha'reket jo'nelislerin tez o'zgartiw, nerv-muskullerin muwapiqlastirip basqariwdi qa'liplestiriwge baylanisli maqsetler kiredi.

2.Tema: Tariyx sabaqların zamanago'y talaplar tiykarında sho'lkemlestiriw texnologiyası

Jobası:

- 1. Innovaciya tu'sinigi ha'm innovacion texnologiyalar**
- 2. Pedagogikalıq texnologiya tu'sinigi ha'm onın' aspektleri**
- 3. Pedagogikalıq texnologıyanın' ilimiy tiykarları**
- 4. Zamanago'y sabaqlardı sho'lkemlestiriw formaları**
- 5. Tariyx sabaqların sho'lkemlestiriwde innovacion jandasıw**
- 6. Sabaqtın' texnologiyalıq kartası**
- 7. Prezentsiya sabaqların sho'lkemlestiriwge qoyılatug'ın talaplar**

Tayanış tu'sinikler: Innovaciya, texnologiya, pedagogikalıq texnologiya, aspekt, zamanago'y sabaq, da'stu'riy sabaq, innovacion jandasıw, tiykar, pedagogikalıq texnologıyanın' filosofiyalıq, sociallıq ha'm ekonomikalıq tiykari, ko'rgizbelilik, texnologiyalıq karta, prezentsiya, slayd, test, tarqatpa materiallar, aqliy hu'jim.

1. Innovaciya tu'sinigi ha'm innovacion texnologiyalar

Innovaciya(inglizshe innovation)-jan'aliq kirgiziw, jan'aliq degeni. Innovacion texnologiyalar pedagogikalıq process ha'mde oqitiwshi ha'm student iskerligine jan'aliq, o'zgerisler kirgiziw bolıp, oni a'melge asiriwda tiykarinan interaktiv usillardan paydalaniladi.

Kadrlar tayarlaw milliy bag'darlamasin a'melge asiriwda jas a'wladqa teren' bilim beretug'in, pikirlew shen'beri ken', ka'siplik ko'nlikpelerge iye bolg'an, huqiqiy-demokratiyalıq ja'miyet ag'zaların azat ha'm erkin jasawg'a, g'a'rezsiz pikir ju'rgiziwge u'yrete alatug'in joqari ta'jiriylı belgi qanigelerdi tayarlaw tiykarg'i waziypa etip belgilengen. "Aldinlari qandayda bir ma'mlekettin' rawajlanıwi ha'm ku'sh-qu'diretin belgilew ha'm bahalaw ushin onin' bar bolg'an ta'biyiy baylıqlari ha'm ekonomikalıq mu'mkinshilikleri haqqında so'z etiler edi. Bu'gin du'nya rawajlanıwinin' sonday basqishına qa'dem qoydıq, ha'r qanday millet ha'm ma'mleket imkanıyatların sheshiwshi belgisi bul-- ag'rtiwshiliq, insanlardın' intelektual, ka'siplik ha'm ma'nawiy jetiliskeńligi",-- dep atap o'tken edi birinshi Prezidentimiz Islam Karimov.

Kadrlar tayarlaw milliy bag'darlamasin a'melge asiriwdag'i tiykarg'i principlerdin' biri- bul bilimlendiriw sistemasin du'zilisi ha'm mazmuni jag'ınan reformalaw ushin oqitiwshi

ha'm mu'g'allimlardi qayta tayarlaw, joqari ta'jiriybeli, ba'sekige shidamli qa'nigelerdi tayarlaw boyinsha bilimlendiriw ma'kemelerinin' iskerligin uyg'inlastiriw, jetekshi pedagogikaliq tehnologiyalardi, pedagogikaliq innovaciyalardi ta'lim processine kiritiw esaplanadi.

Biraq, jetekshi pedagogikaliq tehnologiyalar ha'm innovaciya o'z-o'zinen ta'lim sistemasina kirip kelmeydi. Bul oqitiwshi iskerligi ha'm onin' motivaciyasina baylanisli process. Oqitiwshi iskerligin o'zgermey turip, onin' juwapkershiligi ha'm belsendiligin asirmay turip bilimlendiriwde bir adim da alding'a jiljip bolmaydi. Akademik A.N.Leontev "Du'nyani an'lawdin' birinshi sha'rti-- iskerlik, ekinshi sha'rti-ta'rbiya. Iskerlik dawaminda adamlardin' qa'bileti, bilim ha'm ko'nlikpeleri qa'liplesedi, demek, iskerlik socialliq ha'diyse bolip, o'mir gu'resinin' tiykarg'i sha'rti" degen edi.

Pedagogikaliq iskerlik, onin' du'zilisi ha'm qura, bo'lekleri haqqinda ju'da ko'p alimlar ilimiy izleniwler alip barg'an. Sol qatarda, S.L.Kozmina o'z izertlewlerinde pedagogikaliq iskerliktin' geneseologiyaliq(biliw), joybarlaw, sho'lkemlestiriwshilik, kommunikativ quram bo'lekleri bar ekenligin bayan etken.

Bu'gingi ku'nde pedagogika tarawinda jan'a ilimiy jo'nelis-- pedagogikaliq innovaciya ha'm ta'lim processin jan'alaw ideyalarinin' payda bolivi na'tiyjesinde oqitiwshinin' pedagogikaliq iskerliginde de jan'a jo'nelis "oqitiwshinin' innovacion iskerligi" tu'sinigi payda boldi.

Pedagogikada innovaciya, innovacion iskerlik, innovacion pedagogika, bilimlendiriwde innovacion processlerdi basqariw siyaqli tu'sinikler XX a'sirdin' 60-jillarinda da'slep AQSh ha'm batis Evropa ma'mleketlerinde "ta'lim tehnologiyasi" tu'sinigi qa'liplesken da'wirde payda boldi. Usi da'wirde-aq, Evropada pedagogikaliq innovacion orayi ha'm instituti sho'lkemlesti. Bul tu'siniklerdin' payda bolivi ha'm innovacion ta'lim teoriyasinin' jaratiliwi haqqinda mag'liwmat beriwshi derekler talqilawi soni ko'rsetedi, bul tu'sinikler ta'lim sistemasin tehnologiyalastiriw, pedagogikaliq tehnologiyalardi ta'lim sistemasina kiritiw arqali bilimlendiriw sistemasin reformalaw, ta'lim na'tiyjeliligini asiriw, shaxs sociallasiwini ta'minlew, bul tarawda belgili bir jetiskenlikke erisiw ushin bilimlendiriw processinde balag'a dosliq mu'na'sibetti qa'liplestiriwge uriniw na'tiyjesinde kelip shiqti. Alip barilg'an ilimiy izleniwler na'tiyjesinde o'tken a'sirdin' 80-jillari ekinshi yariminda pedagogikaliq iskerlik bul do'retiwshilik process ha'm pedagogikaliq innovaciya birlespesi, degen jan'a ilimiy jo'nelis payda boldi. Bul bolsa oqitiwshinin'

innovacion pedagogikaliq iskerliginin' qa'liplesiwi ha'm rawajlaniw processin talqilaw imkanin berdi.

Oqitiwshi innovacion iskerliginin' uliwmalik ha'm o'z aldina ta'replerin K.Angelovskiy, G.I.Gorskaya, V.A.Kan-Kalik, S.I.Kozmina, V.A.Slastenin, L.M.Fridman siyaqli alimlar o'zlerinin' ilimiy izertlewlerinde jaritip bergen. Ma'mleketimizde pedagogikaliq innovaciyanı rawajlandiriw mashqalalari u'stinde pedagog alimlardan N.Azizxojaeva, B.Farberman, U.Nishonaliyev, N.Saidaxmedov, M.Ochilovlar ilimiy izleniwler alip barmaqta.

I.Shumpater ha'm N.Kondratevlar "Innovaciya" tu'siniginin' da'slepki ha'm iri teoriyashilari esaplansa, K.Angelovskiy, V.A.Slastenin ha'm V.I.Slobadchikovlar o'z ilimiy izleniwlerinde innovacion iskerlik pedagogikaliq iskerliktin' o'z aldina formasi ekenligin da'liyllewge ha'reket etken ha'm bul boyinsha belgili bir jetiskenliklerge erisken alimlar, dep esaplanadi. Sol qatarda V.I.Slobadchikov minanday dep jazadi:"En' aldi menen, innovacion iskerlikti ilimiy do'retiwshilik tarawindag'i iskerlikke uqsatip bolmaydi, sebebi bunday uqsatiw innovacion iskerlik termininin' mazmunin sayizlastirip jiberedi.Sebebi ha'qanday ilimiy-texnikaliq iskerlik o'z ta'biyatına ko're innovacion esaplanadi. Sonin ushin innovacion iskerlikti belgilbir socialliq ameliyat jardeminde korip shig'iw kerek. Bul ameliyatti konkret subiektiv ko'zqarastan ha'm a'meldede da'stu'rge qarag'anda a'dewir o'zgerislerge alip keletug'in ha'r qanday iskerlikti innovacion dep esaplaydi."

Sol ko'z qarastan kelip shig'ip 80jillarda pedagogikaliq iskerlikti aldinnan jaqsi islep shig'ilg'an da'stu'r ideyalarg'a tiykarlanip a'melge asiriw ha'm da'stu'rlestirilgen g'a'rezsiz ta'jriybe asiriwda payda etiw usinisi ko'terildi.Na'tiyjede oqitiwshilardin' araliqtan ta'jriybe arttiriw sistemasiniñ jaratiw ku'n ta'rtibindegi tiykarg'i ma'selege aylandi.

"Innovacion xizmet" tu'sinigin tu'sindirer ekenbiz: G.A.Mikrtichiyannin' bul haqqindag'i pikiri diqqatqa ilayiq:

- "Pedagogikaliq ta'jriybe sinaw xizmetinin' u'sh tiykarg'i formasinan ajiratiw mu'mkin: jeke ta'jriybe sinaw jumisi,oqitiwshinin' innovacion iskerligi.Pedagogikaliq xizmette innovaciylar qansha ko'p bolsa oqitiwshi jeke eksperimenti sonsha jaqsi tu'sindi".

Innovacion xizmet-pedagogtin' o'z ka'sibi jetilistiriw bar bolg'an qurallardi iyelewge do'retiwshilik jag'inan kirisiwdi na'zerde tutadi.Ta'limdegi innovaciylar ha'm innovacion pedagogikaliq xizmeti haqqında jetilisken ha'm ha'mmege maqul bolg'an ilimiy ko'nlikpe sol waqirqa shekem toliq qa'liplespegeninde aytip o'tiw lazim.Bunday halattin' tiykatg'i

sebeplerinen biri ta'limge bag'darlang'an ilimiy bilimlar sistemasi ortasindag'i qiyinshiliq penen jen'ip o'tiletug'in u'zilisler esaplanadi. Ja'ne a'hmiyetli sebep bolsa ta'limlik biliml a'meliy pedagogika ortasindag'i u'zilis. Oqitiwshi innovacion iskerliktin subiekti ha'm jaratiwshisi sipatinda jan'aliqti du'ziw, qollaw ham uliwmalastiriwda qatnasadi. Ol pa'ndegi bilim, da'stu'rlerdegi o'zgerisler mazmunin ha'm ma'nisin dodalay ala biliw kerek.

Innovacion xizmet tu'sinigi innovaciya, innvacion process siyqli tu'sinikler menen tigiz baylanisli. Sol sebeli bul tu'siniklerdin' mazmunin talqilamastan burin innovacion iskerlik mazmunin an'lap jetiw kerek.

Innovaciya basli, a'hmiyetke iye bolip, bir da'stu'rde sholkemlesken jana jandasiwlar. Olar tashabbuslar ham janaliqlar tiykarinda payda bolip, ta'lim mazmunin rawajlandiriw ushin ahmiyetli boladi, sonday-aq, uliwma talim sistemasi rawajina jaqsi tasir korsetedi. Innoaciya- belgili xizmet maydanindagi yaki islep shigariwdagi texnologiyalar, forma ham metodlar problemalardi sheshiw ushin janasha jadasiw yaki jana texnologiyaliq processti qollaw, aldingidan bir qansha jetilisenlikke alip keliwi malim bolgan aqirgi natijje esaplanadi.

Bugingi talim sistemasindagi innovaciyalardi tomendegishe sawlelendiriw baqlanbaqta:

Iskerlik jonelisine qarap (pedagogikaliq processtegi, basqariwdagi)

Kirgizilgen ozgerislerdin korinisine kore (radikal modifikaciyalaw, kombinaciyalangan)

- Ozgerisler ko'lemine ko're (lokal, modulli, sistemali)

- Kelip shigiw deregine ko're (sol topar ushin ishten ham sirttan alingan)

Innovatsiyanin' maqseti – sariplang'an qarji ya'ki ku'shten en' joqari natijje aliwdan ibarat. Basqa tu'rli — o'z-o'zinen payda bo'latug'in jan'aliqlardan parqli, innovatsiya basqariliwshi ha'm qadag'alaniwshi o'zgerisler mexanizmin quraydi.

Ta'lim sistemasindagi ha'r qanday jan'aliq innovatsiya bola almaydi. Sol sebepli «novatsiya» ha'm «innovatsiya» tu'siniklari tiykarg'i parqlarin ko'rsetib o'tiw za'ru'r. Bunin' ushin reforma xizmetinin' aniq formasi, mazmuni ha'm ko'lemi tiykar bo'lip xizmet qiladi. Eger xizmet qisqa mu'ddetli bolsa ha'm aniq sistema qa'siyetine iye bolmasa, o'z aldina aniq sistemadag'i ayirim elementlerdi o'zgertiwdi maqset etip qoyg'an bolsa onda biz novatsiya menen baylanis qilg'an bolamiz. Eger xizmet belgili konseptual jandasiw tiykarinda a'melge asirilib atirg'an bolsa onin' na'tijyesi sol sistemanin'

rawajlaniwina ya'ki onin' prinsipial o'zgeriwine alip kelse g'ana innovatsiya dep ayta alamiz. Ha'r eki tu'sinikte de innovatsiya a'meldegi teoriya tiykarinda a'melge asiriladi, ko'lem ha'm waqit bolsa shegaralanadi, metodlar jan'alanadi ha'm na'tiyjesi aldin'g'i sistemani jetilistiredi. Innovatsiya bolsa sistemali, aniq ha'm dawamli boladi, aniq a'meliyatda jan'a xizmet sistemasin reformalaydi, a'meliyat subiektleri poziciyalarin jan'alaydi. Bunda xizmettin' jan'a jo'nelisleri ashiladi, jan'a texnologiyalar jaratiladi, xizmettin' jan'a sipat na'tiyjelerine erisiledi, na'tiyjede a'meliyattin' o'zi jan'alanadi. Innovatsiyanin' a'meliyatga kiritiliwi innovatsion jarayanlarda a'melga asiriladi. Innovatsion jarayan dep- innovatsion o'zgerislerga tayyarliq ko'riw oni a'melge asirisw jarayanina aytiladi.

Ta'lim jarayanindagi innovatsion o'zgerisler, ta'lim tizimine ha'r qanday jan'aliqtin' kiritiliwi tikkeley o'qitiwshi xizmetin jan'alaw ha'm o'zgartiriw arqali a'melga asiriliwi ham tu'rlishe u'yrenilgen. Ta'lim tizimindegi innovatsiyalar, olardi ameliyatga kiritiw, innovatsion jarayanlardi basqariwdi talqilaw arqali innovatsion xizmet tu'siniklerin ta'riyplew imkaniyati payda boldi. Innovatsion xizmet – pedagogikalik ja'ma'a'ti ha'reketine keltiriwshi, alg'a baslawshi, rawajlaniwshi ku'sh.

Innovatsion xizmet — bul jan'a socialliq talaplar menen da'stu'riy normanin' sa'ykes kelmewi, aniq a'meliyattin' jan'a du'zilip atirg'an normanin' bar bolg'an norma menen qarsilasiwi na'tiyjesinde ju'zege kelgen mashqalalar jiynag'in sheshiwge qaratilg'an xizmet'' –dep ta'riypleydi V.I.Slobadchikov. Innovatsion xizmet bul a'meliyat ha'm teoriyanin' tiykarg'i bo'limi bolip, socialliq-ma'deniy obiekt sipatlarin jaqsilawg'a qaratilg'an socialliq subiektlernin' ha'reket sistemasi bo'lip, ol belgili topardag'i mashqalalardi sheshiw qa'biletine emes, balkim ha'r qanday jag'daydag'i mashqalalardi sheshiw ushin motivatsion tayyarliqqa iye boliw. O'qitiwshi innovatsion xizmetinin' orayliq ma'selesini oqiw jarayanin sapali du'ziliwden ibarat.

Juwmaqlap aytqanda, oqitiwshi innovatsion sabaqqa tayyar bolip sabaqqa ha'rtu'rli metodlar menen qiziqarli qilib o'tiw kerek.

2. Pedagogikalik texnologiya tu'sinik ha'm onin' aspektlari.

Texnologiyaga ta'riypler:

1) Ensiklopedik so'zlikte texnologiya so'zine sonday ta'riyp beriledi: texnologiya –bul “ bir material, yarim fabrikat, yaki zatti qayta islew, tayyarlaw, onin' jag'dayin o'zgartiriw, qa'siyetlerin basqasha qiliwg'a jo'nelitirilgen metodlar jiynag'i”.

2)V. Dal soʻzligi: “haʻr qanday is, xizmet, jaqsi haʻm koʻrkem oʻnerde isletiletugʻin usillar jiynagʻi”.

3)S.I.Ojegov soʻzlikte texnologiya bir islep shigʻariw jarayaninda isletiletugʻin tuʻrli metodlar jiynagʻi sipatinda qaraladi, texnologiya dep islep shigʻariwdinʻ ilmiy bayanina aytiladi: “Texnologiya –bul bilim, malaka, koʻnikpe, metodlar haʻm xizmet tuʻrlerininʻ jiynagʻi boʻlip, haʻr qanday mashqalalardinʻ ilmiy sheshiliwi algoritmi esaplanadi”.

4)“Texnologiya–bul tuʻrli metodlar jiynagʻina boʻlip qalmay,texnologiyada bir konkret oʻnim ishlab shigʻariw boliwi zaʻrur” (S.A.Smirnov).

5)“Texnolgiya degende aldinʻgʻi jagʻdayda haʻr qanday oʻnimninʻ janʻa taʻrizde oʻnim sipatinda adamlar axborot, fizikaliq haʻm materialliq bayliqlar qaraliwi muʻmkin olardinʻ barligʻi janʻa oʻnim islep shigʻariwgʻa joʻneltiriledi. (M.X.Melson). Buʻgingi kuʻnde isletiletugʻin barliq texnologiyalar ikki tuʻrge boʻlinedi:

1-Islep shigʻariw texnologiyalari: tovardi haʻmde oninʻ tiykarindagʻi polufabrikatlardi islew haʻm qayta islaw (neft, ruda, agʻach) haʻm onin tiykarindagi polufabrikatlar (metall, prokat, tarket, gipsokarton v.b..).

2-Socialliq texnologiyada: shiyki zat haʻm onı qayta islew oʻnimi sipatında insan maʻpi turadi. Onda qayta islewge bagʻdarlangʻan naʻrse insan maʻpi haʻm ondagʻı qasiyetler oʻzgerisleri boladi. (maʻselen, oqıtıw texnologiyalarınınʻ oʻzgerisi).

Taʻlim-taʻrbiya mazmunı, maqset haʻm wazıypaları daʻwirler oʻtiwi menen kenʻeyip barıwı naʻtiyjesinde onınʻ forma haʻm usılları da quramalasıp barmaqta. Haʻzirgi insan xızmetininʻ tiykargʻı bagʻdarları usı xızmetten koʻzde tutılgʻan maqsetlerdi tolıq aʻmelge asırıw imkaniyatın jaratıwshı dizimge, yagʻnıy texnologiyalargʻa aylanip barmaqta

Pedagogikalıq texnologiyanınʻ mazmunı bolsa oqıtıwshı, taʻrbiyashiʻ taʻrepinen oqiʻwshiʻ (taʻlim alıwshı)gʻa aqılıw, ruwxıy, jaqtan tuʻrli usılda taʻsir oʻtkiziwden ibarat. Pedagogikalıq texnologiya tuʻsinigi XX asirde payda boldiʻ haʻm tuʻrli rawajlanıw basqıshlarınan oʻtip kelmekte.

Daʻslep bul tuʻsinik 1940-jıllardan 50-jiʻllar ortasiʻna shekem „taʻlim texnologiyasi“ dep qollaniʻliʻp, oqiʻw protsessinde awdio-vizual texnika qurallarınan paydalangʻan. Pedagogikalıq texnologiya tuʻsinigi daʻslep XX asirdinʻ ortalariʻna AQShta qollana baslagʻan. Bunda „pedagogikalıq texnologiya“ haʻm „taʻlim texnologiyasi“ atamalarıʻ tek gʻana texnika qurallariʻ jaʻrdeminde oqiʻtiʻwgʻa qollangʻan edi.

O'tken a'sirdin' 50-ji'llari' ortasi'nan 60-ji'llarg'a shekem „ta'lim texnologiyasi” atamasi qollanılıp, bunda programmalastırılğan ta'lim na'zerde tutilg'an.

70-jillarda „pedagogikalıq texnologiya" atamasi' qollanılıp, ol a'welden proektlestirilgen ha'm anıq belgilengen maqsetlerge erisiwdi kepillik beriwshi oqıw protsessin keltirilgen.

1979-jılda AQShın' Pedagogikalıq kommunikatsiyalar ha'm texnologiyalar assotsiatsiyasi ta'repinen pedagogikalıq texnologiyag'a to'mendegishe ta'rip berilgen edi: „Pedagogikalıq texnologiya bilimlerde o'zlestiriwdin' ha'mme ta'replerin qamrap alıwshi mashqalanı analiz etiw ha'm rejelestiriw, mashqalanın' sheshimin bahalaw ha'm onı basqarıwshılar, ideyalar, qurallar ha'm xızmeti sho'lkemlestiriw usılların o'z quramına alatug'ın kompleks integrativ protsessten ibarat...”.

80-jıllardıń basıtan pedagogikalıq texnologiya dep ta'limnin' kompyuterli ha'm axborot texnologiyaların jaratıwg'a aytilg'an.

2. Pedagogikalıq texnologiyanın' ha'r tu'rli ta'ripleri bar bolıp, olardan ayrimların ko'rip shig'amız:

Texnologiya — bir jumısta, sheberlikte, o'nerde qollanilatug'ın usıllar, jollar jıyındısı. (Izoxli lug'at).

Pedagogikalıq texnologiya — oqıtıwshi sheberligine baylanıslı bolmag'an halda pedagogikalıq jen'iske erisiwge kepillik bere alatug'ın, oqıwshi shaxstı qa'liplestiriw protsessinin' proekti. (V.P. Bepalko).

Pedagogikalıq texnologiya — ta'limnin' rejelestiriletug'ın na'tiyjelerine erisiw protsessi (I.P. Volkov).

Ta'lim texnologiyası — didaktikalıq dizimnin' quramalı protsessli bo'limi. (M. Choshanov).

Pedagogikalıq texnologiya — oqıw protsessinin' oqıwshılar ha'm oqıtıwshi ushın so'zsiz qolay sharayatlar ta'minlewdi proektlew, sho'lkemlestiriw ha'm o'tkiziw boyınsha ha'mme detalları oylap shig'ılğan birgeliktegi pedagogikalıq xızmet modeli. (V. M. Monaxov.)

Pedagogikalıq texnologiya — texnika resursları, adamlar ha'm olardıń o'z-ara ta'sirin esapqa alg'an halda ta'lim formaların optimallastırıw wazıypasın qoyıwshi oqıtıwshi ha'm bilimlerde o'zlestiriwdin' ha'mme protsesslerin jarataw, qollaw ha'm anıqlawdıń dizimli metodı (YuNESKO).

Pedagogikalıq texnologiya — bul dizimli pikir ju'ritiw usılın pedagogikag'a sin'diriw, basqasha qılıp aytqanda, pedagogikalıq protsessti bir dizimge keltiriwdir.

Pedagogikalıq texnologiya — bul oqıtıwǵa o'zine ta'n jan'asha (innovatsion) jandasıwıdır. Ol pedagogikadag'ı sotsiallıq-injenerlik oylawının' ko'rsetiliwi, texnokratik ilimiy an'nın' pedagogika tarawına ko'shirilgen su'wreti, ta'lim protsessinin' ba'rhulla standartlasıwı esaplanadı. (B. L. Farberman.)

Pedagogikalıq texnologiya — tu'rli avtorlar (derekler)din' ba'rshe ta'ripleri mazmunın o'zide tolıqtırıwshı ulıwmalastırıwdan ibarat. (G. K. Selevko.)

Ha'zir ta'lim-ta'rbiya tarawında rawajlanıp barıp atırǵan jo'nelislerden biri — zamanago'y

2. Pedagogikalıq texnologiya tu'sinigi ha'm onın' aspektleri.

Texnologiyag'a ta'ripler:

1) Ensiklopediyalıq awdarmada texnologiya so'zine sonday ta'rip beriledi: texnologiya—bu “birar bir material, yarımfabrikat, yaki shiyki zattı qayta islew, tayarlaw, onın' halatın o'zgartiriw, qa'siyetlerin basqasha qılıwǵa bag'darlag'an metodlar kompleksi”.

2) V. Dal awdarması: “ha'r qanday jumıs, xızmet, sheberlik ha'm sanaatta isletiletug'in usullar kompleksi”.

3) S.I. Ojegov avtorlıg'ında texnologiya birar bir islep shig'arıw protsessinde isletiletug'in tu'rli metodlar kompleksi sıpatında qaraladı, texnologiya dep islep shigarıwdın' ilimiy bayanına ayıladı: “Texnologiya—bul bilim, ko'nlikpe, metodlar ha'm xızmet tu'rlerinin' kompleksi bolıp, ha'r qanday problemalardın' ilimiy sheshiliwi algoritmi esaplanadı”.

4) “Texnologiya— bul tu'rli metodlar kompleksi bolıp qalmay, ol texnologiyada birar bir konkret o'nim islep shig'arıwǵa jo'neltirilgen bolıwı za'ru'r”(S.A. Smirnov).

5) “Texnologiya degende awelgi halattag'ı ha'r qanday o'nimnin' jan'a ta'rizde qayta qa'liplestiriliwi bolıp, o'nim sıpatında adamlar, axborot, fizikalıq ha'm materiallıq baylıqlar qaralıwı mu'mkin, olardın' ba'rshesi jan'a o'nim islep shig'arıwǵa jo'neltiriledi” (M.X. Melson).

Bu'gingi ku'nde isletiletug'in ba'rshe texnologiyalar eki tu'rge bo'linedi:

1-Islep shıǵ'arıw texnologiyaları: shiyki zattı ha'mde onın' tiykarındag'ı polufabrikatlardı islew ha'm qayta islew (neft, ruda, yog'och) ha'm onın' tiykarındag'ı polufabrikatlar (metall, prokat, tarket, gipsokarton h.t.b.).

2-Sotsiallıq texnologiyada: shiyki zat ha'm onı qayta islew o'nimi sıpatında insan ma'pi turadı. Onda qayta islewge bag'darlawshı na'rse insan ma'pi ha'm ondag'ı qa'siyetler o'zgerisleri boladı (ma'selen, oqıtıw texnologiyalarının' o'zgeriwi).

Ta'lim-ta'rbiya mazmunı, maqset ha'm wazıypaları da'wirler o'tiwi menen ken'eyip barıwı na'tiyjesinde onın' forma ha'm usılları da quramalasıp barmaqta. Ha'zirde insan xızmetinin' tiykarg'ı bag'darları sol xızmetten ko'zde tutılǵ'an maqsetlerdi tolıq a'melge asırıw imkaniyatın jaratıwshı jeke dizimge, yag'nıy texnologiyalarg'a aylanıp barmaqta

Pedagogikalıq texnologiyanın' mazmunı bolsa o'qıtıwshı, tarbiyashı ta'repinen oqıwshı (ta'lim alıwshı)g'a aqılıy, ruhiy ta'repten tu'rli usılda ta'sir o'tkiziwden ibarat. Pedagogikalıq texnologiya tu'sinigi XX a'sirde payda boldı ha'm turli rawajlanıw basqıshlarınan o'tip kelmekte.

Dáslep bul túsiniq 1940-jıllardan 50-jıllar ortasına shekem „ta'lim texnologiyası" deb qo'llanıwıp, oqıw protsessinde audio-vizual texnika qurallarınan paydalanıwdı úrdis qılǵ'an. Pedagogikalıq texnologiya túsiniǵı dáslep XX asirdiń ortalarında AQShta qollana baslag'an. Bunda „pedagogikalıq texnologiya" hám „ta'lim texnologiyası" atamaları tek g'ana texnika quralları járdeminde oqıtıwǵ'a qarag'anda qollang'an edi.

O'tken ásirdiń 50-jılları ortasınan 60-jıllarg'a shekem „ta'lim texnologiyası" ataması qollanıwıp, bunda dastu'rlestirilgen ta'lim na'zerde tutılǵ'an.

70-jıllarda „pedagogikalıq texnologiya" ataması qo'llanıwıp, ol aldınnan proektlestirilgen hám anıq belgilengen maqsetlerge erisiwdi kepillik beriwshı oqıw protsessin kórsetken.

1979-jılda AQShtıń Pedagogikalıq kommunikatsiyalar hám texnologiyalar assotsiatsiyası tárepinen pedagogikalıq texnologiyag'a tómendegishe tárip berilgen edi: „Pedagogikalıq texnologiya bilimlerdi o'zlestiriwdiń hámme táreplerin qamtıp alıwshı mashqalanı analiz qılıw hám rejelestiriw, mashqalanıń sheshimin bahalaw hám onı basqarıwshılar, ideyalar, qurallar hám xızmetin shólkemlestiriw usılların o'z quramına alatug'ın kompleks integrativ protsessten ibarat...".

80- jıllardıń basınan pedagogikalıq texnologiya dep ta'limniń kompyuterli hám axborot texnologiyaların jaratıwǵ'a ayılǵ'an.

2. Pedagogikalıq texnologiyanıń hár túrli ta'rifleri bar bolıp, olardan ayırımların ko'rip shıǵ'amız:

Texnologiya — bir iste, sheberlikte, ónerde qollanılátug'ın usıllar, jollar jıyındısı. (Túsindirme sózlik).

Pedagogikalıq texnologiya — oqıtıwshı sheberligine baylanıslı bolmag'an halda pedagogikalıq jeńisin kepillik bere alatug'ın, oqıwshı shaxstı qáliplestiriw protsessiniń proekti. (V.P. Bepalko).

Pedagogikalıq texnologiya — ta'limniń rejelestirilétug'ın natıyjelerine erisiw protsessi. (I.P. Volkov).

Ta'lim texnologiyası — didaktikalıq sistemaniń quramlı protsessli bólegi. (M. Choshanov).

Pedagogikalıq texnologiya — oqıw protsessiniń oqıwshılar hám oqıtıwshı ushın so'zsiz qolay sharayatlar ta'minlewdi proektlew, shólkemlestiriw hám o'tkiziw boyınsha hámme detalları oylap shıǵ'ılǵ'an birgeliktegi pedagogikalıq xızmet modeli. (V. M. Monaxov.)

Pedagogikalıq texnologiya — texnika resursları, adamlar hám olardıń o'z-ara ta'sirin esapqa alg'an halda ta'lim formaların optimallashtırıw wazıypasın qoyıwshı oqıtıw hám bilimlerdi o'zlestiriwdiń hámme protsesslerin jaratıw, qollaw hám anıqlawdın sistemalı metodı (YuNESKO).

Pedagogikalıq texnologiya—bul sistemalı pikir júritiw usılın pedagogikag'a sińdiriw, basqasha qılıp aytqanda, pedagogikalıq protsessti báhulla bir sistemag'a keltiriw bolıp esaplanadı.

Pedagogikalıq texnologiya — bul oqıtıwǵa o'zine tán jańasha (innovatsion) jandasıw bolıp esaplanadı. Ol pedagogikadag'ı sotsiallıq-injenerlik oy-pikirdiń súwretleniwi, texnokratik ilimiy ańniń pedagogika tarawına kóshirilgen súwreti, ta'lim protsessiniń hámme waqıt standartlasıwı esaplanadı. (B. L. Farberman.)

Pedagogikalıq texnologiya — túrli avtorlar (derekler)diń barshe ta'rifleri mazmunın o'zinde jámlegen ulıwmalastırıwdan ibarat. (G. K. Selevko.)

Házir ta'lim-tárbiya tarawında rawajlanıp barıp atırǵan bag'dardan biri — zamanagōy pedagogikalıq texnologiyalardı oqıw protsessinde qollaw bolıp, onı ámelge asırıw aktiv wazıypalardan biri. Ma'lim bolıwınsha, ta'lim-tárbiya protsessi úlken áwlad tárepinen o'z

bilim hám tájriybelerin o`sip kiyatırǵan áwladqa úyretiwden ibarat bolıp, bul protsesste, tiykarınan, insan ómiri ushın zárúr axborotlardı áwladtan-áwladqa uzatıw ámelge asırıladi.

Inson ómiri axborotlar menen baylanıslı Basqasha aytqanda, insannıń hár bir háreketi axborot alıw hám uzatıw yaqi onnan paydalanıw, onı o`yreniw, o`zlestiriw, saqlaw hám bayıtıwdan ibarat. Sonıń ushın da házirgi insoniyat sivilizatsiyasın axborot sivilizatsiyası dep ataladı.

Zamanagóy «texnologiya» ibarası ulıwmalassa ibara bolıp, ol o`z mazmunında úsh tiykarg`ı aspektti qamtıp aladı:

1-ilimiy aspekti – texnologiya - mag`lıwmat bir mashqalanıń ilimiy tiykarlang`an sheshimi esaplanadı. Usı sheshim aldınǵı tájiriye hám psixo-pedagogikalıq teoriya nátiyjelerine tiykarlanadı.

2-Forma hám bayan aspekti–texnologiya – bul rejelestirilgen protsesstegi isletiletug`ın maqsetler, metodlar, qurallar, protsessler kompleksi esaplanadı. Usı protsessler málim forma hám bayan arqalı o`zin kórsete aladı.

3-Protsess hám xızmet aspekti–texnologiya–xızmetti kórsetiw protsessi esaplanadı. Usı xızmet joqırıda aytilg`an maqsetler, metodlar, qurallar. protsesslerden ibarat boladı. Olardıń izbe-izligi, o`z-ara jeńiske erisiwi hám ámel qılıw nızamları texnologiyalıq xızmet protsessi hám xızmetin keltirip shıǵaradı.

Solay etip, texnologiya - bir islep shıǵarıw hám yaqi sotsiallıq mashqalanı sheshimge keltiriw, onı ámelge asırıw boyınsha qılınatug`ın qádemler hám xızmet izbe-izligi, ilimiy tiykarlang`an halda hal etiliwi protsessi, mine usı protsessti shólkemlestiriwdiń tártibi bolıp esaplanadı.

3.Pedagogikalıq texnologiyanıń ilimiy tiykarları.

Tiykar, subestansiya-logikalıq oy-pikirdiń zárúr forması esaplang`an juwmaq shıǵarıwdıń quramlı bólimlerinen biri. Nárse hám hádiyseniń tiykarınan nızamı arqalı kórsetiledi. Tabiat hám jámiyet hádiyselerin úyreniw, biliw izertlew kóp tárepten tiykar hám tiykarlaw protsessine baylanıslı. Ulıwma ilimde turmısta, hár qanday pikir alısıw hám dodalawda, bir pikirdi sıpatlaw yaqi bir juwmaqqa keliw ushın paydalanatug`ın pikir tiykar dep júritiledi. (M. Ens)

Tiykar– logikalıq oy-pikirdiń zárúr forması esaplang`an juwmaq shıǵarıwdıń quramlı bólimlerinen biri. SHınlıǵı ámeliyatta tekserilgen hám sıpatlang`an ma`lim pikirdi–kórsetedi. Onnan námálim pikirdi–juwmaqtı keltirip shıǵarıw ushın paydalanıladi.

Tiykardıń shınlıg'ı juwmaq yaki tezistiń shın bolıwı ushın zárür shártlerinen biri, biraq bunnan tısqarı hūkimler bir-biri menen tuwrı baylang'an hám tártip penen keltirilgen bolıwı kerek. Bolmasa tuwrı tiykardan natuwrı juwmaq shıg'ıwı mūmkin.

Pedagogikalıq texnologiya bir qansha tiykarlarg'a iye. Bulardan eń áhmiyetlileri sotsiallıq, filosofiyalıq, metodologiyalıq, didaktikalıq, pedagogikalıq, psixologiyalıq, fiziologiyalıq, gigenalıq, oyshılıq, huquqıy, ekonomikalıq, tariyxıy, teoriyalıq, ámeliy hám basqa tiykarlar esaplanadı.

Pedagogikalıq texnologiyanıń sotsiallıq tiykarı hár bir shaxs jámiyet hám mámlekettiń ta'lim-tárbiya tarawındag'ı zárúrlıkların kelip shıg'adı hám yaki zárúrliklerdi qandırdıń maqset hám talapların, shōlkemlestiriwshilik formaları hám usılların belgileydi. Ol shaxstıń, jámiyettiń hám mámlekettiń rawajlanıwına tiykarǵı ámellerden esaplanadı.

Pedagogikalıq texnologiyanıń filosofiyalıq tiykarı onıń maqsetleri hámde shōlkemlestiriwshilik forma hám usıllarınıń filosofiyalıq jag'ınan tuwrı bag'darda bolıwın ta'minlewge xızmet etedi. Pedagogikalıq texnologiya filosofiyalıq bag'darı onıń tuwrı yaki natuwrılıg'ın, jámiyettiń ma'lim maqsetlerine muwapıq yaki muwapıq emesligin ko`rsetedi. Bul pedagogikalıq texnologiyag'a baha beriwde tiykarǵı ko`rsetkishlerden esaplanadı.

Pedagogikalıq texnologiyanıń metodologiyalıq tiykarı onı ámelge asırıwg'a qanday metodlar tiykarlanıwın belgileydi.

Pedagogikalıq texnologiyanıń didaktikalıq tiykarı onıń ta'lim-tárbiya qag'ıyda hám kōrsetpelerge muwapıqlıg'ın belgileydi. Pedagogikalıq texnologiyanıń didaktikalıq jag'ınan tuwrı bolıwı onıń joqarı sapalılıg'ınıń zárúrli shárti esaplanadı.

Pedagogikalıq texnologiyanıń pedagogikalıq tiykarı zamanagōy pedagogika pániniń ilimiy juwmaqlarınan kelip shıg'adı. Bunda pedagogikalıq texnologiyanıń ulıwma quramlı dūzilisin, mazmunı forması, usılları, quralları, pedagogikalıq protsesstıń shōlkemlesiwi, alıp barılıwı, diagnostikası, monitoringi, oqıw-tema rejelerdiń ilimiy jag'ınan tuwrı bolıwın ta'miyinleydi.

Pedagogikalıq texnologiyanıń psixologiyalıq tiykarı psixologiya pániniń ilimiy juwmaqları hám usınısları menen belgilenedi. Ta'lim-tárbiya protsessinde psixologiyalıq bilimlerden o`z ornında, tuwrı paydalanıw arqalı g'ana kūtilgen natıyjege erisiw mūmkin (dıqqat, sezgi, qabilet, sezimler)

Pedagogikalıq texnologiyanıń fiziologiyalıq tiykarı bunda ta'lim-tarbiya protsessinde pedagogikalıq texnologiyalardı qollawdan fiziologiyalıq talaplardı esapqa alıw deni saw áwladtı ósiriwdiń zarúrli shárti esaplanadı.

Sonıń ushın ta'lim-tarbiya protsessinde oqıwshılardıń túrli jastag'ı fiziologiyalıq qásiyetin esapqa alınıwı kerek (ul bala-qız bala).

Pedagogikalıq texnologiyanıń gigienalıq tiykarı ta'lim-tarbiya protsessinde salamatlıqtı saqlaw talaplarına boysınıwdan ibarat onda túrli zárerli hám artıqsha ta'sirlerdi sheshiw, oqıw sharayatı: Jarıtılǵ'an, temperatura, hawanıń tazalıǵ'ı, oqıtıwshı oqıwshınıń jumıs ornı, úskeneler, oqıw jüklemeler mug'darı, sharayatı, tabiyat fiziologiya, ekologiya talablarına insannárwarlıq hám xalıqparwarlıq ideyaalarına muwapıq bolǵ'an ilimiy tiykarlarda belgilep barıladı.

Pedagogikalıq texnologiyanıń tiykarları bunda milliy g'árezsizlik ideyası o`zinde qamtıǵ'an hám olardı ámelge asırıwǵ'a bag'darlang'an bolıwı kerek.

Pedagogikalıq texnologiyanıń huqıqiy tiykarları bul ta'lim-tarbiya protsessiniń shólkemlestiriw menen belgilenedi.

- «Ta'lim haqqında»ǵ'ı nızamdı
- KTMD
- DTS
- oqıw reje hám dástúrler
- prezidenttiń ta'lim-tarbiyag'a tiyisli pármanları, V.M. qararı hám buyırıqları, nızamlar.

Pedagogikalıq texnologiyanıń ekonomikalıq tiykarı ta'lim menejmenti juwmag'ına hám marketing izleniwleri nátiyjelerine muwapıq belgilenedi. Pedagogikalıq texnologiyanıń sotsiallıq tarawdag'ı xızmet bolǵ'anlıǵ'ı sebepli onıń ekonomikalıq ta'limniń maselelerin hal etiip barıladı. Pedagogikalıq texnologiyanıń ekonomikalıq tiykarınıń bekkem bolıwı ushın ámeliyatta dawam ettiriw ushın zarúrli shárti esaplanadı.

Pedagogikalıq texnologiyanıń tarixiy tiykarı ta'lim-tarbiyanıń qalıplestiriwdi túrli tariyxıy dawirlerde ámelge asırıwdiń forma hám usılları, pedagogikalıq teoriyalar tiykar boladı.

Joqarıdag'ılar ulıwmalastırılса hár bir pedagogikalıq texnologiyanıń óz teoriyalıq hám ámeliy tiykarı kelip shıǵ'adı.

4.Zamanagōy sabaqlardı shólkemlestiriw formalari.

Sabaq protsessin járiya etiwde hám onıń strukturasinan ünemli paydalanıwda oqıwshılar aktivligin shōlkemlestiriw zárūr rol oynaydı. Protsess Orayında oqıwshı shaxsı turadı. Demek, ta'lim protsessi oqıwshı shaxsına qaratılıwı zárūr.

Pedagogikalıq ádebiyatlarda, metodikalıq qollanbalarda hám mektep ámeliyotında aytıwınsha oqıwshınıń oqıw-biliw qábiletin alıp barıw úsh bag'darda ámelge asiriladi.

1-ulıwma, 2-toparlı, 3-jeke tartipte.

Ulıwma bag'dardag'ı sabaq protsessi xızmetinde oqıtıwshı basshılıg'ında auditoriyadag'ı barshe oqıwshılardıń hareketleri tusiniledi.

Toparlı oqıwdı shōlkemlestiriwde oqıwshılar xızmeti gruppalarg'a bo`linip alıp barıladı.

Jeke tartiptegi oqıw protsessinde oqıwshılar jeke xızmet alıp baradı.

Ulıwma formadag'ı xızmetti shōlkemlestiriwshı sabaqlarda, oqıwshılar bir waqıttıń o`zinde bir türdegi tapsırmalardı auditoriya boyınsha birgelikte dodalaydı. Pikir almasadı, salıstıradı, ulıwmalastırılǵ'an halda juwmaqlar shıǵ'aradı.

Oqıtıwshı, oqıwshılar birgelikte hám bir waqıtta wazıypanı orınlawda birge islesedi, is baradı. Oqıtıwshı so`ylew, tusindiriw, ko`rsetiw protsessinde barshe oqıwshılardı qaratqan halda maseleni birge dodalaydı.

Bunday sōylesiwler oqıwshılar isenimin aqlawg'a, oqıwshılar menen sōylesiwge kirisiwge, jámáát bolıp islew ko`nlikpesiniń hasıl bolıwına alıp keledi.

Ulıwma oqıw-biliw qábiletin shōlkemlestiriw o`zine tán kemshilik hám jetispewshilikleri de bar.

Sabaqta xızmet oqıtıwshı tárepinen bárshege birdey qaratıladı, yag'niy bir az abstraktlıq jūzege keladi. Hámmeni qızıǵ'ıw, qabiletlerine qaramastan bir türde, bir maqset bag'darda izleniw, pikirlew, islewge umtıldıradı.

Oqıwshılardıń rawajlanıw dárejesi, tayarlıg'ı bir xiyli bolg'anlıg'ı sebepli bilim hám ko`nlikpelerdi qabıl etip alıw, o`zlestiriw birdey natiyjeni kepillik bermeydi. Sabaq sıpatı hám jaqsı o`tiliwin paseyiwi halatları baqlanadı.

Oqıw, o`zlestiriwleri tōmen bolg'an oqıwshılar áste isleydi. Oqıw materialların tolıq o`zleshtire almaydı. Olar kobirek oqıtıwshınıń shaxsiy itibırına mūtájlik sezedi.

Biraq ayırım oqıwshılar quramalı, qıyınlıq dárejesi joqarı bolg'an materiallardı o`zlestiriwge beyim boladı.

Ayırımları bolsa kōpir ōz betinshe izleniw, tiykarında islewge qızıǵ'ıw menen qaraydı.

Sonıń ushın ulıwma bag‘darlı sabaqlarda sawal-juwaplar, laboratoriya isleri, shınıg‘ıwlar sheshiw, máseleler sheshiw ilajı barınsha oqıwshıg‘a bag‘darlang‘an bolıwı maqsetke muwapıq.

Juwmaq ornında sonı aytıw kerek, sabaqlar bir qıylı, ulıwma jandasıw, bir qıylı qalıptegi ta‘lim xızmetten qashıwdı másláhát beredi.

Sabaqlarda oqıwshılardıń oqıw-biliw xızmetin toparlarda shólkemlestiriw:

Interaktiv sabaqlarda oqıw-biliw xızmetti toparlarda shólkemlestiriwdiń o‘zine tánlikleri bar. Bul formada auditoriyadag‘ı oqıwshılar toparlarg‘a bo‘linip, hár bir toparg‘a anıq, óz aldına wazıypalar beriledi. Hár bir topar óz aldına (yag‘nıy bir xıylı yaki klasslarg‘a bölengen) tapsırmalar üstinde isleydi. Tapsırma o‘z-ara sōylesiwge tiykarlanadı yaki bir jetekshi basshılıg‘ında shólkemlestiriledi.

Toparlarda tapsırma sonday ámelge asırıladı, shınıg‘ıw aqırında hár bir qatnasıwshı yaki topar ag‘zasınıń qanshelli üles qosqanlıg‘ı esapqa alınadı. Toparlar quramı báhulla bo‘linbesligi mūmkin, olar sonday tártipte qalıplestiriledi, tapsırmanı orınlawda hár bir topar ag‘zasına o‘ziniń maksimal ülesin qosıw imkaniyatı jaratıladı.

Toparlar tūrli ũkenlikte qalıplestiriliwi mūmkin. Ádette toparlarda 4-6 dana ag‘za qatnasadı. Onıń quramına beriletug‘ın tapsırmalardıń mazmunı hám xarakterine qarap o‘zgartiriwler kiritiliwi mūmkin. Topardı sonday qalıplestiriw kerek, hár bir topar quramında óz betinshe islew ko‘nlikpelerine iye bolg‘an oqıwshılardıń bolıwı kūtilgen nátiyjeler beredi.

Toparlı oqıw-biliw islerin shólkemlestiriwde ayırım oqıwshılardıń individual járdemge mūtájlikleri seziledi. Sonday jag‘daylarda oqıtıwshı tayarlıq dárejesi joqarı bolmag‘an oqıwshılarg‘a járdem berip barıwı maqsetke muwapıq.

Toparlı oqıw-biliw xızmeti lobaratoriya isleri, ámeliy shınıg‘ıwlar, tabiiy pánlerden bolg‘an ámeliyat, **nutq o‘stirish** shınıg‘ıwları (dialog) tekstlerdi o‘zlestiriw, tariyxıy materiallardı ũyreniw hám miynet sabaqlarında jūdá qol keledi. Bul halatlarda toparlarda o‘z-ara sōylesiw ornatiw, óz betinshe islew jaxsı nátiyje beredi.

Toparlı oqıw-biliw xızmeti jáne oqıw-temalı konferensiyalar, pikir alısıwlar, debat, sawal-juwap, ma‘lim temadag‘ı kishi leksiylar, qosımsha shınıg‘ıwlar, oqıw dástürlerinen tısqarı temalardı ũyreniwde de jūdá qol keledi.

Bunday oquw-biliw xızmetinde topar ag‘zaları jūdá aktivlik kōrsetedi, o‘z pikir, pozisiyaların qorg‘aw ko‘nlikpeleri formalanadı. Topardag‘ı birgelikte, kūshli oqıwshılar

kūshsiz oqıwg'a járdem beriw menen olardı qollap quwatlaydı, toparda birge islesiwlik payda boladı.

Toparlı oqıw-biliw xızmetin shōlkemlestiriwge topar ag'zaları arasında wazıypalar anıq bōlinse, o`z-ara birge islesiw tuwrı jolg'a qoyılsa, utımlı nátiyjeler beredi.

Oqıwshılardıń oqıw-biliw xızmetin toparlı shōlkemlesiwde tōmendegi elementler esapqa alınıwı zárūr;

-Oqıwshılardı toparlarda islewge tayarlaw, oqıw tapsırmaların anıq qoyıw, toparda islew boyınsha tūsinik beriw, reglament ornatiw.

-Oqıw tapshırmaların orınlaw boyınsha reje dūziw, onı dodalaw. Onı hal etiw jolların anıqlaw hám jumıstı alıp barıw boyınsha o`z-ara wazıypalardı bōlistiriw.

-Oqıw tapsırmaların orınlaw boyınsha jumıstı shōlkemlestirip biliw.

Topardag'ı jumıstı shōlkemlestiriwde jumıs protsessi hám ag'zalar jumıs protsessin baqlaw hám zárūr hallarda járdemge keliw.

Toparda tapsırmalardı orınlaw protsessinde o`z-ara tekseriw hám qadag'alaw jolg'a qoyıw.

Toparlarda tapsırmalardı orınlaw nátiyjeleri boyınsha axborot beriw, auditoriyada oy-pikirler otkiziw, jumıs protsessiniń barıwına qosımsha hám dūzetiwler kiritip barıw. Oqıtıwshı tárepinen istiń nátiyjeleri boyınsha juwmaqlar shıg'arıw hám juwmaq jasaw.

Hár bir topardıń jumıs nátiyjelerine, klass ishine analizlep bahalar beriw.

Topar jumısınıń utımlı shıg'ıwı oqıtıwshınıń oqıwdı shōlkemlestirip biliwi háreketi, sheberligine baylanıslı.

YAg'niy oqıtıwshı toparda qatnasıp atırg'an hár bir oqıwshınıń shaxsiy xızmetin shōlkemlestirip biliwi, hár bir oqıwshı oqıtıwshı ko`megin alıwı jumıstıń barıwı menen akırında jeńiske erisiwin kōrsete alıwına baylanıslı

Toparlar jumısın oqıw biliw protsessinde shōlkemlestiriwde bir qatar kemshilikler bolıwı mūmkin. Qıyınshılıqlardan biri toparlardı tuwrı, maqsetli qaliplestiriw hám onda jumıstı shōlkemlestirip biliw.

Toparlarda islew protsessinde oqıwshılar ayırım qıyın tapsırmalar sheshimin sheshiwge qiynaladı. Sol sebepli toparlarda jumıstı shōlkemlestiriwde ulıwma jumıstı shōlkemlestiriw menen bir waqıtta individual islerdi de shōlkemlestiriwge tuwrı keledi. Bunday hallarda kōbinshe jaqsı nátiyjelerge erisiw mūmkin. Ulıwma alg'anda oqıw predmetleri boyınsha beriletug'in tapsırmalardıń qıyınshılıq dárejesine qarap toparda

jaratıladı. Toparlarda islew dawirinde oqıtıwshı, oqıwshı-oqıwshı arasında o`z-ara birge islesiw, o`z-ara járdem ornatılsa, toparlar isi kútilgen nátiyjelerdi beredi.

5. Tariyx sabaqların shólkemlestiriwde innovatsion jandasıw.

Oqıw orınları sistemasında tariyx pánlerin oqıtıw mazmunın ka'siplik taraw bag'darlarınıń mazmunına tán formada rawajlandırıw, yag'ny KHKlardıń kasiplik qızıg'ıwınan kelip shıqqan halda qosımsha mag'lıwmatlar kiritiliwi maqsetke muwapıq.

Oqıtıw protsessin kasiplik bag'darlaw – berilip atırg'an bilimlerde KHKnıń kasiplik bag'darınan kelip shıg'ıp sabaqtı shólkemlestiriw.

Tariyx pánlerini oqıtıwda tariyxıy bilim, túsiniq hám oy-pikirlerdi iyelew, olardı túsindiriw, ko`nlikpe hám qániygeligin qáliplestiriw arqalı oqıwshılar intellektual qabiletlerin jedel óstiriwdi, olarg'a kásip-ónerge bag'darlang'an bilim beriwdi ta'miyinlew hám kásip-óner kolleji oqıwshılarının' ka'sip-o`nerge qızıg'ıwdı asırıw maqset qılıp alıng'an. Tariyx pánlerin oqıtıwdıń o`zine tán qásiyetleri sonnan ibarat, oqıwshılardıń tańlag'an kasibi menen baylanıslı bolg'an tariyxıy bilim, túsiniq, oylaw jánede rawajlandırıw hámde o'ziniń tarawına tiyisli tariyxıy bilimler menen tanıstırıw olardı o`mirge hám kasiplik xızmetin ko`rsetiwdi úyretiw bolıp esaplanadı.

Orta arnawlı ta'lim sistemasında pánlerdi oqıtıwda ulıwma orta ta'lim sistemasınan parıqlı shınıg'ıwlardıń leksiya hám seminar (ámeliy) formaları bolıp, olar to`mendegi maqset hám wazıypalarg'a bag'darlang'an:

leksiya-oqıtıwdı sho`lkemlestiriwdiń jetekshi forma bolıp, to`mendegi wazıypalardı ámelge asırıwg'a imkan beredi:

bag'darlawshı-oqıwshılardı oqıw materialınıń tiykarg'ı halatlarına, onı kelesi jumısındag'ı ornı hám áhmiytine dıqqat qılıwlarına imkan beredi;

axborotlik - oqıtıwshı leksiya waqtında halat, tiykarg'ı ilimiy daliyler hám juwmaqlar mazmunın ashıp beredi;

metodologiyalıq-leksiya waqtında oqıtıw usılları salıstırıladı, ilimiy izleniwdiń tiykarları ko`rsetiledi;

tárbiyalawshılıq-leksiya oqıw materialına sezimli-bahalaw munásibetinde bolıwdı oyatıw;

rawajlandırıwshılıq-bilim alıw qızıg'ıwların, yag'ny logikalıq pikirlew hám sıpatlaw qabiletlerin rawajlandırıwg'a járdem beredi.

Seminar - ta'lim beriwshini ta'lim alıwshılar menen aktiv sãwbetke kirisiwine jo'nltken, teoriyalıq bilimlerdi āmeliy jumısta āmelge asırıw ushın sharayattı ta'miyinlewshi, oqıw shınıg'ıw forması.

Seminar shınıg'ıwınıń tiykarg'ı maqseti - teoriyalıq materialin (bilimlerin) tãrtipke salıw, āmeliy ko`nlikpelerin hasıl qılıw hãm bilimlerin qadag'alawdan ibarat.

6. Sabaqtıń texnologiyalıq kartası.

Texnologiyalıq kartada ta'lim beriwshi hãm ta'lim alıwshı jumısı (oqıw protsessi) basqıshlarınıń izbe-izligi hãm mazmunı hãmde olarda qollanılattug'ın qurallar **tavsiflanadi**. Texnologiyalıq karta talabaların o'z betinshe jumısların qadag'alawg'a jãrdem beredi.

Texnologiyalıq kartanıń dūzilisi hãm mazmunlı ko`rsetkishleri:

Oqıw shınıg'ıwınıń texnologiyalıq kartası ũsh qatardı o'z ishine alıp, 1-1,5-2 bette tablitsa ko`rinisinde orınlanadı: (1) oqıw shınıg'ıwı basqıshları hãm waqtı; (2) ta'lim beriwshi xızmeti; (3) ta'lim alıwshı xızmeti.

1-basqısh (5-10 minutqa deyin). Oqıw shınıg'ıwına kirisiw.

Ta'lim beriwshi hãm ta'lim alıwshılar hãreketi. Ta'lim beriwshi temanıń atı, (leksiya) rejesi menen, oqıw shınıg'ıwınıń qãsiyeti menen (mashqalalı leksiya, ũyreniwshi oyın hãm basqalar.), tema boyınsha tiykarg'ı tūsiniklerin; o'z betinshe islew ushın ādebiyatlar dizimin, oqıw shınıg'ıwına oqıw islerin bahalaw miyzanları menen tanıstıradı.

Ta'lim alıwshılar tıńlaydı, anıqlastıradı, sorawlar beredi, jazıp aladı.

2-basqısh (55-65 minutqa deyin). Tiykarg'ı mag'lıwmat beriwshilik.

Ta'lim beriwshi hãm ta'lim alıwshılar hãreketi. Ta'lim beriwshi oqıw shınıg'ıwınıń rejesi dūziliske muwapıq dūzip shıqqan ta'lim modelin āmelge asıradı, ko`zengen maqset oqıw natıyjelerine erisiw boyınsha ta'lim alıwshılar oqıw xızmetin basqaradı.

Ta'lim alıwshılar ko`zlenip atırg'an oqıw nãtiyjelerge erisiw boyınsha rejlestirilgen oqıw hãreketin orınlanadı.

3-basqısh (10-15 minutqa deyin). Juwmaqlawshı – nãtiyjeli.

Ta'lim beriwshi hãm ta'lim alıwshılar hãreketi. Ta'lim beriwshi tema boyınsha juwmaq jasaydı, ta'lim alıwshılar itibarın tiykarlarına qaratadı, orınlang'an islerdi kelesi kasiplik jumısındağ'ı āhmiyetin ma'lim etedi, toparlar, o'z aldına talabalar jumısın bahalaydı yaki o'z-ara bahalawdı juwmag'ın shıg'aradı: oqıw shınıg'ıwı maqsetine erisiw darejesin bahalaydı; o'z betinshe ushın tapsırma beredi.

Ta'lim alıwshılar o'z-ara bahalawdı o'tkizedi, soraw beredi, tapsırmanı jazadı.

Ilova. Oqıw protsessiniń sho'lkemlestiriwshilik-didaktikalıq wazıypasın orınladı: oqıw o'z betinshe jumıs ushın soraw hām tapsırmalardı, onı bahalaw miyzanların, oqıw jumıs protsessinde talabalar āmel qılıwı lazım bolg'an qag'ıydalar, ta'lim beriwshi paydalanatug'ın tayanış jazbalar, sonday-aq cızılma, tablitsa, slaydlar hām basqa ko`rgizbeli materiallar, rejelestirilgen maqsetlerge erisiwdi qadag'alaw ushın tapsırmalar (testler, sorawlar, tapsırmalar hām shınıg'ıwlar).

Bul jerde berilgen materiallar shegaralanbaydı. Tek g'ana olar ūlken ko'lemli, jaxsı dūzilmege keltirilgen hām grafikli sızılmalarda rasmiylestirilgen bolıwı kerek.

Oqıw shınıg'ıwınıń texnologiyalıq kartası

Is basqıshları hām waqtı xızmeti

Ta'lim beriwshi Ta'lim alıwshılar

I-basqısh.

Oqıw shınıg'ıwına kirisiw

(min)1.1.Temanıń atı, maqseti hām kūtilip atırg'an nātiyjelerdi jetkizedi. SHınıg'ıw rejesi menen tanıstıradı.

1.2.Tema boyınsha tiykarg'ı tūsiniklerdi; o'z betinshe islew ushın ādebiyatlar dizimin aytadı.

1.3.Oqıw shınıg'ıwında oqıw islerin bahalaw miyzanları menen tanıstıradı Tıńlaydı, jazıp aladı.

Anıqlastıradı, sorawlar beredi.

I I-basqısh. Tiykarg'ı (min) 2.1. Tezletilgen soraw, soraw-juwap, aqılıy hūjim, klaster arqalı bilimlerde aktivlestiredi (1-2 ilova).

2.2.Leksiya, seminar, āmeliy shınıg'ıwdıń rejesi hām dūzilisine muwapıq ta'lim protsessin sho'lkemlestiriw boyınsha hāreketler tārtibin bayan etedi (3-ilova).Juwap beredi

Jazadı

Toparlarda isleydi, prezentatsiya qıladı hām basqalar

I I I- basqısh. Juwmaq

(min) 3.1. Tema boyınsha juwmaq qıladı, qılınğ'an islerde keleside kasiplik xızmetinde āhmiyetke iye ekenligi zārūrligi talabalar itibarın qaratadı.

3.2.Toparlar isin bahalaydı, oqıw shınıg'ıwınıń maqsetke erisiw darejesin analiz qıladı (4-ilova).

3.3. O'z betinshe jumis ushin tapsirma beredi hām onıń bahalaw miyzanların jetkizedi (5-ilova). O'z-o'zin, o'z-ara bahalawdı o'tkizedi.

Soraw beredi

Tapsirmanı jazadı

7.Prezentatsiya sabaqların sho'lkemlestiriwge qoyılatug'ın talaplar.

Prezentatsiya jumısı haqqında esabatqa tayarlıq boyınsha kitapsha

1.Siz mirat hām usınıs berip atırg'an proektti sıpatlawshı juwmaqların (1 betten ko'p bolmag'an leksiya tiykarında) ipadalań.

2.Siz hal etpekshi bolg'an mashqalanı (5-6 so'z benen) tiykarla.

3.Proektinızdıń maqseti: onıń ne ushın jaratılıwı, aqırg'ı o'nimdi qanday bolıwı hām ol kimgе qaratılǵ'anlıǵ'ın (1-3 mirat arqalı) ko'rsetiń.

4.Proekt wazıypaların (qısqa hām bir mǎnili) ko'rsetiń.

5.Proekttiń is rejesi (tablitsa) nı bayan etiń.

6.Wazıypa sheshiminiń natiyjeleri hām proektte orınlang'an islerdi ko'rsetiń.

7.Siz mirat etken proekt o'nimin jǎriya etiw imkanın tastıyıqlawshı juwmaqlardı qǎliplestiriń

8.Orınlang'an is boyınsha paydalanılǵ'an derekler dizimin quramlastırıń.

9.Bahalań:

Proekt ũstinde islew protsessi: istiń natiyjeligi, qıyınshılıqlar hām onı jeńip o'tiw jolları.

10.Ilavalardı quramlastırıń: proekt qatnasıwshılarınıń anketaları hām proekt isiniń is materialların kiritiń (qǎlewińizge qarap).

1.MS Power Pointda prezentatsiyag'a tayarlaw boyınsha kitapsha

1.MS Power Pointda prezentatsiyag'a tayarlaw protsessi to'mendegilerden ibarat:

>prezentatsiyag'a tűrin tańlaw;

> prezentatsiyanı ulıwma rasmiylestiriwdi tańlaw;

> slaydlardıń mazmunlı tǎreplerin tańlaw;

> jańa slaydlardı qosıw;

> slaydlardı belgilewdi tańlaw;

>zarűr bolg'anda slaydlardı rasmiylestiriwdi o'zgartiriw;

>slaydlardı ko'rsetiw waqtında tűrli dawıslı animatsiyalardı jaratıw.

2.Slaydlardı texnik ko'rsetiw to'mendegi usınıslarg'a juwap beriwi kerek:

- slydlar mug‘darı (8-12).

- slydlardıń mazmunlı ko`rsetkishleri: birinshi slayd: proekt atı, avtor familiyası, oqıw toparı nomeri, jaratılǵan kuninen ibarat;

- aqırǵı slayd axborot dereğine bag`ıshlang`an;

- basqa slaydlar proekt mazmunın ıqtıyarıy formada ko`rsetedi.

- slydlar o`z-o`zinen islew tǵrtibinde ko`rsetiledi.

3.Prezentatsiyanı rasmiylestiriw qag`ıydası:

- Eger tekst awızeki bolsa, to`mendegishe bolıwı zārūr:

- joqarı axborotlı;

- baylanıslı;

- anıq hām qısqqa;

- āpiwayı sintaktikli (to`mendegilerge itibar berin, to`mende berilgen dizimler kibi aylandırıwshı kirisiw so`zleri kemrek bolıwı)-bulardıń hāmmesin lektordıń o`zi so`ylewi mūmkin. Āpiwayı dūzilgen gāpler ornı menen tanıstıradı hām jazıwdı ūlkenirek qılıwǵa imkan beredi;

- (tiykarınan termin hām ta`riflerde) tūsinerli, logikalıq, anıq bolıwı zārūr. Jāmāātshilikke ko`rsetiwden aldın tekstti tekseriwge erinbeń.

- Dawıs tınıq bolıwı kerek. Prezentatsiyanı dawıslı qılıw kerek emes, bunda korrektordıń dawısı esitip bolmaydı, eń jaqsısı lektordıń janlı dawısı esaplanadı.

- Sūwretler anıq hām jeterlishe ūlkenirek bolıwı zārūr. Sūwretler o`lshemin ūlken qılıwǵa urınbań, tek g`ana siz sıpatın jog`altasız.

- Videolar prezentatsiya aynasınıń ūsh bo`limin iyelewi zārūr. Sūwretler ko`rsetimli bolıwı kerek. Bezekler shalg`ıtıwı mūmkin.

- Tablitsalarda ajratıwshı mag`lıwmatlar anıq ko`rsetiliwi, tablitsanıń atlanısı astına ūlken jazıwlarda beriliwi zārūr. Tablitsalardı hādden ziyat ko`p mag`lıwmatlar menen toltırıw kerek emes! Tablitsa qansha ko`p mag`lıwmat kiritilse, olardı ekrannan qabıl qılıw qıyın boladı. Prezentatsiya baslawdan āweli auditoriyada otırg`anlarg`a tablitsa hām sūwret nusxalarınan tarqatıw zārūr. Sızılmalar bir bo`limnen basqa bo`limge anıq hām logikalıq rāwishte o`tiwge maslastırılıwı kerek. O`tiw sızıqları ekranda jaxsı ko`riniwin teksering.

O`z-o`zin tekseriw ushın sawal hām tapsırmalar:

1.”Innovatsiya” tūsiniǵi pedagogikalıq xızmette qanday teoriyalar arqalı ilgeri sūrılgen?

2. Ta'limde innovatsiya hām innovatsion pedagogikalıq xızmetiniń abzallıqları nelerden ibarat?

3. "Novatsiya" hām "Innovatsiya" tūsinikleriniń bir birinen parqı nede?

4. V.I. Slobadchikov tärepinen keltirilgen ta'rifke qarag'anda innovatsion xızmettiń mazmunın tūsindirini?

5. Pedagogikalıq texnologiya däslep qaysı māmlekette qollanılğ'an hām mazmun tärepinen qanday xarakterge iye bolğ'an?

6. Pedagogikalıq texnologiya türli avtorlardıń bergen ta'riflerine toxtalını?

7. "Texnologiya" tūsiniginiń zārūr aspektleri nelerdi o'z ishine qamtıp aladı?

8. Zamanag'ıy sabaqlar qanday tärtepte sho'lkemlestiriledi?

3-Tema: Tariyx ta'limi qurallarınan paydalanıwda innovatsion jandasıw

Jobası:

1. Ta'lim tiykarlari haqqında tu'sinik

2. Ta'lim tiykarlarińın' klassifikatsiyası

3. Ta'lim quralların tan'lawda aniqlawshi idiyalar, grafik organayzerlar

4. Ta'limnin texnik quralları: kompyuter ha'm axborat texnologiyalari, elektron oqiw usili ha'm du'zilisi

Tayanış tu'sinikler Ta'lim qurallari, mazmunli qurallar, su'wreti qural lar, audio vizual qurallar, járdemshi qurallar, modelli qurallar, real qurallar, ta' lim beriwdin' texnik qurallari, diaproyektor, grafoproyektor, doska-blaknot, doska-stend, vidiofilmler, ja'rdemshi texnik qurallar, model-mulyajlar, grafik, diagrammalar sizilma, sxema, kartalar, oqiw –usili materiallar , jumis da'ptershesi, eskertiw, baqlawshi da'ptershesi.

1. Ta'lim quralları haqqında tu'sinik.

O'zbekstan milliy rawajlanıwında en' tiykarğ'i basqish ja'miyetlik, siyasiy ha'm ekonomikalıq turmisinin' keskin buriliw da'wirin bastan keshirmekte.

XX a'sir tamamlanıw, jamiyetimiz ha'r bir puqarasi XXI a'sir bosag'asında ,artta qalg'an jillardı esaplap shig'iw ha'm keleshek turmistin' tu'rli ta'replerin belgilep aliw qiyinshilig'ına dus keliwi ekonomikalıq pa'n alimlarına u'lken waziypani ju'kliydi.

Joqaridag'lar ja'miyet turmisinin' ba'rshe bo'limlerinin' eriskenliklerin belgilep beriwshi, sonin' menen birge olardin' ta'lim - ta'rbiya tarawlarında da toliqlig'insha tiyisli.

“Kadrlar tayarlaw milliy da'stu'ri” joqari uluwma ha'm ka'sip-o'ner mama'deniyatina, ekonomikalıq jetiskenlikine, siyasiy ha'mde ekonomikalıq turmisinda tuwri jol taba aliwi jetiskwnnikine iye bolg' an g'aresiz waziypalarin ilgeri su'riw ha'm oni islewde kadrlardin' jan'a awlawdın jetilistiriw, sondayaq, ha'r ta'repleme jetik bolg'an, ja'miyette turmisqa qa'nigelesken, ta'lim ha'm kasip-o'ner da'stu'rleri on'li ra'wishte puxta o'zlestirilgen, ja'miyet, ma'mleket ha'm shan'araq aldında o'z juwapkerligin seziniw puxaralardi ta'rbiyalawdi na'zerde tutqan pedagogik idiyani ilgeri su'redi.

"Kadrlar tayarlaw milliy da'stu'rinde" de islep shig'ariw kadrlar tayarlaw milliy modelinin' tiykarg'i bo'limlerinen biri sipatında atap o'tedi. Islep shıg'arıw kadrlar kadrlar tayarlaw milliy modelinde" kadrlarg'a bolg'an itibardin', sondayaq, olardin' tayarliq sipati ha'm da'rejesine tiykarinan qoyilatug'in talaplardi belgilewshi tiykarg'i buyirtpasi, kadrlar tayarlaw bo'limi finans ha'm texnikalıq ta'repten ta'miyinlew tiykarinin' islewshisi" tiykarında ko'rinedi.

Bul metodik qurılma idiya ta'lim tiykarlari aldında:

-ta'lim ha'm kadrlar tayarlaw tiykarlari ja'miyette a'melge asirilatug'in jan'alaniw, rawajlang'an huqiqiy - demakiratik ma'mleket qurılısı tiykarlarına maslasıw;

-kadrlar tayarlaw bo'limi ha'm mazmunin ma'mleketin' ja'miyetlik-ekonomikalıq rawajlanıw tarawlarinan, ja'miyet iqtiyajlarinan, pa'n, ma'deniyat, texnika ha'm texnologiyanın' zamanago'y jetiskenliklerden kelip shig'iw tiykarında qayta quriw;

-ta'lim aliwshilardi madeniy-axlaqiy tarbiyalawdin' belgili bo'limlerinin ha'm usilların islep shig'iw ha'mde jariyalaw orinlaw waziypalari ku'ndelikli ma'selege qoyildi.

Bu'gingi ku'nde ja'miyetimizde jan'a ekonomikalıq mu'nasibetlerdin' qa'liplesiwi, ta'limnin' dunya ta'limi dizimine integrasiyalasiwi, demakratiyalıq ha'm jetilistiriw tiykarlarinin' rawajlanıwi ta'lim tarawında zamanago'y pedagogik texnologiyalarg'a jan'asha su'yeniw zaza'rurligin payda etpekte." Kadrlar tayarlaw milliy da'stu'ri " inde zamanago'y pedagogik texnologiyalardi jariyalaw ha'm o'zlestiriw za'ru'rligi ko'p ma'rte takirarlanip, olardi oqiw bo'limlerine alıp kiriw za'ru'rligine tiykarlang'an.

Uzaq jillardan beri pedagogik texnologiyalarg'a oqiw tiykarlarında texnik qurallar ja'rdeminde a'melge asiradi dep qarap kelingin. Tek g'ana 70-jillardan baslap pedagogik a'debiyatlarda bul tu'sinik jan'asha qarap shig'iladi.

Ta'lim qurallari-oqiw materialin ko'rgizbeli engiziw ha'm sonin' menen birge oqiw ta'jiriybelerin asiriwshi ja'rdemshi materiallar esaplanadi.

Ta'lim qurallari:

1. Ta'lim beriwshinin' texnik qurallari

2. Ja'rdemshi texnik qurallari

3. Oqiw - usillari materiallari

Ta'limnin' texnik qurallari-oqiw materiallari ko'rgizbe tiykarinda ko'rsetiw, oni du'zimli etip jetkizip beriwge ja'rdem beredi; studentlerge oqiw materialin tu'siniwge ha'm jaqsi eslep qaliwg'a imkan beredi. (Diaproyektor, grafoproyektor, Doska-blaknot, Doska - stend, Flipchart, Vidiofilmler).

Ja'rdemshi ta'lim qurallari-grafikler, sizilmalar, kerekli qurilmalar ha'm basqalar (Model-mulyajlar, diagrammalar, sxema kartalar ha'm basqalar).

Oqiw-usili materiallar-oqiw materiallar, o'zlestirilgen oqiw materiallari bekkemlew ushin shinig'iwlar. Olar studentlerdin' erkin islewlerine ja'rdem beredi. (jumis da'ptershesi, eskertiw, baqlaw da'pteri, temalar).

Ta'lim qurallari oqitiwshi ha'm oqiwshi ushin, ha'mde Sabaq o'tkiziw ushin o'z aldina variantlardi tuwri tan'law u'lken a'hmiyetke iye.

Oqitiwshi ushin qurallar: oqiw predmetin oqitiw metodikasi boyinsha qollanbalar, jeke metodika quramalı ma'seleler boyinsha metodik tu'sindiriwler, oqitiwshilar ta'repinen tayarlang'an metodik jumislar, oylaw strukturasi.

Taqatpa materiallar- ta'lim aliwshilar ushin u'yrenilip atirg'an temag'a baylanisli mag'luwmatlardi o'z ishine alg'an, ko'lemi onsha u'lken bolmag'an (1-2 bet) jazba oqiw materiali esaplanadı. Bul materiallar shinig'iwlardi qiziqli bolıp, ko'p jag'idayda bilim aliwshilar ushin g'aresiz ra'wishte oqip shig'ip, oni orilawg'a qarap ilg'an boladi. Taqatpa materiallardi tayarlaw ha'm qollaniwda to'mendegi qag'iydalarg'a a'mel etiw kerek.:

- ta'lim aliwshilarg'a hadden tisqari ko'p taqatpa materiallar bermew kerek;
- ayrım temalardi bas ha'ripler menen jaziw, bir shinig'iw ushin eki taqatpali
- material zaza'ru'r bolsa, olarg'a kod-at berip olardi ajiratiwshini an'satlastiriw kerek.
- tema shrifti 12 den kishi bolmawi kerek;
- bir bette 80 nen ko'p belgi (ha'rip, qawis, u'ndew belgisi ha'm basqalar kerek) isletpew kerek;
- temalar tu'sinikli, qısqa ha'm a'piwayi boliwi kerek;
- bet dezayini itibardi o'zine tartiw kerek.

Jumis betleri-toparlarda ,jup bolip ha'm individual shinig'iwlar orinlawda qollaniladi. Olar tu'rli formada bolip ,ta'lim aliwshilar ta'repinen toltiriw talap etiledi.

Baqlaw betleri -shinig'iw juwmag'inda ta'lim aliwshilardin' o'zlestirilgen bilimlerden tekseriwde qollanılıp, olar test sorawlari, ma'seleler ha'm sol siyaqli formalarda bolawi mu'mkin.

Temalar-shinig'iw temasi boyinsha tayarliq ko'riwde, shinig'iw dawamında sonday-aq bilimlerden bekkemlewe paydalaniw ushin bilim aliwshilarg'a usiniladi.

Oqiwshi ushin qural sabaqlıq, oqiw qollanba yaki oqitiwshinin' so'ylew temalari, kesteler, ha'r tu'rli kartalar, tapsirma kartichkalar ha'm basqalar. Sabaq o'tkiziw ushin plakatlar, diagrammalar, modeller, maketler, etalonlar, usinis etiw qurallari, labaratoriya a'meliy jumislardi o'tkiziw ushin qurilmalar, audiovizual qurallar, diafilm, videojaziwlar, diopozitivlar. Tan'lap aling'an metod, forma ha'm qurallar bir-birin toltiriwi yag'niy uyg'inlasiwi kerek. Joqarida sanap o'tilgen ta'lim qurallarınan natijeli paydalaniw ushin oqitiwshi qaysi quraldi qashan qollaniwi shinig'iw maqseti ha'm mazmunınan kelip shıqqan jag'idayda belgilep aliw orinli.

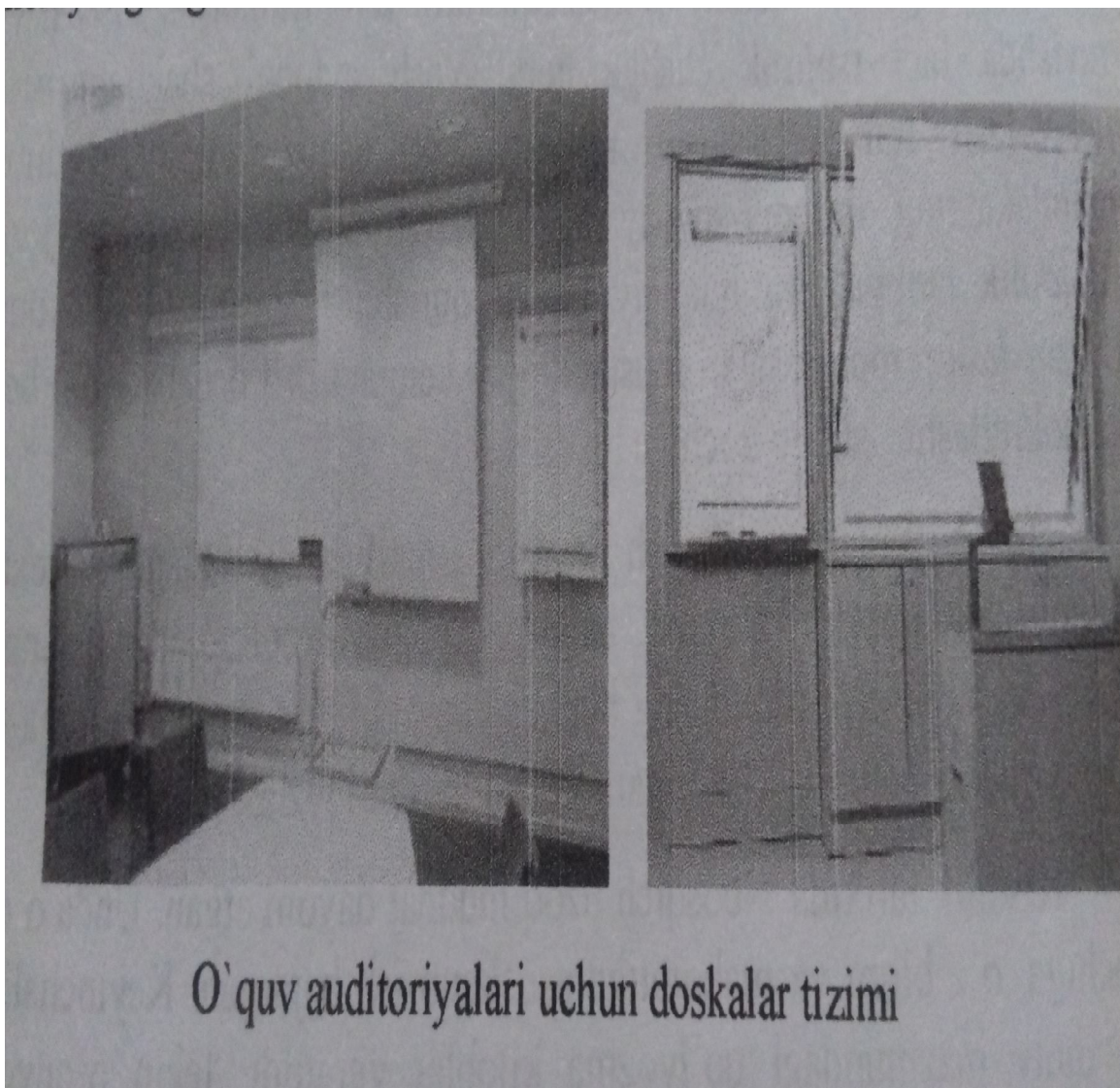
Grafoproyektor- shaffof plynkadag'i slaydlardi ekrang'a proyeksiyalaw ushin qollanilatug'in qurılma esaplanadı. Onnan so'ylew waqtida materiallardı usinis etiw ushin, sonday-aq topar jumislari usinis etiw ja'rdemshi qural sipatında paydalaniladi. Kodoskop paydalaniw ushin qolay maslasiwshi qural bolip, bir ma'rte tayarlang'an plynkadan ko'p ma'rte paydalaniw mu'mkin, bunnan basqa doska bolmag'an jag'idaylarda tiykarg'i tu'sinik pikirler ha'm na'tijelerdi oqitiwshi plynkag'a flomaster ja'rdeminde tuwridan-tuwri jazip ko'rsetiw ha'm mu'mkin.

Klass doskasi- oqiw materialın vizual inam etiwdin' dada'stu'rli ha'm qolay qurallari bolip tabiladi. Onnan oqiw materialinin' tiykarg'i tayanish noqatların belgilewde, yaki bir narseni tez jaziw lazim bolg'anda paydalaniw ju'da qolay esaplanadi. Bunnan basqa klass doskasi ta'lim bo'limlerinin' ha'r bir oqiw bo'lmesinde bar bolip tabiladi.

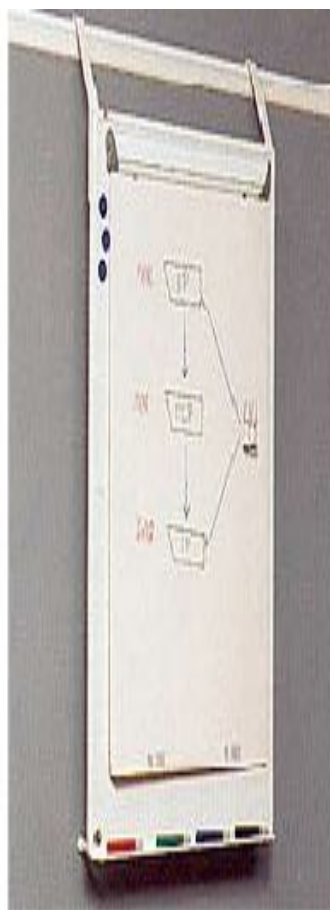
Kemshiligi: jan'a materialdi tu'sindiriw ushin doskada jazilg'anlardı o'shiriwge tuwri keledi ha'm aldin jazilg'anlardı qayta ko'rsetiw imkani bolmaydı. Bunnan basqa oqitiwshi doskag'a jazip atirg'an da uyrenip aliwshilarg'a tiykarınan kerı jag'dayda boladi ha'm oni esitiw qiyın boladi.

*Doska-stend-*shinig'iwlarda oqiw waqtındaq'i, aqiliy hu'jim, topar jumislarin ha'm basqa so'ylew natijelerin hu'jetlestiriwde paydalanilg'an oqitiwdin' texnika qurallari

esaplanadi. Bunda stendge sol ulkenliktegi qag'az qoyiladi ha'm og'an tu'rli ren'degi ha'mde formadag'i kartichkalar japistiriladi. Shinig'iw waqtinda stentta belgili kartichkalar ja'rdeminde sxemalar, du'zimler ha'm sol siyaqlilardi du'ziw mu'mkin. Doska-stendtin' abzallig'i sonda, onda kartichkalar (sxemalar, du'zilmeler ha'm basqalar kerek) jaylasiwin qalegen waqitta o'zgeriw imkaniyatini beredi. Sonday-aq doska-stend penen islengende qisqa waqit ishinde ba'rshe tin'lawshilardin' pikir-usinilarin ha'm idiyalarin qamirap aliw ha'm qayta islew imkaniyatina iye boladi.

Doska-blaknot-bul betlenetug'in qag'azli doska bolip, og'an marker menen jaziladi. Ol tu'rli so'ylesiwler juwmaqlari ha'm na'tiyjelerin bayan etiwde ha'mde en' tiykarg'i xabarlardi qayta islewde qollaniladi. Onin' abzallig'i sonda, qa'legen waqitta alding'I jazilg'andi da qoyiw mu'mkin.

Doska-blaknot

Oqiwshilardi-oqip biliw imkaniyatlarin jedellwstiriwge ja'rdem beriwshi ha'r tu'rdegi ta'lim quralların tan'law ha'm olardan paydalaniw to'mendegilerge baylanisli. 1)maqsetti belgilew 2) tiykarg'i bilim dereklerine 3) ta'lim usulina 4)oqiw materialinin' jan'alig'i ha'm quramalilig'ina5) oqiwshilardin' oqiw imkaniyatlarına.

2. Ta'lim qurallarının' klassifikatsiyası.

Ekonomikalıq waqiyalıq ta'limdi basqariw kelispewshiliklerin ko'rip shig'iw ha'm ko'rip shig'iwdi g'aresiz jo'nelis tiykarında ajiratip aliw, ta'lim-ta'rbiya tiykarin basqariwdin' tiykarlang'an usil, quralların islep shig'ariw ha'm ja'riya etiw za'ru'rligin belgilep beredi. Onin' oqitiw ta'rbiyalaw, ha'm rawajlandiriw ortasındag'i ja'miyetlik-basqariw, axborat baylanislari , ekonomikalıq tiykardan a'hmiyetke iye shaxisti qa'liplestiriwdegi tiykarg'i tarawdin' quramliq bo'limleri formasin asiradi.

Bu'gingi ku'nde erkin ha'm g'a'resiz pikirlewshi, ekonomikalıq-siyasiy turmista on'li ra'wishte puxta ha'reket etiwde jas awlattı jetilistiriw" Kadirler tayarlaw milliy da'stu'ri" nin' tiykarg'i jo'nelisi esaplanadi. Bul bolsa mamlekettin' ekonomikalıq-siyasiy turmisında demakiratik tiykarlardi ja'riya etiwshi, puxaralıq ja'miyetti ha'm huqiqiy ma'mleket quriwdi

tezlestiriw imkanin beredi. Da'stu'r ta'lim bo'limlerinin' g'aresizligin ken'iytiw arqalı ta'lim basqariwin demokratlastiriwin o'z ishine aladi.

Insaniyattin' rawajlanıw dada'wirleri almasqanda pedagogik texnologiyalar pu'tkilley joq bolip ketpedi, balki pedagogik texnologiyalar. Keyingi da'wirlerge assatsiatsiya arqalı baylanisli boladi, jan'a formalar dereklerge iye bolip, ku'shiyedi ha'm bayıyadı. Bul tiykar barg'an sayın tezlesip baradi.

Adamzat tariyxında 1-basqısh uzaq dawam etken .Onda oqıtıwshı o'z ku'shine, o'z bilim ha'm ta'jiriybesine tiykarlanıp islengen. Keyinshelik du'nyalıq ha'm diniy temadag'ı qol jazba kitaplar jaratıldı, lekin oqıwshı olardin' mazmunın oqıtıwshı ta'jiriybesi ja'rdeminde o'zlestiredi.

2-basqısh sabaqlıqlar jaratıw ha'm olardan paydalanıw texnologiyası bekkem rawajlanbag'an, lekin oqıtıwdın' 1, 2, 3,-basqıshlarına ta'n ta'lim quralları mekteplerge jedel kirip barmaqta.

Oqıw a'debiyatların ja'riya etiwde qarama-qarsılıqlar ko'riniwi na'tiyjesinde payda bolg'an. Keyingi da'wirlerde ha'm ta'lim tarawında tiykarg'ı o'zgerisler an'sat bolmag'an. Bu'gingi ku'nde ha'm 1-basqısh texnologiyası ruwxında qa'liplesken ayırım pedagoglarda keyingi da'wirlerde ju'zege kelgen oqıw quralların o'zlestirip alıwg'a ta'lim -ta'rbiya quralların sol tiykarda payda etiw to'men da'rejede. 1-basqısh oqıw quralları oqıtıwshıdan ko'p miynet talap etedi ha'm oqıwshının' bilim, tayarlıq da'rejesi joqarı bolmaydı. Bul pedagogik basqıshlardın' ha'r birinde ta'lim metodları bekkemlenip barg'anlıg'ı sebepli oqıtıwshı miynetinin' da'rejesi artıp, zamanago'y texnologiyanı qollaytug'ınlar qatarı ken'eyip barg'an.

Ta'lim quralları altı tu'rge bo'linedi:

- 1.Temalı qurallar.
- 2.Su'wreti qurallar
- 3.Audio vizual qurallar
- 4.Ja'rdemshi qurallar
- 5.Modelli qurallar
- 6.Real qurallar.

Temalı qurallar-Oqıtıwshı ha'm oqıwshılar ushın: oqıw predmetin oqıtıw metodikası boyınsha qollanbalar, shaxsiy metodika, oqıtıwshılar ta'repinen tayarlang'an metodik

jumıslar oylaw strukturalar, pa'n sabaqlıqları, tema tiykarında kelip shıqqan jag'dayda tariyxıy a'debiyatlar, pa'n boyınsha temalar teksti.

Su'wretli qurallar-oqıw materialın ko'rgizbeli inam etiwge onı dizbekli jetkizip beriwge ja'rdem beredi; oqıwshılarg'a oqıw materialın tu'siniwge ha'm jaqsı eslep qalıwg'a imkan beredi (videoprojektor, vidiofilmler, su'wretler, ha'ykeller, portretler)

Audio vizual qurallar-Temag'a dawıs beriw, Lingafon quralları, radio esittiriwlerden paydalanıw, stenogramma materialları, ha'r tu'rli disklar ha'm basqalar.

Ja'rdemshi *qurallar-Grafoprojektor, Doska-blaknot, doska-stend, Flipchart ha'm basqalar*

Modelli qurallar-grafikler, sızılmalar, sxema, kartalar.

Real qurallar-tariyx sabaqlarında muzey eksponatları, maket ha'm mulyajlar, arxeologik materiallar, tariyxıy obiyektler.

3. Ta'lim quralların tan'lawda anıqlawshı tiykarlar, grafik organayzerler.

Ta'lim quralların tan'lawda anıqlawshı tiykarlar: maqsetti belgilew; oqıw axborot mazmunı; ta'lim quralları jetekshi bilim derekleri; oqıw materialın jan'alıg'ı ha'm quramalılıg'ı.

Grafikli organayzerler-pikirdin' jetiskenligine ko'rgizbeli usınıs etiw quralları. Mag'lıwmatlardı rejelestiriw ha'm quramlıq bo'lip shıg'arıw, u'yrenilip atırg'an tu'sinikler (waqıya ha'm ha'diyseler, temalar) ortasındag'ı baylanıs ha'm o'z-ara baylanıstı ornatiw usılı ha'm wazıypaları: Klaster, ornatiw kestesı, insert, B/BX/B kestesı.

Klaster

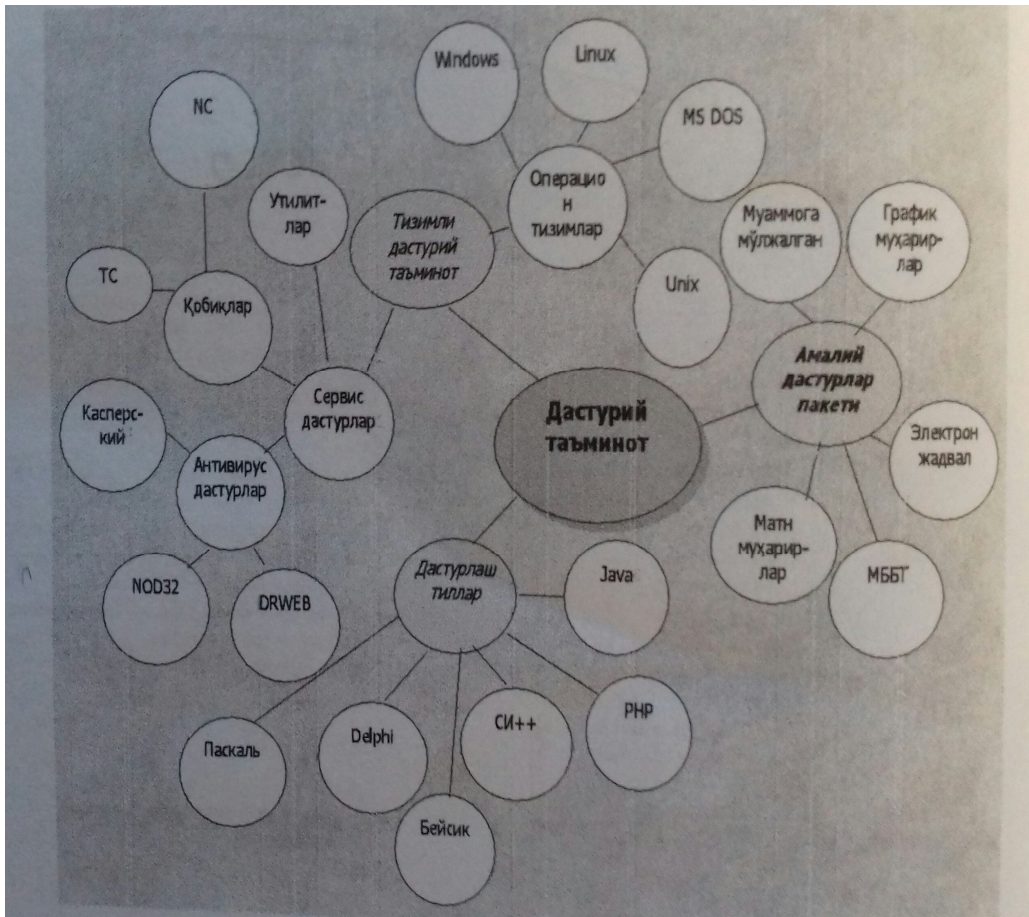
Klaster-tutam baylanıs axborot kartaların du'ziw jolı ba'rshe du'zimlerdin da'rejelerin oraylastırıp ha'm anıqlaw ushın qandayda bir tiykarg'ı qural atırıpında ideyalardı jıynaw.

Klasterdi du'ziw qag'ıydası menen tanısadı. Jazıw taxtası yaqi u'lken qag'az betinin' ortasına tiykarg'ı so'z yaqi 1-2 so'zden ibarat bolg'an tema atı jazıladı. Klasterdi du'ziw qag'ıydası

1. Yadin'ızg'a ne kelse, ha'mmesin jazın'. Ideyalardı da'rejesin oylasıp otırman' tek olardı jazın'.

2. Jazıwdı toqtatatug'in jazba qa'telerge ha'm basqa na'rselerge itibar bermen'.

3. Ajratılğ'an waqıt tawsılğ'ansha jazıwdı toqtatpan'. Egerde yadin'ızg'a ideyalar keliwi birden toqtasa, onday jag'daylarda qashan jan'a pikirler kelmegegen shekem qag'azg'a su'wret sızın'.

Insert kestesi

Grafik islewdin' tu'ri, a'hmiyeti ha'm qasiyetleri

"INSERT" kestesi g'arezsiz oqiw waqtında alg'an mag'lıwmatlardı, tın'lag'an so'zlerdi orınlap jag'astırıwdı ta'miyinleydi; alıng'an mag'lıwmatlardı tastıyqlaw anıqlaw, shetke shıg'ıw, baqlaw.

Oqıw quralların rejelestiriw tiykarındag'ı du'zilmesi

Insert kestesin toltırıw qag'ıydası menen tanısıw. Jeke halda o'zleri toltıradı. Oqıw jag'dayında alıng'an mag'lıwmatlardı jeke halda o'zleri orınlaydı-keste betlerine "kırgezedi" temada belgilengen to'mendegi qag'ıydalarg'a baylanıslı:

"V"-men bilgen mag'lıwmatlarg'a sa'ykes;

"-"-men bilgen mag'lıwmatlarg'a tuwrı kelmeydi

"+"- men ushın jan'a mag'lıwmat;

"?"-men ushın tu'sinikli emes yaki mag'lıwmattı anıqlaw, toltırıw talap etiledi.

INSERT

V-bilemen

(-)- tuwrı kelmedi

(+)- jan'a xabar

(?)-tu'sinbedim

B/BX/B KESTESI

B/BX/B Kestesi-bilemen / bilip aldım Biliwdi qa'leymen. Tema, tekst bolim boyınsha izleniwshilikti alıp barıw imkanın beredi.

Kesteni du'ziw qag'ıydası menen tanısadı. O'z aldına kishi toparlarg'a kesteni rasmiylestiredi.

"Tema boyınsha nelerdi bilesiz" ha'm "Nelerdi biliwdi qa'leysiz" degen sorawlarg'a juwap beredi

Kestenin' 1 ha'm 2 bo'limlerin toltıradı.

Temanı tın'laydı, erkin oqıydı.

G'arezsiz / kishi toparlarda kestenin' 3 bo'limin toltıradı.

B/BX/B kestesı

Bilemen

Biliwdi qa'leymen

Bilip aldım

T-kestesi

T-keste qag'ıydaların tanıstıradı.

Jeke ta'rtipte rasmiylestiredi

Ajratılğ'an waqıt aralıg'ında ta'rtip penen toltırılardı, onın' shep ta'repine sebepleri jazılardı, on' ta'repinde bolsa shep ta'repine qarama-qarsı pikirler, tiykarlar ha'm basqalar

Ba'rshe oqıw toparı jalg'ız T-du'ziledi.

T-keste"Test baqlawı"

Jetiskenligi

Waqıttı az sarıplanıwı

Frontal halda jumıs alıp barıw imkanı

Logikalıq pikirdi rawajlandırıw

Bahalaw an'sat boladı.

Kemshiligi

So'ylewdin' rawajlanbawı

Pikirlewdin' joqlıg'ı

Birgelikte islewdirin' joqlig'i

Pedagogik pikirlewdirin' joqlig'i.

VENN DIAGRAMMASI

Venn diagrammasi-2ha'm 3 tu'rdegi ha'mde ulıwma ta'replerinin' salıstırıw yaki qarama-qarsı qoyıw ushın qollanıladı. Dizbekli pikirlew, salıstırıw, pikirlew ko'nlikpelerin rawajlandiradi.

Venn diagrammasın du'ziw qag'ıydası menen tanıladı. O'z aldına kishi toparlarg'a Venn diagrammasın kirgizedi ha'm kesilispiytug'in jerlerdi (×) toltıradı.

"Venn" diagraması

2. obiyekitti, tu'sinikti, pikirdi, ha'diyseni bayanlaw ta'rtibinde qollanıladı.

"Ne ushın" sxeması

"Ne ushın" sxeması-kelispewshilikdin' da'slepki sebeplerin anıqlaw boyınsha pikirler *shınjırı*.

"Ne ushın" du'ziw qag'ıydası menen tanıladı. O'z aldına kishi toparlarg'a kelispewshiliklerdi du'zetedi. "Ne ushın" sorawın beredi ha'm sıladı, sol sorawg'a juwap jazadı. Bul jag'day kelispewshiliklerdin da'slepki sebebi anıqlanbag'ansha dawam etedi.

"Ne ushın?" sızılmasın du'ziw qag'ıydaları

1. Aylana yaki tuwrı to'rtmu'yesh formalarda paydalanıwdı o'zin'iz tan'laysız.

2. Sızılmanın' ko'rinishin-pikirler kestesin tuwrı sızılıqıma, tuwrı sızılıqlı emesligin o'zin'iz ta'n'laysız.

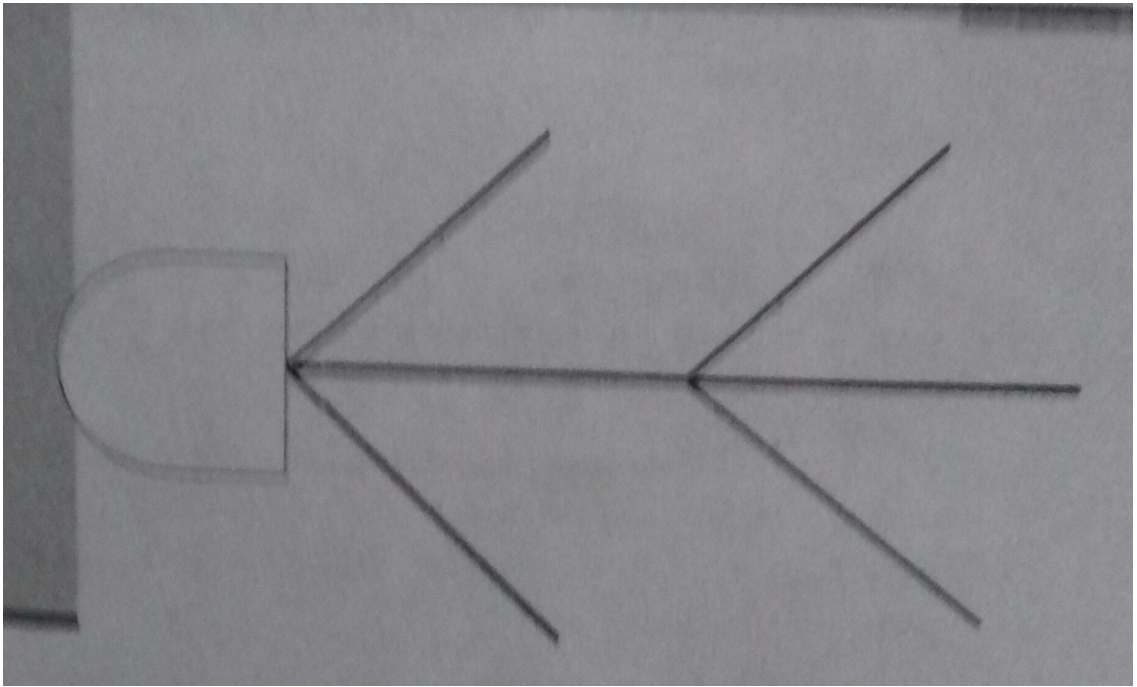
3. Jo'nelis ko'rsetkishleri sizdin izleniwlerin'izdi: da'slepki jag'dayda izleniwine shekem bolg'an jo'nelisin belgileydi.

"Balıq skeleti" sızılması

"Balıq skeleti" sızılması-Bir qatar kelispewshiliklerdi su'wretlew ha'm onı sheshiw imkanın beredi. Sızılmanı du'ziw qag'ıydası menen tanıladı. O'z aldına kishi toparlarg'a joqarı"su'yeginde" kishi kelispewshiliklerdi belgileydi, to'mengi ta'repi bolsa bul kishi kelispewshilikler bar ekenligin tastiyqlawshi da'liller jazıladı.

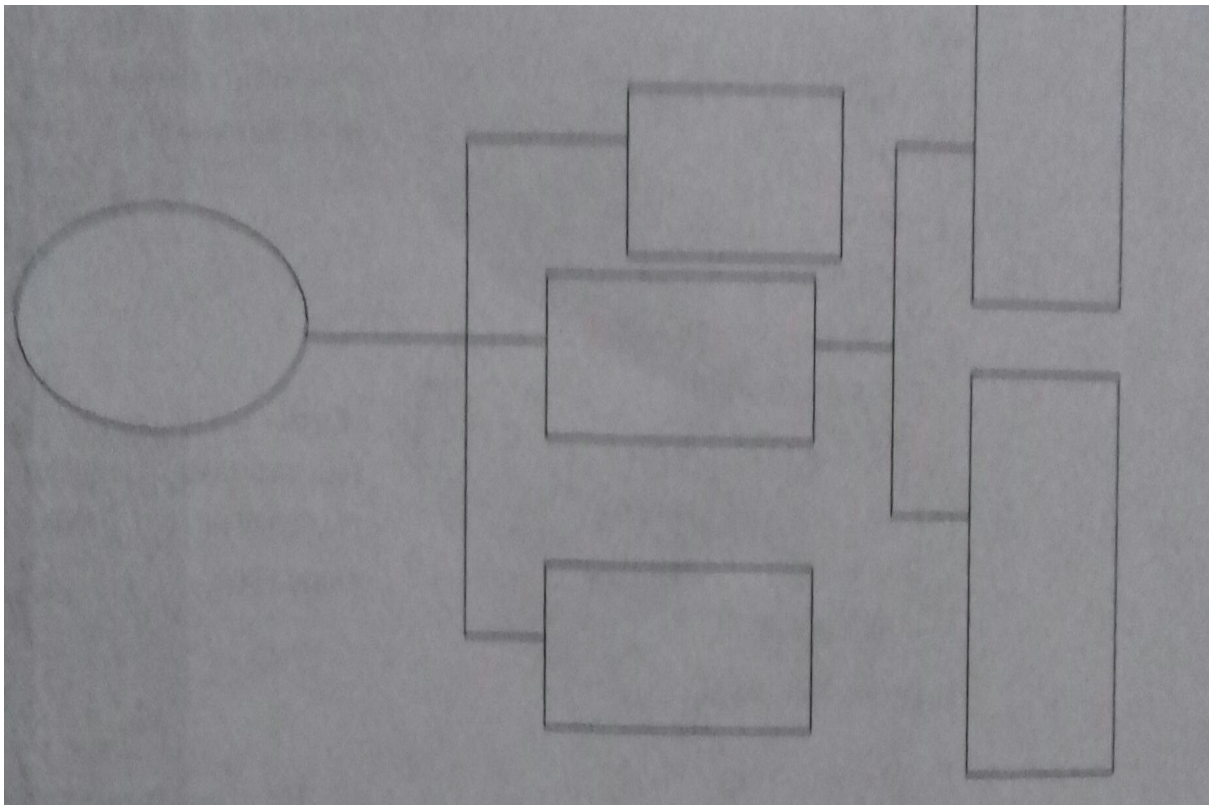
Kishi toparlarg'a birlesedi, bekkemleydi, o'zlerinin sızılmasın toltıradı. Ulıwma sızılmag'a keltiriledi.

"Balıq skeleti" sızılması

Du'zilmeli-logikalıq sıızılma

"BAG'ANA"

Du'zilmeli-logikalıq sıızılma

"BAG'ANA" nı ko'riw qag'ıydaları

1. "Bag'ana" nı du'ziw waqtında sxemanın' tiykarg'ı bo'limi ha'm elementlerin jılıtıw mu'mkin-bul ol yaki bul jag'daydı qayta pikirlew imkanın beredi.

2.Egerde siz pikirlerdi islep shıg'arıwda tar jolg'a kirip qalsan'ız, ol jag'dayda bir-eki da'reje joqarıg'a qaytın ha'm kerek na'rseni umıtpasan'ız ha'm de basqa ne islew mu'mkin ekenligin ko'rip shıg'ın'.

3.Siz shepten on'g'a jazıw'g'a u'yrensensiz. "Kaskad" qurwdı on'nan shepke qarap du'ziwge ha'reket etin.Bunın ushın tiykarg'ı pikirdi shep ta'repte emes, balki on' ta'repke jaylastırın'.

"QANDAY" TEXNOLOGIYASI

Kelispewshiliklerdi qanday sheshiw haqqında oylasiladi.

Qanday

Qanday

Qanday

"Qanday" diagrammasın ko'riw qag'iydaları

1.Ko'p jag'daylarda kelispewshiliklerdi sheshiwde "Ne islew kerek" ekenligi tuwrısında oylanıp qalmawımız kerek. Tiykarg'ı kelispewshilik, onı sheshiwde" onı qanday qollanıw kerek?,"qanday" tiykarg'ı sorawlar ju'zege keliwinen ibarat boladı To'mendegi joqarıda basqıshpa-basqısh boysınatug'ın pikirlerdi anıqlaydı. Diagramma strategik da'rejedegi sorawlar menen islewdi baslaydı.

1.Ba'rshe pikirlerdi oylap otimastan, bahalamastan ha'm olardı tezlikte jazıw kerek;

Diagramma ha'r qashan tamamlang'an bolmaydı: og'an jan'a pikirlerdi kirgiziw mu'mkin ;

Egerde sızılmada soraw onın' "shaxlarında" bir neshe ma'rte qaytalansa, onda ol kerekli na'rseni an'latadı. Ol kelispewshilikti sheshiwdin' tiykarı bolıwı mu'mkin.

Jan'a pikirlerdi grafik qurılmada: terek yaki kaskad ko'rinisinde me yaki joqarıdan to'menge me yaki shepten on'g'a jazıwdı o'zin'iz ta'n'laysız.

4.Ta'limnin texnik quralları:kompyuter ha'm axborot texnologiyaları, elektron oqıw usılı ha'm onın' du'zilisi.

Kompyuter texnikanın' ta'lim qurallarına kirip keliwi menen" INSAN KOMPYUTER" kelispewshiligi oraylıq ma'selelerden biri bolıp qalmaqta. Bul global tarmaqlardan bolıp, kompyuter menen ha'r tu'rli ko'rinistegi baylanıslar tiykarında insannın' bilim alıwı ha'm du'nya qarası jetilisiwdin' ilimiy-metodologiyalıq qaraslarının' konsepsiyasın jaratıw za'ru'rigin keltirip barmaqta. Kompyuterli sabaqlardı jaratıw onı a'melge asırıwshı insanlar:

-kompyuterdin' du'zilisi, imkaniyatı, basqarıw tajiriybesin arttırıw kerek.

- Kompyuter sawatqanlig'in asırıwı kerek.
- Ta'lim mazmunın da'stu'rlew , jobalastırıw, algaritimlaw kerek.
- Kompyuterde oqıwshılardıń individual isley alıwı, basqarıw da'rejesin asırıwı kerek boladı.

- Oqıw waqtında oqıtıwshı-kompyuter-oqıwshı baylanislarin ornatiw talap etiledi.

Bunday sabaqlar oqıw materialin oqıwshı ta'repinen jeke qattı-ha'reketler arqalı tez, o'zlestiriwine imkan beredi. Eger axborot texnologiyasi kompyuter tiykarındag'i sabaqlar belgili tayarlang'an tema, usinislar, modeller menen ta'miyinlense oqip bilim aliwi joqari da'rejede boladı.

Axborot texnologiyasi, kompyuterler ja'rdeminde ta'lim da'rejesin algaritimlew oni modellerge ajiratiw, izbe-izligin islep shig'iw rejelestiriw oqıw maxsetine erisiw jollarin ilgeriletiw imkanin beredi. Axborot texnologiyasi, kompyuterler ja'rdemindegi sabaqlardin' da'reje ko'rsetkishı to'mendegi tiykarg'i faktorlar menen aniqlanadı.

- Oqıw rejelerinin' qa'liplesiwi
- Kompyuter texnikasinin' da'rejesi ha'm onin' imkaniyatları
- Adamnin kompyuter imkaniyatların i'zlestirip aliw ta'jiriybelerinin qa'liplesiwi sonin' ushin axborot texnologiyasi kompyuter ja'rdemindegi sabaqlar rejelestirilgen jag'dayda a'melge asiwi ushin qolay imkaniyat jaratadı. Ta'lim tarawında axborot

- kommunikatsiya texnologiyalardan paydalaniwdag'i to'mendegi basqishlarg'a itibardi qaratiw kerek:

- Bilim aliwshılarg'a oqıw materialin usiniw ha'm tu'sindiriw basqishi;
- Kompyuter menen o'z-ara baylanis ja'rdeminde oqıw materialin o'zlestiriw basqishi;
- O'zlestirilgen bilim, ko'nlikpe ha'm ta'jiriybelerin takraralaw ha'mde bekkemlew basqishi;
- Erisilgen jetiskenlik ha'm na'tiyjelerdi o'zine- o'zi tekseriw arqalı baqlaw basqishi;
- Aralıq ha'm juwmaqlawshı basqishi;
- O'zin-o'zi, sonday-aq, aralıq ha'm juwmaqlawshı baqlaw basqishları na'tiyje ha'm juwmaqlawg'a ko're oqıw materialinin' juwmaqlaniwi, du'zetiwler kirgiziw basqish;

EOUM-bul ba'rshe quramliq bo'limleri elektron hu'jjet formasında tayarlanatug'in pa'nnin' oqıw-usili esaplanadı. EOUM o'z ishine ma'jbu'riy ha'm qosımsha bo'limlerden ibarat.

Ma'jbu'riy bolim tiykarinan 4 basqishtan ibarat.

1. Da'stu'riy komponent:

-Pa'n da'stu'ri-tiykarg'i hu'jjet bolip ma'mleket ta'lim standartinin' tiykarg'i pa'n boyinsha bakalabr (magestr) da'rejesi ha'm ta'jiriybeliligi bilim, ko'nlikpe ha'm ta'jiriybelerge qoyilg'an talaplarg'a baylanisli islep shig'iladi.

2.Pa'nnin' mazmunin belgilewshi komponentler:

-Elektron oqiw qollanba-ma'mleket ta'lim standarti ha'm oqiw da'stu'rine muwapiq oqiw pa'ninin toliq ya'ki o'z aldina bo'limlerinin' bayanina iye bolg'an jalg'iz kompyuter ja'rdeminde gipertemali texnologiya tiykarinda multimedia komponentlerinen paydalang'an halda interaktiv baylanis imkaniyatın jaratiwshi, za'ru'r jag'idaylarda qosimsha da'stu'riy modellerge iye bolg'an elektron oqiw baspasi.

3.Metodik komponentler:

-Oqitiwshig'a qaratilg'an metodik komponent: elektron metodik qollanba-pedagogik ta'jiriybeni uluwmalastiriw ha'm uzatiw ha'm ta'lim tarawinin' jan'a modelin qa'liplestiriw ha'm tarqatiw formasi. Elektron usil qollanba pedagogik ta'jiriybe shinig'iwinin' no'merlestirilgen video-ko'rinisler, elektron yaki og'an awdarilg'an formada jaratilg'an oqiwshilar jumislarin sabaqlar boyinsha rejelestirilgen formada ko'rsetiledi. Didaktik materiallarga oqitiliwi ha'm u'yreniliwi lazım bolg'an bilimlerdi beriwshi ha'r qanday axborat tasiwshilar tu'siniledi.

-Oqiwshilarg'a tiykarlang'an metodik komponent: simenar, a'meliy ha'm laboratoriya jumislar ha'm olardi orilawg'a tiykarlang'an metodik qollanbalar;

4.Bahalaw komponentleri:

-Elektron testler-saqlang'an, islew berilgen ha'm test islewshilerge kompyuter yaki telekommunikasion texnikasi ja'rdeminde islenetug'in testler. Test islewshi "qag'az" blankalardi toltirip son' og'an kompyuterde islew berilse onda olar Kompyuterli test bolip esaplanbaydi.

-Elektron tapsirmalar-oqitiwshig'a bilim aliwshilardin' individual imkaniyatlardi esapqa alg'an halda erkin ha'm baqlaw jumislari ushin ta'rtipke keltiriletug'in tapsirmalardi payda etiwshi axborot dereginin' tiykarg'i ko'rinisi. Tayarlag'an tapsirmalar bilim aliwshilarg'a da'stu'riy" qag'az" lı ha'm elektron variantlardı usınadı.

4-тема. Tariyx pa'nin oqıtıwda lekciya ha'm seminar shınıg'ıwların sho'lkemlestiriw

Reje

- 1.Lekciyanın' sapalıq sha'rtleri
 - 2.Lekciya tu'rlerinin' ozine jarasa o'zgeshelikleri
 - 3.Lekciya sabaqlarında pedagogic texnologiyalardan paydalaniw
 - 4.Seminar shınıg'ıwi haqqında tu'sinik ha'm onin' tiykarg'i wa'ziypalari.
 - 5.Seminardin' sapaliliq sha'rtleri,seminar tu'rlerinin' o'zine mas o'zgeshelikleri.
 - 6.Seminar shınıg'ıwin oqıtıw texnologiyasınin' jag'dayli du'zilmesi.
- 1.Bayanat sabaqların zamanago'y ta'rizde a'melge asiriw.

Bayanat oqıw barisındag'I tiykarg'i bo'limi joqari oqıw orinında sabaq beriwdin' tiykarg'i bo'limlerinin' biri .Ol studentlerdin' sana sezimin rawajlandiriwda u'lken orin oynaydi. Bayanat (arabsha, leksiya (latinsha–“lectio”)-oqıw)-oqıw materiallari,bir ma'sele, tema siyaqli belgili bir sistemag'a saling'an bayan esaplanadi. O'zbek tiline arab tilinen kirip o'zlestirilgen tema so'zi qollaniladi. Bayanat oqıtwıdi a'melge asiriwdin' jetekshi bo'limi esaplanip, ol bir qatar waziypalardi a'melge asiriwg'a imka'n beredi. Ha'zirgi pedagogik texnologiyalar sistemasında bayanat o'zine ta'n model ,onı tayarlaw o'tkiziw bolsa kishi pedagogik texnologiya barisınan ibarat. Bul baris da'slep bayanat ushin materiallardı toplaw u'yreniw, dodalaw, juwmaq shig'ariw tiyisli a'meliy wa'ziypalardi belgilew ha'm olardi sipatli a'melge asiriw tuwralı usinislari ju'zege shig'ariw basqishlarınan ibarat boladi. Usidan keyin Bayanat tekstin tayarlaw basqışı baslanadi. Bayanat tekstleri kursinın' oqıw tema rejesinde ko'rsetilgen temalar boyınsha tayarlanadi Usı temalardi tiyisli tin'lawshilar topari menen uyreniwden ko'zge tutilatug'in maqsetler belgilenedi. Bunda temanin' qiyinlig'in aniq ko'rsetip beriwo'gan tiyisli mashqalardi sheshiw jo'nelislerin belgilep beriwo'gan usig'an muwapiq ilimiy, metodik ha'm a'meliy sheshimlerin ko'rsetiw. Olardi amelge ko'rsetiw esabınan kerek usinislari beriwo'nan zerde tutiladi. Bayanat mazmunı onin' temasin toliq qamrap aliwi za'ru'r sha'rtlerden esaplanadi. Bunin' ushin bayanat materialin a'dette tiykarg'i qiram bloklarg'a ajiratiw jaqsi na'tiyje beredi. Bunin' na'tiyjesinde bayanat tekstin tayarlawda da bayanatti toparı o'tkiziwde de za'ru'r ta'rtip ha'mde logikalıq sheshimge erisiledi. Ilimiy pedagogik temadag'i bayanatlar materiallarınin' qurami ko'birek to'mendegi bloklardan payda boladi:

▪ Na'zeriy blok-bunda tin'lawshilardi temanin' ilimiy-na'zeriy tiykarlari, huqiqlari ha'm ta'rtileri menen tanistiriladi, yag'niy neni uyretiw kerek degen sorawg'a juwap dep belgileniwi mu'mkin;

▪ Metodik blok-bunda temani, huqiq, ta'rtilerin u'yreniw, u'yretiw, qollanw, paydalanw ma'selelerin o'zlestiriw, yag'niy qanday orinlaw kerek degen sorawg'a juwap dep belgileniwi mu'mkin;

▪ A'meliy blok -bayanat dawaminda u'yrenilgen yag'niy mag'liwmatlardi "qayerde ,qashan, ne maqsette, qanday elementler arqali,qanday usillarda qollaw"menen tanistiriw, yag'niy "ne ushin kerek"degen uliwmalik sorawg'a juwap dep belgileniwi mu'mkin;

▪ Juwmaqlar blogi- bunda na'zeriy ,metodik ha'm a'meliy bloklar boyinsha uliwmalastiriwshi na'tiyjelerdi an'latiwg'a xizmet qiladi ha'm "ne qiliw kerek " degen sorawg'a juwap belgileniwi mu'mkin;

▪ Baqlaw blogi- tin'lawshilardin' o'zlestiriliwin bayanat dawaminda tez baqlaw qiliwg'a xizmet qiliwshi ha'r qiylidaktiv materiallar ha'm usillardan ibarat bolip,"tu'sinerlime"degen sorawg'a juwap belgileniwi mu'mkin;

▪ Usinilar blogi- Bayanat temasi boyinsha juwmaqlardi ha'r tu'rli real jag'daylarda a'melge asiriw barisinda tin'lawshilardin' juwmaqlari ha'm usinilarin esapqa alg'an halda awqamliq ha'm awizbirshilikte belgilengen tiykarg'i jol jobalardan ibarat bolip,na'wbettegi ha'm kelesi wa'ziypalardi belgilep beredi.Oni basqa ma'niste "maqulma" degen sorawg'a juwap dep belgileniwi mu'mkin. Bayanat bloklarini joqarida keltirilgen sha'rtli sorawlar menen qosimsha ta'rizde belgilep atawdan maqset bul, olar ha'r bir bloktin' maqset ha'm mazmunin o'zine mas aniq belgilewi menen Bayanatti tayarlaw ha'mde o'tkiziw da'wirinde bayanatshi ushin paydali nuqtasi sipatinda qolayliq tuwdiradi. Bul bolsa bayanattin' tekst tayarlaw ha'm bayanatti o'tkiziwde kemshiliklersiz , aniq bag'darda jumis alip bariwg'a imkan beredi.

Bayanat tekstin bayan etiwde zamanago'y pegagogik ,psixologik ,didaktik qag'iyda ha'm talaplar esapqa alinadi.Bayanat tekstlerin tek g'ana bayanlawshi axborotlardan ibarat bolmay, ondag'i sorawlar, mashqalalar, sheshimler tiykarinda mashqalali jag'daylar keltirip shig'ariwina , tekstti mustaqil oqiwg'a , erkin pikirlewge bag'darlari kerek.

Bayanat tekstlerinde tema bayani ma'mleketimizde ju'z berip atirg'an sotcialliq ,iqtisodiy, siyasiy o'zgeriwler ha'm o'siw barisi ,yoshli o'mir ta'rzi belsendi pa'n jen'isleri menen u'zliksiz baylanisiwi kerek. Mustaqilliq jillarında qolg'a kirgizilgen jan'aliqlar jen'isler aniq da'liyler esabınan keltiriledi.

Bayanat tekstinde tin'lawshilardin' qanday tu'sinik da'reje , bilimlerdi o'zlestiriwleri kerek ekenligin na'zerde tutiw kerek.Tayansh signal, sxema, diogramma , ko'rinisli materiallarga bo'lek itibar beriw kerek.

A'sirese , materiallardı o'mirlik misallar tiykarında tayarlaw kerek, ta'lim sistemasin milliy ideya ma'deniy tariyxiy u'rp- a'detlerdi oqiwshilarg'a sin'diriw arqali olardi watan su'yiwshilik insan su'ygishlik ruwxında ha'm isenimli qilip tarbiyalawg'a jetisiwi mu'mkin.

2.Bayanattin' ta'sirshen'ligi sha'rtleri.

Bayanat olimiy xarakterge iye boliwi, tu'rli na'zeriy jo'nelisler,ilimiy mekteplerdin' tiykarg'i ideyaların studentler sanasına sin'diriw ha'm alg'an bilimne iseniwge aylaniwi kerek.

Har qanday bayanattin' en' tiykarg'i sha'rti tin'lawshilar menen qizg'in baylanisqa kiriw esaplanadi.Bayanatti ko'terin'ki ruwxta oqiw kerek.

Bayanat oqiw en' aldin, og'an tayarlawdan baslanadi.Sonin' ushin biribshi na'wbette bayanat temasi boyınsha a'debiyatlar tan'law, ha'mde olar menen tanisip shig'iw kerek.

Bayanatta studentler o'tilip atirg'an pa'nnin' da'stu'ri tiykarında temag'a baylanisli bilimler ha'm og'an baylanisli aqirg'I erisilgen jen'isler menen birinshi ma'rte tanistiriladi, sheshimin tapqan ha'm sheshimin ku'tip atirg'an ma'seleler tuwrali tu'sindirmeler beriledi.Bayanat- bilimler toplamin beriwdin' en' ratsional usili esaplanadi.

Bayanat studenler menen baylanista boliwdin' ayriqsha ko'rinisi bolip, oni basqa hesh qanday oqiw ko'rinisi menen almastirip bolmaydi.Bayanattin' aldina qoyilatug'in maqset ha'r tu'rli bolip, bul maqset maksimal da'rejede a'melge asiwi ushin onin' funksiyalarına a'hmiyet beriw kerek.

Bayanattin' funksiyalari:

- professional ta'lim beriw ha'm du'nyaqarasti rawajlantiriw.

▪ studentlerge tarbiyabiy ta'sir ko'rsetiw.Olardi aqliy h'am ma'deniy ta'repten ba'rkamal boliwi, miynetke mu'nasibeti, sotsial-psixologik sezimlerin rawajlantiriw.

▪ bilim beriw, u'yrenip atirg'an pa'ni boyinsha mag'liwmat aliw, alg'an mag'liwmatina baylanisli izleniwler alip barip, juwmaq shig'ariwg'a u'yretiw.

Bayanatqa qoyilatug'in talaplar.

Bayanat belgili bir jo'neliske: Jas a'wladtin' du'nya qarasin rawajlantiriw, omir su'riw bag'darin tan'lawdin' tarbiyag'a beriwge xizmeti u'lken boliwi kerek.

Bayanatta tiykarg'I maqsetke jetiw ushin studentlerge pa'nlerdi u'yreniwge jedel qizig'iw oyatiw kerek.Bayanatti sonday qilip du'ziw kerek,studentte pa'ndi teren' u'yreniw ushin o'z betinshe a'debiyatlardi tabiw, olardin' u'stinde islew, tu'siniwge qa'lew payda bolsin.Sonin' ushin za'ru'r materiallar,kitaplar,jurnal ha'm basqa mag'liwmatlar tan'law prinsipial a'hmiyetke iye.

Usinin' menen birge studentlerge dus keletug'in qiyinshiliqlardi, olardi obiektiv ha'm subiektiv ta'replerin de tu'sindiriw kerek.

Ta'jriybede ko'rsetiwinshe ,studentke dekloratsiya ,uranlar emes,ba'lkim isenimli da'liyler,teren' aniqliq ko'birek ta'sir etedi.Ha'r qanday pa'nlerdi oqitiw ha'm isenimli da'liyler ,mag'liwmatlar ,na'zeriy ha'm a'meliy juwmaqlarg'a tayanadi.

Bayanattin' ilimiy ekenligi materialdi bayan qiliwdin' juwmaqlilig'I,sorawlardi aniq,tu'sinerli qoyiliwin na'zerde tutadi.Bayanatqa tayarlaniw barisinda oqitiwshi tema boyinsha sorawlardi qalay bayan qiliwdi, qanday usillar menen qollawdi ko'z aldina keltiriwi kerek.Tema boyinsha a'debiyatlardi ,za'ru'r mag'liwmatlardi sonnan keyin tuwri tan'lawi mu'mkin.Ja'ne bir zatti da esapqa alip qoyiw kerek,eger oqitiwshi za'ru'r da'liyler ,mag'liwmatlarga iye bolsada ,olardi isenerli,tiykarlang'an tu'rde bayan qilmaslig'I,pa'ndegi qiyin sorawlarg'a juwap beriwden shetlep o'tiwi yaki shetke shig'iwu mu'mkin. Bu studentlerde bayanattan kewli tolmawina alip keledi.

3.Bayanat tu'rlerinin' o'zine mas o'zgeshelikleri

Bayanat ko'rinishleri	O'zine mas o'zgeshelikleri
Kirisiw	Bayanattin' en' belgili tu'ri. Pedagogik wa'ziypalar: oqiw mag'liwmatin bayan qiliw ha'm tu'sindiriw
Uliwmalastiriwshi qisqa mag'liwmat	Kursti ya bolmasa onin' bir bo'limlerin bayan etilgen baqlaw jag'daylari negizi bastan baslap ilimiy tu'sinikli ha'm

	konseptual tiykar payda etedi. Pedagogik wa'ziypalar: Ilimiy bilimlardi sistemalastiriwdi a'melge asiriw. Ishki ha'm pa'nler araliq baylanisti ju'zege shig'ariw.
Mashqalali	Jan'a bilimler soraw, wa'ziypa, jag'daylardi mashqalalig'I arqali a'melge asiriladi. Bunda studentler bilimi oqitiwshi menen baylanisli halda ha'm sa'wbette izertlewshilik jumisina alip klinedi. Pedagogik wa'ziypalar: Jan'a oqiw mag'liwmatin jaritip beriw; mashqalani aniqlaw oni sheshiw ja'mlew ha'm eski ha'm zamanago'y ko'z qarasqa juwmaq shig'ariwdi sho'lkemlestiriw.
Ko'rgizbeli	Bunday bayanattin' alip bariliwi ko'rilib atirg'an materiallardi ashiq halda ha'm qisqa bayanlawg'a alip keledi. Pedagogik wa'ziypalar: Mag'liwmat mazmunin ta'limnin' texnikali u'skeneleri yaki audiotexnikalar ja'rdeminde jaritip beriw.
Binarli	Bunday bayanattin' alip bariliwi eki oqitiwshi, eki mektep wa'killeri, alim ha'm a'meliyatshilar oqitiwshi ha'm studentler ortasindag'i sa'wbetti ju'zege shig'aradi. Pedagogik wa'ziypalar: Jan'a oqiw mag'liwmatlarin eki ta'rep ko'z qaralarin salistiriw arqali jaritip beriw.
Aldinnan go'zlangen qa'telikler menen	Oqitiwshi an'li ta'rizde jol qoyg'an mazmunli, metodologik qa'telerdi: studentler ta'repinen tabiwg'a qaratilg'an. Bayanat aqirinda studentlerdin' analizi ha'm qoyilg'an qa'telikleri juwmag'I alip bariladi. Pedagogik wa'ziypalar: Jan'a material mazmunin jaritip beriw studentlerdi usinis etilip atirg'an mag'liwmatti ha'rdayim baqlaw qiliwlarina qiziqtiriw.
Jiynalis	Oqitiwshi ta'repinen tayarlang'an da'stu'r do'gereginde, aldinnan belgilengen mashqala ha'm bayanat sistemasi menen ilimiy-seminar shinig'iw alip bariladi.

	Pedagogik wa'ziypalar: Jan'a oqiw mag'liwmatlarin izlew ha'm sistemalastirig'a ha'reket qildiriw.
Ma'sla'ha'tli	Tu'rli jol menen o'tkeriliwi mu'mkin. 1".Soraw-juwap". Oqitiwshi bayanat dawaminda uliwma kurs yaki bo'lim boyinsha studentlerdin' sorawlarina juwap beredi. 2."Soraw-juwap-tartis".Jan'a mag'liwmatti tek bayan etip qalmay ba'lkim qoyilg'an sorawlarg'a juwap izlep tabiwdi sho'lkemlestiredi. Pedagogik wa'ziypalar: Studentler bilimin bekkemlew, rawajlantiriw, olardi jan'a mag'liwmatlar menen toltiriw.

Adebiyatlar:

1. Golish L.V., Fayzullaeva D.M., Pedagogik texnologiyalarni loyihalashtirish va rejalashtirish. Wquv-uslubiy qullanma. – T.: Iqtisodiyot, 2011. - 206 b.
2. G'afforov YA. Maxsus fanlarni wqitishda yangi pedagogik texnologiyalardan foydalanish usullari. – Toshkent, "Universitet", 2008.
3. Karlibaeva G.E. Bakalavr uqituvchilarini tayorlashga innovatsion yondashuvlar. – T.: 2010.
4. Lafasov M. "Jahon tarixi". (1918 – 2008). – Toshkent, "Turon – iqbol", 2011.

5-Tema: Tariyx sabaqlarında joybar texnologiyaların a'melde qollanıw.

Joba:

1. Joybar texnologiyası haqqında tu'sinik.
2. Joybarlastırılğ'an ta'limnen paydalanıwdn' sotsiallıq-pedagogik sha'rtleri. Joybarlastırılğ'an ta'limnin' tiykarları.
3. Oqıw joybarı. Oqıw joybarlıq iskerligi. Oqıw joybarının' mu'ddetleri.

Tayanış so'zler:

Joybar, texnologiya, joybarliq ta'lim, tayarliq basqishi, joybarg'a kiritiw, joybar iskeriligin sho'lkemlestiriw ha'm rejelestiriw, kishi joybarlar, qisqa muddetli joybarlar, ha'ptege mo'lsherlengen joybarlar, uzaq muddetke mo'lsherlengen joybarlar, kurs jumisi, joybardi orinlaw basqishi, prezentatsiya, qorg'aniw, refleksiya, bahalaw.

1. Joybar texnologiyasi haqqida tusinik.

Joybarli ta'lim - ta'lim modeli bolip, onda oqitiwshi ta'repinen joybar ko`rinisine iye, mashqalani izlew, oni analiz etiw ha'm oni sheshiw, ten'siz, shaxsiy ha'm sotsialliq a'hmiyetge iye natiyje (onim)ge erisiw, oni g'alaba usiniw ha'm jama'a'tshilik ta'repinen bahalaniwin sho'lkemlestiriw ha'm jobalastiriw an'latiwshi, ga'rezsiz oqiw iskerligin sho'lkemlestiriw.

- Joybar (design - dizayn) - bazi quramali islenbelerdi jaratiw boyinsha hu'jjetler jiyidisi.

Joybar (proekt) – tu'sinigi ken'lew an'latilip, belgili na'tiyje (joybardin' ahmiyetli o'nimi)ne iye maqsedli iskerlikti sho'lkemlestiriw ushin qandayda bir sho'lkemlestiriw formasin belgilew ushin paydalaniladi.

Joybarlastiriw - («joybar» so`zinen) - real natiyjege alip keliwshi, qatan' ta'rtipge saling'an hareketler dawamlilig'in o`z ishine aliwshi mashqalani o'zgeritiwshi iskerlikti an'latadi. Joybar - ko`binese ekanomikaliq-sotsialliq bag'darda , qurilis, ilmiy islerdi a'melge asiriw jag'daylarida qollanilg'an. Bul atama pedagogikag'a XX a'sir baslarinda kirip kelgen. Bunday bag'dardagi oqitiw joybar tiykarinda oqitiw metodi dep qaraladi.

Ta'lim ma'nisindegi joybarlastiriw- oqitiwshi tarepinen oqiwshinin' mashqalani izlew, oni sheshiw boyinsha iskerlikti jobalastiriw ha'm sho'lkemlestiriwden (intellektual yaki materialliq onimdi) g'alabaliq bahalaw ushin oni sheshiw usulin islep shig'iwg'a g'arezsiz ha'reket qiliwin ta'miynlewshi arnawli (laboratoriya sharayitlarinda) sho'lkemlestirilgen maqsetli oqiw iskerligi.

Joybar tiykarinda oqitiw oqiwshinin' g'arezsiz islewi, pikir ju'rrgiziwi, o`zi o`zlestirip aliwin kepilleydi. Bul metod oqiwdin onimdarligin asiriwda na'tiyjeli bolip, oqiwshinin' oqiw-biliw iskerligin payda etiwde ken' tu'rde usinis etiledi.

Interaktivlikti joybar tiykarinda sholkemlestiriw ha'zirgi ku'nde en' aktual, joqari natiyje beriwshi metod esabinda ta'n alinbaqta. Sabaqliq barisinda joybarlar u'stinde islew aniq sotsial-ekanomikaliq ma'seleler sheshimine qaratiladi.

Sunday-aq, ilimiy izleniwlerdi, do'retiwshilikti, axborotlardi, ameliy ma'selelerdi sheshiwde qolayliliqti keltirip shig'aradi.

Joybar tiykarinda sho'lkemlestirilgen sabaqlarda oqiwshilar pikir almasadi, izlenedi, birgelikte sheshimin tabadi. Joybar tiykarindag'i sabaqlardin basqa usillardan parqi

sonda, bunda oqiwshilar axborotlardi izlep tawip, qayta islep, uliwmalastirip o'zleri qorg'aydi.

Sabaq joybarlari individual ha'm toparlarg'a arnalip du'ziledi. Jeke shaxsqa qaratilg'an joybarlardin' abzalligi sonda: uliwmalik oqiw-biliw ko'nlikpelerin iyelewde oqiwshinin' oqiw miynetine jeke juwapkershiligi ju'da joqari boladi. Sebebi onin' pirovard na'tiyjesi oqiwshinin' o'zineg'ana baylanisli boladi.

Joybar tiykarinda toparlarg'a bolinip sabaqti sho'lkemlestiriwde oqiwshilar arasinda o'zara sheriklik, doretiwshiligi tiykarinda is jurgizedi ha'm jumisti bul tiykarda sho'lkemlestiriw sabaqtin' natiyjeliligin kepilleydi.

Ha'r bir oqiwshi o'zinin' bar talantin iske saaladi. Joybar sheshimin tabiwg'a belsene kirisedi.

Joybrli sabaqlardi sholkemlestiriw ju'da' quramali protses, bunda har bir oqiwshinin' g'arezsiz islewin sho'lkemlestiriw mashqalasi jatadi. Yag'niy qaysi waziypalardi oqitiwshi orinlawi kerek ha'm qaysilarin oqiwshilardin' o'zleri sheshiwi kerek ha'm qaysilarin o'zara birgelikte a'melge asiriwin aldinnan ko're biliwi kerek, bulardin' ha'mmesi joybarda ko'zde tutiliwi talap etiledi.

Oqiwshilardin' g'arezsiz islewi ko'p faktorlarg'a atap aytqanda: jasina, jeke xarakterine, beyimliligine, qa'lewine, aldin joybar tiykarinda islegen-islemegenine, joybar mazmuninin' quramaliligina, toparlarda qatnasiwshilardi'n' o'zara munasibetlerine baylanisli boladi. Joybar tiykarinda sabaq protsesin alip bariwda oqiwshinin' imkaniyati, talanti, taayarliq darejeleri esapqa aliniwi lazim.

2. Joybarli ta'limnen paydalanıwdın' sotsiallıq-pedagogik sha'rtleri. Joybarli ta'limnin' tiykarları.

Joybarli ta'lim to'mendegi ahmiyetli bilimlendiriw mashqalaların sheshiwge imkaniyat beredi ha'm dawir talabına sa'ykes keledi:

- ta'limdi real turmisqa joqari da'rejede jaqinlastirilg'an jag'dayda amelge asiriwdi tamiynleydi;

- teoriyalıq mag'liwmatlardi a'meliy iskerlik penen bahalaw ham oqiwshilardi belsene g'arezsiz biliw protsesine tartiw imkaniyatın beredi;

- kasiplik ham tayanish uqiylilig'in qa'liplestiriw ha'm rawajlandiriwdi ta'miynleydi.

Oqiw joybarli iskerlik – bul qoyilg'an waziypag'a erisiw, ta'lim aliwshilar ushin ahmiyetli ham aniq paydalanıwshig'a arnalg'an qandayda bir juwmaqlawshi mag'liwmat

ko'riniside ra'smiylestirilgen, mashqalani sheshiw ushin ta'lim aliwshilardin' belgilengen izbe-izliktegi ha'reketler jiynag'i.

Tayarlaniw basqishi: joybarg'a kirisiw, joybar iskerlgin sholkemlestiriw ha'm jobalastiriw-kurs jumisi.

Joybardi orinlaw basqishi: auditoriyadan tisqari.

Juwmaqlawshi basqish: joybar prezentatsiyasi, oqiwshilar o'nimi ha'm joybar iskerliginin' bahalaniwi, joybar iskerligi refleksiyasi – auditoriya jumisi.

OQIW JOYBARLI ISKERLIGININ' PROSESSUAL STRUKTURASI (1-BASQISH)

Tayarlaw: "joybarg'a kirisiw" fazasi oqiwshilar a'melge asiradi:

- jag'dayg'a iykemlesiw;
- mashqalani jeke o'zlesiriw (mashqalani tu'siniw ha'm a'meliy iskerliktin' belgili tarawi ushin onin'sheshimi a'hmiyetliligini an'law);
- joybardin' maqseti, mashqalani sheshiw ma'selelerin qabil qiliw, aniqlastiriw ha'm belgilew;
- joybardin' na'tiyjesi (o'nimi) ha'm oni usiniw formalarin an'law, joybardin' basqa qatnasiwshilari ha'm oqitiwshi menen qatnastin' xarakteri.

Oqiwshilardin' joybar u'stinde islew formasin tan'laydi: bo'lek yaki topar boyinsha. Eger toparli formasi tan'lang'an bolsa:

- toparlarg'a birlesedi;
- joybar boyinsha isler tu'rlerin ajratip, qatnasiwshilar arasinda bolistiriledi;
- joybardi orinlaw boyinsha jumisshi jobasin islep shig'adi;
- oni orinlawdin' optimal usullari ha'm qurallarini tan'laydi;
- natijje prezentatsiyani rasmiylestiriw usullari ha'm formalarini belgileydi;
- joybarg'a juwapker, esabat ha'm prezentatsiyani bahalaw barisin muhokama qiladi.

OQIW JOYBAR ISKERLIGININ' PROSESSUAL STRUKTURASI

(2-BASQISH) Joybardi orinlaw.

Joybardin' usi dawirinde oqiwshilar o'zlerinin' waziypalarina muwapiq ta'rizde ha'm belgili bolg'an jag'dayda belsene ha'm g'a'rezsiz isleydi:

- tu'rli dereklerden axborot toplaw, analizlew ha'm uliwmalastiriwshilardin' alip bariw;
- izertlew o'tkizedi, esap-kitaplardi orinlaydi;
- za'ru'rlik bolsa ma'sla'ha'tlesedi;
- araliq na'tiyjelerdi o'zara kelisip aladi;

- ha'mmeden aling'an natiyjelerdin' uliwma toplaniwi ha'm o'zara tartis o'tkizedi.

OQIW JOYBARI ISKERLIGININ' PROSESSUAL STRUKTURASI (3-BASQISH) Juwmaq: prezentatsiya, qorg'aw, bahalaw, refleksiya.

- Joybardin' topar prezentatsiyasi waqtinda to'mendegilerdi sa'wlelendiredi:
- Mashqala, maqset, ha'm waziypalardi tu'siniw;
- Jumisti jobalastiriw ha'm amelge asiriwdi biliw;
- Sheshimlerdi izlew barisin analiz qiliw;
- Joybarlar ha'm prezentatsiyani ozara bahalaydi;
- Iskerlik ha'm natiyjenin' refleksiya sin a'melge asiradi: is dawaminda ha'm aqirianda ju'zege kelgen jetiskenliklerdi aniqlaw, jol qoyilg'an qa'telerdi analizlew, jeke o'zgerislerdi an'lawdi ko'rsetiw;

- Joybar iskerligi haqqinda esabat tapsiradi.

Oqiw joybari uslubiy pasportinin' du'zilisi:

1. Pedagogikalıq annotatsiya.
2. Joybar tapsırması.
3. Oqıwshılarg'a uslıblı ko`rsetpeler.
4. Joybarlı ta'limnin' texnologiyalıq kartası.

Pedagogikalıq annotatsiyanın' du'zilisi

- Oqıw predmeti
- Oqıw temasi
- Qatnasıwshılar
- Ta'limnin' maqseti
- Jobalastırılǵ'an oqıw na'tiyjeleri
- Oqıwshılar joybardi na'tiyjeli sheshiw ushin iyelewi lazim bolg'an alding'I bilim

ham ko'nlikpeler dizimi

- Joybardın' tu'r leniwine qarap minezlemesi
- Joybardı orinlaw ta'rtibi
- Joybardın' bahalaniwi
- Joybarlı ta'limdi sho'lkemlestiriw basqishlari
- Ta'lim modelinin qisqasha minezlemesi
- Ha'mmeden aling'an na'tiyjelerdin' uliwmalig'in toplaw ha'm ba'sekisin o'tkiziw.

3.Oqıw joybarı. Oqıw joybarlı iskerligi. Oqıw joybarınnı' mu'ddetleri.

3.1 Oqıw barısın joybar tiykarında sho'lkemlestiriw:

1. Oqıw predmeti temasi ha'm mazmunin tan'law.
2. Sabaqtin' oqıw temasi ju'zesinen birden-bir uliwmalıq maqsetti belgilep aliw.
3. Sabaqtin' oqıw mazmunin islep shig'iw, beriletug'in teoriyalıq ha'm a'meliy bilimlerde belgilew.
4. Oqıwshi ta'repinen o'zlestiriliwi lazim bolg'an tu'sinik, bilim, ko'nlikpe, ta'jriybelerin an'latiw.
5. Sabaqtin' formasi, metodi, quralların ta'nlaw.
6. Tu'sinik, bilim, ko'nlikpe, ta'jriybenni o'zlestiriw ushin ta'lim aliwshi ta'repinen sarplanatug'in waqıt birliğı esabın aliw.
7. Ha'r bir basqısh na'tiyjelerin aliw ushin shinig'iw ha'm misallar sistemasin jaratiw.
8. Teoriyalıq alıp bariw, testler, sorawlardı islep shig'iw.
9. Joybardı sabaq barısında ko'rsetiw.
10. Sabaq barısın alıp bariw ha'm juwmaqlaw mexanizmin jaratiw.

3.2. Joybarlı oqıw protsesi oqıwshinin' oqıw protsesin sho'lkemlestiriwshi protses bolıp esaplanadı.

Bunda;

2. Oqıwshi ta'repinen usinilg'an oqıw joybarları, kishi joybarlardın mektep oqıwshıları ta'repinen orınlanıwi ko'zde tutiladı.

3.Oqıw joybarları aldınnan islep shig'ilg'an u'lgı ko'rsetkishleri tiykarında bahalaanadı, joybarda predmetler aralıq maqsetler ko'zde tutilsa, juwmaqlawshi bahalarda shig'arılıwi mu'mkin.

4. Joybar tiykarında protses sho'lkemlestirilgende oqıw-temalarda jobbalastirilg'an joybardı tapsiriw mu'ddetleri ko'zde tutiladı.

5. Joybar tiykarında oqıw barısı sho'lkemlestiriliwine oqıwshi basshiliq qiladı ha'm ol joybardın' koordinatori esaplanadı.

6. Joybarlar jekke shaxslarg'a ha'm toparlarga qaratillg'an boladı.

7. Joybar tapsirmalari aniq, tiniq qa'liplestirilgen, onin' maqset ha'm waziypalari tu'sinerli aniqlang'an, oqiwshilar menen onin' orinlaniw jollari ha'm mexanizmleri kelisilgen boladi.

8. Ayirim jag'daylarda joqri klass oqiwshilarinin' qa'lewine baylanisli joybarlardi qa'liplestiriw joybar baslig'i menen birgelikde a'melge asiriliwi mu'mkin.

9. Oqiw jili dawaminda ornatilg'an ta'rtibde du'zilgen joybarlar prezentatsiyasin ilimiy konferentsiyalarda, pedagogik ken'elerde, metod-birlespelerinde o'tkiziw, qorg'aw yaki tan'law ju'zinde o'tkiziw mu'mkin.

3.3. Sabaq joybarlari o'zinin' dawamlilig'ina qarap:

- Kishi joybarlar (bir saatliq);
- qisqa mu'ddetli joybarlar (4 saatg'a mo'lsherlengen)
- ha'ftege mo'lsherlengen joybarlar;
- uzaq mu'ddetge mo'lsherlengen joybarlar (ko'binese bunday joybarlar sabaqan tisqari ko'binese ta'limdi a'melge asiriwda xizmet qiladi) boliwi mu'mkin.

Joybar tiykarinda sho'lkemlestirilgen sabaqlar oqitiwshidan sabaqti sho'lkemlestiriw ta'repinen puqta oylang'an, sapali, ha'reketshen'lik sharaitinda, oqiwshilardi protseske qiziqтира alatug'in ta'rizde joybarlasttira aaliwdi talap etedi. Oqiw protsesin joybar tiykarinda sho'lkemlestiriwde oqitiwshi belsene is ju'rgiziwshi emes, ba'lkim ken' ko'lemli do'retiwshi pedagog ro'lin o'tewi talap etiledi.

Oqitiwshi joybar baslig'i esabinda joqari ma'deniyatli, do'retiwshi, izleniwshen', sho'lkemlestiriwshi boliwi tiyis.

Joybarlar sonday du'ziliwi kerek, ol oqiwshi shaxsina qaratilip, onin' jeke rawajlaniwina xizmet qiliwi kerek.

Joybar tiykarinda oqiw protsesin sho'lkemlestiriwde oqitiwshi erlik ko'rsetiwi, oqiwshini ruwxlaandiriwi, olardi qiziqtiriw arqali pirovard maqsetge erisiwi talap etiledi.

Joybar tiykarinda sho'lkemlestirilgen sabaqlar ha'm og'an sarp etilgen waqit, sho'lkemlestiriw jumislari, beriletug'in ha'm tuwri jolg'a saliwshi sorawlar aldinnan jobalastiriliwi kerek.

Bunnan tisqari sabaq barisinda ju'z beriwi mu'mkin bolg'an kemshilik, qa'teler, olardin' aldiniw, protsestin' analiz ta'repleri esapqa aliniwi kerek.

O`z-o`zin tekseriw ushın soraw ha`m tapsırmalar:

1. Joybarlı ta`lim ne?
2. Joybar tiykarında oqıtıwda qanday na`tiyjege erisiledi?
3. Jeke shazslarg`a qaratılǵ`an joybardin` abzallıg`ı nede?
4. Oqıw joybari iskerligi degen ne?
5. Joybardi tayarlaw neshe basqishta a`melge asiriladi?
6. Oqıw joybari iskerliginin` 1-basqishi qanday sho`lkemlestiriledi?
7. Sabaq joybarlari o`zinin` izbe-izligine qarap qanday tu`rlerge ajratiladi?
8. Joybarli ta`limnin` tiykarg`i maqsedi?

Adebiyatlar:

1. Golish L.V., Fayzullaeva D.M., Pedagogik texnologiyalarni loyihalashtirish va rejalashtirish. Wquv-uslubiy qullanma. – T.: Iqtisodiyot, 2011. - 206 b.
2. G`afforov YA. Maxsus fanlarni wqitishda yangi pedagogik texnologiyalardan foydalanish usullari. - Toshkent, “Universitet”, 2008.
3. Ishmuhamedov R. Innovatsion texnologiyalar yordamida ta`lim samaradorligini oshirish ywllari. – T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2009.
4. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. “Tarbiyada innovatsion texnologiyalar. - Toshkent, “Iste`dod”, 2010.
5. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. “Ta`limda innovatsion texnologiyalar (ta`lim muassasalari pedagog-wqituvchilari uchun amaliy tavsiyalar)”. - Toshkent, “Iste`dod”, 2008.
6. M.V.Klarin. Pedagogicheskaya texnologiya v uchebnom protsesse. - M.: Znanie, 1989. Kamoldinov M., B.Vaxobjonov. Innovatsion pedagogik texnologiyalar asoslari, savollar, javoblar. – T.: “Talqin”, 2010.
7. Karlıbaeva G.E. Bakalavr uqituvchilarini tayorlashga innovatsion yondashuvlar. – T.: 2010.
8. Lafasov M. “Jahon tarixi”. (1918-2008). –Toshkent, “Turon-iqbol”, 2011.

A`debiyatlar dizimi:

1. Akademiyaliq liceylerdin' social-gumanitar pa'nler ha'm shet tili filologiyasi bag'darindag'i tarmaq ta'lim standarti ha'm shuqirlastirilg'an pa'nler oqiw da'stu'rleri. T. 2005.
2. Karimov.I.A "Joqari ma'nawiyat-- jen'ilmes ku'sh". Tashkent Manaviyat 2008. B.173
3. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent.: Ma'naviyat, 2008. – B. 173.
4. Xodiyev B.Yu., Golish I.V., Rixsimboyev O.K. Keys-studi- ekonomikaliq joqari oqiw orinlarindag'i zamanago'y ta'lim texnologiyasi: Ilimiy-uslibliq qollanba/ Zamanago'y ta'lim taxnologiyalari du'rkini. T. TDIU, 2009.
5. Karimov.I.A. O'zbekistan Respublikasi Prezidentinin' qarari. Ta'jiriybeli pedagog kadrlar ha'mde orta arnawli ka'sip-o'ner oqiw orinlarin usinday kadrlar menen ta'miyinlew sistemasin ja'nede rawajlandiriwg'a tiyisli shara-ilajlar haqqinda// Xaliq so'zi, 2012. 29-may, #10
6. www.pedagog.o'z
7. Karimov I.A. O'zbekistan Respublikasi Prezidentinin' qarari. Ta'jiriybeli pedagog menen ta'miyinlew sistemasin ja'nede jetilistiriwge tiyisli shara-ilajlar haqqinda. // Xaliq so'zi, 2012. 29 may, № 10.
8. Ishmuhammedov R. Innovacion texnologiyalar ja'rdeminde oqitiw na'tiyjelilig'in asiriw jollari. T. Nizomiy atindag'i TMPU, 2009.
9. O'zbekistan Respublikasinin' «Ta'lim to'g'risida»gi Nizami. Barkamal awlad – O'zbekistan rawajlaniniwinin' pundamenti. – T.: Sharq, 1997.
10. Lafasov M. Ja'ha'n tariyxi(1918-2008). T. Turan-iqbol, 2011.
11. Ismuhamedov R. Innovatsion texnologiyalar jardeminde bilimlendiriw na'tiyjelilig'in arttiriw jollari. - T., Nizamiy atindag'i TDPU, 2009.
12. Ochilov M. Jan'a pedagogikaliq texnologiyalar/ Qollanba. Qarshi: Nasaf, 2000.
13. .A.Abduqodirov, R.Ishmuhammedov. “Ta'limda innovatsion texnologiyalar” T.:2008
14. Fuzailova G.S, Rahmatullaeva O.R Tariyx pa'nin ka'siplik tarawlarg'a jo'neltirip oqitiw meyodikasi. Qollanba. T. TMPU, 2012. 140b.

15. S.Usmonov. “Pedagogik texnologiya asoslari” T.:2004
16. Fuzailova G.S, Rahmatullaeva O.R Ta\$riyx pa'ninen oqiw qollanba. T. TMPU, 2012. 200b.
17. Fuzailova G.S, Rahmatullaeva O.R.“Tarix fanini kasbiy sohalarga yo`naltirib o`qitish metodikasi”. Uslubiy qo`llanma. – T., TDPU, 2012.
18. Usmanov Q., Sodiqov M. O'zbekistan tariyxi (1917-1991) Akademiyaliq licey ha'm ka'sip-o'ner kolledjleri ushin sabaqliq. T. O'qituvchi, 2003.
19. Xodiyev B.Yu., Golish L.V., Rixsimboev O.K. Keys-stadi - iqtisodiy oliy o`quv yurtidagi zamonaviy ta'lim texnologiyasi: Ilmiy-uslubiy qo`llanma /“Zamonaviy ta'lim texnologiyalari” turkumi. - T.: TDIU, 2009.
20. Usmanov Q. O'zbekistan tariyxi. Milliy g'a'rezsizlik da'wiri. Akademiyaliq licey ha'm ka'sip-o'ner kolledjleri ushin sabaqliq. T. O'qituvchi, 2003.
21. J.Yo`ldoshev, F.Yo`ldosheva, G.Yo`ldosheva. “Interfaol ta'lim sifat kafolati”.-T.:2008

III.A'meliy shınıg'ıw ushın materiallar

Tariyx oqıtıwda paydalanılatug'ın interaktiv metodlar

“Qarama–qarsı mu'na'sibet” metodi

Metod o'z mazmunına qarag'anda o'zlestirilgen bilimlerde analiz h'a'm sintez qılıw tiykarında tiykarı ha'mde ekinshi da'rejeli mag'lıwmatlar sıpatında toparlarg'a ajratıw imkanın beredi. Metodtı qollawda to'mendegi ha'reketler a'melge asırıladı:

Temanın' ulıwma mazmunı yadqa alınıp, onın' a'h'miyetin jarıtıwshı tayanış tu'sinikler anıqlanadı; olar ba'rh'ulla izbe-izlikte qayd etiledi; tu'sinikler shaxsiy jandasıw tiykarında za'ru'r h'a'm og'an shekem kerekli bolmag'an tu'siniklerde toparlanadı;

Talabalar xizmetinin' samaradorligini ta'miyinlew ushın olardıń
itibarlarına to'mendegi tablitsalardı beriw maqsetke muwapıq.

1. Jeke ta'rtipte islew protsessinde paydalanıw ushın:

Temannıń a'hmiyeti

№	Za'ru'r tusinikler	№	Za'ru'r bolmag'an tu'sinikler
1		1	
2		2	
3		3	

2. Jamaat tiykarında islew protsessi ushın:

Temannıń a'hmiyeti

№	Jamiyettin' sotsiallıq (ekonomikalıq, ma'deniy) o'mirindegi roli	№	Jeke o'mirindegi roli
1		1	
2		2	
3		3	

"Su'wretlerdi tuwrı jaylastırıw" metodi

Kishi toparda islewde usı metoddan paydalanıw ha'm ijabıy natiyjelerge kepillik beredi. Metoddı qollawda to'mendegi ha'reketler a'melge asırıladı:

juplıqqa birigedi; juplıqlarg'a tema mazmunın jarıtıwshı tiykarǵ'ı tu'sinikler (tayanısh so'zler, sanalar, sanlar, belgiler h'a'm b.)nı kartochkalarg'a qayd etiw wazıypası ju'klenedi; oqıtıwshı oqıwshılar menen birgelikte toparlar ta'repinen tapsırmanın' orınlanıwın tekseredi; tapsırmanı orınlag'an topardıń' bir ag'zası oqıtıwshı rolin orınlaydı h'a'm tapsırmanın' sheshimin jazıw taxtayshag'a jazadı; klass oqıwshıları jazıw taxtasında qayd etilgen pikirdi sharxlaydı(tayanısh so'zler, sanalar, sanlar, belgiler qanday ma'nini an'latıwdı aytadı); tuwrı juwap bergeni oqıtıwshı rolin orınlap, juyatlıklerge tema mazmunın jarıtıwshı sxema, tablitsa yaki ko'rgizbe jaratıwdı tapsıradı h'a'm oqıtıwshı ja'rdeminde

Eger tapsırma toparlar ta'repinen tuwrı orınlang'an bolsa, juwmaqlawshı protsesste oqıwshılarda temanın' barlıg'ın bo'limler ortasındag'ı logikalıq baylanıslı ha'mde baylanıslıqtı analiz h'a'm sintez tiykarında anıqlaw ko'nlikpeleri hasıl qılınadı.

"Pikirli hu'jim" ("Mozgovaya ataka") metodi

"Pikirli hu'jim" metodınan paydalanıw waqtında oqıwshılardıń sanı aspaslıg'ı maqsetke muwapıq. Usı metodqa tiykarlang'an shınıg'ıw bir saatqa qadar tashkil etilishi mumkin.

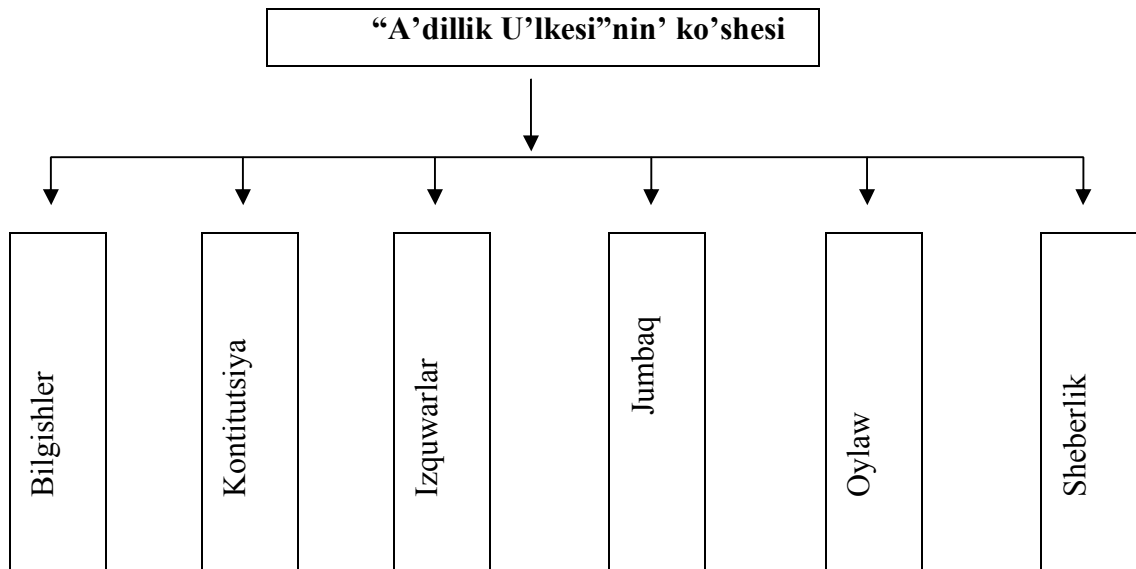
Usı metod tiykarlang'an oqıwshılardıń shınıg'ıwlar protsessindegi aktivliklerin ta'miyinlew, olardı erkin pikir ju'ritiwge xoshametlew ha'mde bir qıylı pikirlew inersiyadan azat etiw, h'a'mme waqt tema h'aqqında ren'be – ren' ideyalardı toplaw, sonday – aq, wazıypalardı hal etiw protsessinin' da'slepki basqışında payda bolg'an pikirlerdi jen'iwge u'yretiw ushin xızmet qıladı.

"Pikirli hu'jim" metodı A.F.Osborn ta'repinen usınıs etilgen. bolıp, onıń tiykargı printsipi h'a'm sha'rti shınıg'ıw (bahstın' ha'r bir qatnasqan ta'miyinlew.

Ta'lim protsessinde usı metodtan durıs h'a'm muwapıq paydalanıw oqıtıwshının' pedagogikalıq sheberligi h'a'm oylawdın' ko'leminin' ken'ligine baylanıslı boladı.

"A'dillik u'lkesine sayahat"

Rolli oyınlardan ja'ne biri – "A'dillik u'lkesine sayaxat" dep ataladı. Oyınnıń maqseti – oqıwshılar huqıqıy bilimlerin teren'lestiriw, olarda huqıqıy sana sezim h'a'm zeyindi qaliplestiriw. Usı oyın bellesiw formasında da uyımlastırılıwı mu'mkin. Onda eki yaki to'rt topar qatnasıp, bir qatar sha'rtlerdi orınlaydı. "A'dillik u'lkesi"de to'mendegi ko'sheler bar.

“Bilgishler” ko’shesi

Bul jerde ha’r topar su’wretlerde sa’wlelengen yaki o’zleri tanlap alg’an varaqlardan atları jazilg’an ma’mleket, siyasat h’a’m huqıq arbablarının’ o’miri, xızmeti h’aqqında gu’rrin’ etip beriwleri kerek boladı. Oyında:

Aristotel, Platon, Abu Nasr Forobiy, Burxoniddin Marg’iloniy, Amur Temur, Mirzo Ulug’bek, Jaloliddin Davoniy, Zahiriddin Muhammad Bobur, Fayzullo Xwjaev, Akmal Ikromov, Islom Karimov, Kabilar twg’risidagi mag’lwwmatlardı beriw talap etiledi.

“Sheberlik” ko’shesi

Bul jerde ha’r bir topar tariyxıy temada qosıq aytıp beriwleri kerek (usı sha’rtte aqlaqıy temadag’ı, tiykarınan, hah’ıyxat, a’dillik, watanpa’rwarlıq kibi tuyg’ılar haqqındag’ı ko’rkem shıg’arma u’lgilerinen de paydalanıw mu’mkin).

Rolli oyınlar tiykarında sho’lkemlestirilgen bellesiwler oqıwshılarda teoriyalıq tariyxıy bilimlerde puxta iyelew, huqıqıy xızmetti sho’lkemlestiriw xtıyatlıq ju’zege keliwine tu’rtki beredi.

Demek oyın texnologiyaları tu’rlishe. Biraq olardıń barlıg’ı o’z mazmunına qarag’anda jeke maqset qaray bag’darlanadı. Yag’nıy olar oqıwshılardıń teoriyalıq bilimlerin teren’lestiriw, ken’eytiriw, iyelegen teoriyalıq bilimlerinen a’meliyatta o’z betinshe h’a’m jaqsıq paydalana alıw ko’nlikpelerdi hasıl qılıw h’a’m olardı sotsiallık – ekonomikalıq mu’na’sibetlerdi uyımlastırıwǵa tayarlaw,

sotsiall□q aktivlikni qa'liplestirish, jetik aqla□iy s□patlard□ ju'zege keltirish, teren' h'a'm sag'lam fikr, ken' du'nya qarashiyasi bolg'an kamil shaxsni kamal tapirishga xizmet qiladi.

"Konstitutsiya" ko'shesi

Ol jerde har bir topar□n' O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi mazmunini qay darajede bilishlari hamde sharhlashi aniqlanadi. Topar a□zalarining' bul haqq□ndagi bilimlari Respublika konstitutsiyasi□ bo'yinsha du'zilgan savallarga olarning bergan javoblari "5"balli sistema bo'yinsha bahalash tiykar□nda keshedi.

"Oysh□llar" ko'shesi

Bul jerde har bir topar "Tariyx" kursida do'geregindagi qalagan tema tiykar□nda ko'rsatish qural, tablitsa yoki sharh tayarlashi kerak boladi.

Jumbaq ko'shesi

Bul jerde toparlari itibari□ndagi tarixiy mazmundagi rebus yoki krossvordlard□ sheshish vaziyati yoki to'mendagi ko'rinistegi tablitsa mazmunini jar□t□w tapsiriladi (O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi temas□ bo'yinsha):

a) O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining' to'mendagi berilgan bo'lim h'a'm baplarning qanday atlanishini aytin':

1 – bo'lim 1 – bap	5 – bo'lim 21 – bap	3 – bo'lim 14 – bap
2 – bo'lim 7 – bap	6 – bo'lim	4 – bo'lim 16 – bap

b) To'mendagi berilgan ifadalar qaysi yuridik xujjatlarning' mazmunini jar□t□w:

Tapsirmalar		
Usi n□zam puqaralarga ta'lim tarbiyasi berish; Ka'sip o'ner u'yrenish huquqi	O'zbekiston Respublikasining' ulushma orta ta'lim maktablari o'z x□zmetlarida "Ta'lim haqq□ndagi"	Milliy dasturlarning' maqsadi xal□qt□n' barliq qatlamlarining' huquqiylig'ga erishishlari joqari darajedagi huquqiylig' sanag'a iye bolishlari hamde

tiykarların belgileydi ha'mde puqaralardıń bilim alıwdan ibarat konstitutsiyalıq huqıqtı ta'miyinlewge qaratılǵan	Nızamǵa; Sol nızamǵa muwapıq qabıl etiletug'ın basqa nızamshılıq h'ujjetlerine h'a'm usı nızamǵa a'mel qıladı	huqıqıy bilimlerdi ku'ndelik o'mirge qolay alıwları huqıqıy ma'deniyattı qa'liplestiriwdin' ken' qamtıǵan sistemanı jaratadı
--	---	--

«6x6x6» metodi:

«6x6x6» metodi tiykarında sho'lkemlesip atırg'an shıng'ıwda ha'r birinde 6 dan qatnasıwshı bolǵan 6 topar oqıtıwshı ta'repinen ortag'a taslang'an mashqala (ma'sele)ni dodalaydı. Belgilengen waqıt aqırına jetken oqıtıwshı 6 topardı qayta du'zedi. Qaytadan qaliplesken toparlardın' ha'r birinde aldınǵı 6 topardan birewden wa'kil boladı. Jan'a qaliplesken topar ag'zaları o'z jama'a'sidegilerge aldınǵı topar ta'repinen mashqala (ma'sele) sheshimi sıpatında berilgen juwmaqtı bayan etip beredi h'a'm usı sheshimlerdi birgelikte dodalaydı

«6x6x6» metodının' abzallıq ta'repleri to'mendegilerden:

	<p><i>Toparlardıń h'a'r bir ag'zasın aktiv bolıwǵa shaqıradı;</i></p> <p><i>Olar ta'repinen jeke qaraslardıń ko'rsetiliwin ta'miyinleydi;</i></p> <p><i>Topardıń bashqa ag'zalarının' pikirlerin tin'lay alıw ko'nlikpelerin h'asil qıladı;</i></p> <p><i>İlgeri surilip atırg'an bir neshe pikirdi ulıwmalastıra alıw, sonday-aq, o'z pikirini qorg'awǵa u'yretedi.</i></p>	
--	--	--

En' keregi, shıng'ıw qatnasıwshılarının' biri qısqa waqıt (20 minut) ishinde de qatnasıwshıları, ha'm tin'lawshı, ha'm lektsiyashı sıpatında xızmet alıp baradı.

Sheshiw ushın belgilengen waqıt aqırına jetkennen keyin, oqıtıwshı toparlardı qaytadan qaliplestiredi. Jan'adan qaliplesken ha'r bir toparda aldınǵı 6 topardıń ha'r

birinen birewi wa'kil bolıwına o'z aldına itibar qaratıladı. Oqıwshılar o'z orınların almastırıp alğanlarınan son' belgilengen waqıt ishinde topar ag'zaları aldınğ'ı toparlarına tapsırılğ'an wazıypa h'a'm onın' sheshimi h'aqqında toparlaslarına tapsırılğ'an wazıypa h'a'm onın' sheshimi h'aqqında toparlaslarına aytıp beredi. Sol ta'rtipte jan'adan qaliplesken topar aldınğ'ı toparlar ta'repinen qabil qılınğ'an juwmaqlar (tapsırma sheshimleri)n dodalaydı h'a'm juwmaqqa keledi.

“Bilemen. Biliwdi qa'leymen. Bilip aldım” metodu

Usı metod oqıwshılarg'a barlıq temalar boyınsha bilimleri da'rejesin bahalay alıw imkanın beredi. metodtı qollau protsessinde oqıwshılar menen toparlı yaki birgelikte islew mumkin. Topar bolıp islesiwde shınığ'ıw juwmag'ında ha'r bir topar ta'repinen orınlang'an xızmet analiz etiledi. Toparlardıń xızmetleri to'mendegi ko'riniste sho'lkemlesiwı mu'mkin:

1) Ha'r bir topar ulıwma sxema tiykarında oqıtıwshı ta'repinen berilgen tapsırmalardı orınlaydı h'a'm shınığ'ıw son'ında toparlardın' mu'na'sibetleri proekt ba'ntleri boyınsha ulıwmalastırıladı;

2) toparlar ulıwma sxemanın' o'z aldına ba'ntleri boyınsha oqıtıwshı ta'repinen berilgen tapsırmalardı orınlaydı.

Oqıw xızmeti jazıw taxtası yaki is qag'azında o'z ko'rinisin tapqan sxema tiykarında sho'lkemlesedi.

Bilemen	Biliwdi qaleymen	Bilip aldım

Metodtan paydalanıw u'sh basqısh tiykarında a'melge asırıladı, yg'nıy:

1. Oqıwshılardıń u'yreniliwshi rejelestirilip atırğ'an tema boyınsha tu'siniklerge iyelik da'rejeleri anıqlanadı.

2. Oqıwshılardıń tema boyınsha bar bilimlerin bayıtıwğ'a bolğ'an ıxtıyajların u'yrenedi.

3. oqıwshılar temag'a tiyisli mag'lıwmatlar menen tolıq tanıtırıladı.

Basqıshlar boyınsha a'melge asırılğ'an hareketlerdin' tolıq mazmunı to'mendegishe:

oqıwshılar toparlarg'a biriktiriledi; oqıwshılardıń jan'a tema boyınsha tu'siniklerge iyelik da'rejesi u'yreniledi; oqıwshılar ta'repinen qayd etilgen Proektin' 1-bandine jazıp barıladı; oqıwshılardıń jan'a tema boyınsha bar bilimlerin bayıtıwg'a bolg'an iqtiyajları u'yreniledii; oqıwshılardıń aqtıyajları sıpatında bayan etilgen tu'sinikler proektin' 2-bandine jazıp qoyıladı; oqıtıwshı jan'a temag'a tiyisli ulıwma mag'lıwmatlar menen oqıwshılardı xabardar qıladı; oqıwshılar o'zlestirgen jan'a tu'sinikler anıqlanadı; bayan etilgen jan'a tu'sinikler proektin 3-bandine jazıp qoyıladı; shınıg'ıwlar juwmag'ında jeke proekt jaratıladı.

“Domalaq qar oyını” metodu

Bul metod da temanı barlıq bo'limlerge bo'lgan h'alda o'zlestiriw imkanın beredi ha'mde oqıwshılarda topar h'a'm juplıqta isleu ko'nlikpelerin qa'liplestiriwde xızmet qıladı. Metodtı qollaw protsessinde to'mendegi hareketler a'melge asırıladi:

Su'wretli kartochkalar tayarlanadı:

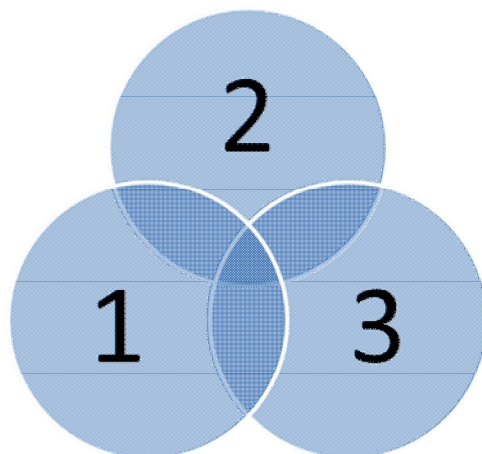
Olardıń arqa ta'repke temanı o'zlestiriwge tiyisli on bes varianttan ibarat tapsırmalar jazıladı; auditoriya talabalari eki yaki u'sh toparg'a bo'linedi (toparlardı hasil qılıwda Su'wretli kartochkalardan paydalanıladı); h'a'r bir topar' ag'zaları bir neshe juplıqlarg'a berkitiledi; h'a'r bir juplıq bir varianttag'ı tapsırmanı orınlaydı; protsess juwmag'ında ulıwma juwmaqlar shıg'arıladi.

“Domalaq qar oyını” metodınan barlıq bo'lim yaki bablar boyınsha o'zlestirilgen teoriyalıq a'meliy bilimlerde bekkemlew maqsetinde paydalanıw qolay.

“Ven diagramması” strategiyası (metodu)

Bul strategiya oqıwshılarda temag'a qarag'anda analiz jandasıw, ayırım bo'limler negizinde temanın' ulıwma mazmunın o'zlestiriw (sintezlew) ko'nlikpelerdi hasil etiwge bag'darlaydı. Strategiya kishi toparlardı qa'liplestiriw tiykarında sxema boyınsha a'melge asırıladi.

Jaziy taxtası o'z-ara ten' to'rt bo'lekke ajratiladi h'a'm ha'r bir bo'lekke to'mendegi

sxema cıziladı:

Strategiya oqıwshılar ta'repinen o'zlestirilgen o'z-ara jaqın teoriyalıq bilimler, mag'lıwmatlar yaki dalillerdi qıyaslap analiz etiuge ja'rdem beredi. Bul strategiyadan barxama bo'lim yaki baplar boyınsha juwmaqlaushı sabaqlardı sho'lkemlestiriwde paydalanıw ja'nede jaqsı.

Strategiyanı qollaw basqıshları to'mendegilerden ibarat:

Oqiwshilari to'rt toparg'a bo'linedi; jaziw taxtasina tapsimaqni orinlaw mazmunin ko'rsetiwshi sxema ciziladi;

h'a'r bir toparg'a o'zlestirilip aturg'an tema (bo'lim, bap) ju'zesinen o'z aldina tapsirmalar beriledi;

tapsirmalar orinlang'annan, topar' ag'zaları arasınan liderler tan'lanadi;

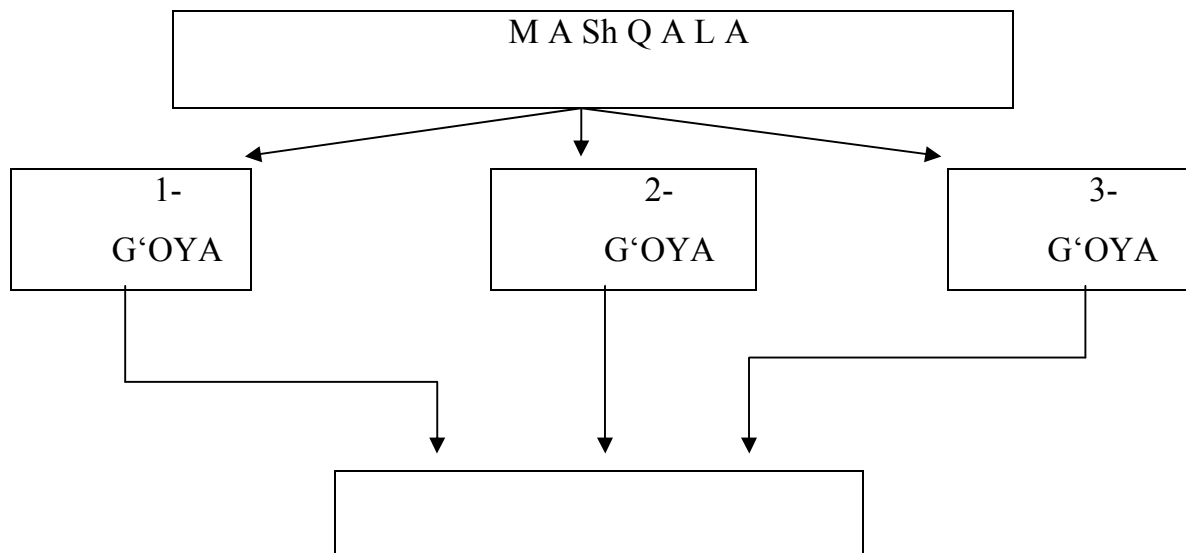
“Ven diagramması” strategiyasın qollaw protsessinde toparlar ta'repinen sho'lkemlestiriushiler xızmet mazmunın to'mendegishe (akademik litseylerdin' 1-kursında oqıtılatur'ın “Tariyxıy u'lketanıushi” pa'ni boyınsha “O'zbekistan Respublikası geografiyası” teması tiykarında bilimlerdi u'yreniw tiykarında ashıp beriledi):

Toparlar	Diagrammanın' ta'rtip nomeri	Tapsirmalar mazmunı
1-topar	1-diagramma	O'zbekistan aymag'ındag'ı tegislikler
	2-diagramma	O'zbekistan aymag'ındag'ı tawlar
	3-diagramma	O'zbekistan aymag'ındag'ı taw aralıq
2- topar	1-diagramma	O'zbekistan aymag'ındag'ı neft h'a'm gaz ka'nleri
	2-diagramma	O'zbekistan aymag'ındag'ı ko'mir ka'nleri
	3-diagramma	O'zbekistan aymag'ındag'ı mis h'a'm altın ka'nleri
3- topar	1-diagramma	O'zbekistan aymag'ındag'ı da'ryalar
	2-diagramma	O'zbekistan aymag'ındag'ı ko'ller
	3-diagramma	O'zbekistan aymag'ındag'ı suw saqlag'ishlar
4-topar	1-diagramma	O'zbekistan aymag'ındag'ı sho'ller
	2-diagramma	Sho'l o'simlikleri
	3-diagramma	Sho'l h'aywanları

“Qararlar shejiresi” (Qararlar qabil etiw texnologiyası) metodu

“Qararlar shejiresi” metodu barlıq pa’n tiykarları h’aqqındag’ı bir qatar quramalı temalardı o’zlestiriw ma’lim maselelerdi h’a’r ta’repleme puxta analizlew tiykarında olar ju’zesinen barxama juumaklar arasınan en’ maqul h’a’m tuwrısın tabıwg’a bag’darlang’an texnik jandasıwlar. Bull metod, sonday-aq alding’ı jag’daylarda qabil etilgen qararlar mazmunın jane bir analiz etiu h’a’m onı tolıq tu’siniuge xızmet etedi.

Topar yaki auditoriya okıushıları qatnasında qollanilatug’ın “Qararlar shejiresi” bir neshe on oqıwshılardıń bilimleri da’rejesin anıqlaw olardı pikirlerin ja’mlew h’a’m bah’alaw imkanın beredi. Ta’lim protsessinde usı metodtıń qollanıwı barlıq mashqala ju’zesinen aqıllıq penen qarar qabil etiude oqıwshılar ta’repinen bildirilip atırg’an h’a’r bir variant olardıń maqul h’a’m de naqabil ta’replerin analiz etiu imkaniyatın jaratadı. Shınıg’ıw protsessinde oqıwshılar to’mendegi cızılma tiykarında du’zilgen tablitsanı toltıradı (yaki usı tartibtegi xızmetin alıp barıuda jazıw taxtasınan paydalanadı):

Q A R A R

“Qararlar shejiresi” metodu to’mendegi sha’rtler tiykarında qollanıladı:

1. Oqıtıwshı shınıg’ıw baslanıwınan aldın analiz ushın temag’a tiyisli bir mashqalanı belgileydi. Toparlar ta’repinen qabil etilgen juwmaqlardı jazıw ushın plakatları tayarlaydı.

2. Mug'allim oqıwshılardı 4 yaki 6 adamnan ibarat toparlarg'a ajratıladı. Mashqalanın' h'al etiliwi ol h'aqında en' maqul qarardın' qabil etiliwi ushın barxama waqıt belgilenedi.

3. Qarardı qabil etiu protsessinde toparlardın' ha'r bir ag'zası ta'repinen bildirilip atırg'an variantlardın' maqullıq h'amde namakul da'rejeleri tolıq dodalanadı. Ha'r bir varianttın' abzallıq abzal emes natıyjeleri azıp barıladı. Bildirilgen variantlar tiykarında mashqala unamlı h'al etiwge xızmet etıushi usıl h'aqında topar ag'zaları bir toxtamg'a kelip aladı.

4. Bah'slar ushın ajratılǵ'an waqıt aqırına jetkennen keyin, ha'r bir topar ag'zaları o'z toparı qararı h'aqqında axborot beredi. Zaru'r hallarda mug'allim basshılıǵında barlıq oqıwshılar bildirilgen juwmaqlardı bir-biri menen salıstradı.

Mashqala h'aqında bildirilgen qararlar h'aqqında sorawlar tug'ılǵ'anday bolsa olarg'a juwaplar qaytarılıp barıladı barıladı, anıq emeslerge anıqlıq kiritiledi. Egerde barlıq toparlar ta'repinen mashqala ju'zesinen birdey qararg'a kelgen bolsa, oqıtıwshı bunın sebebin tu'sindiredi.

“Qararlar shejiresi” metodtın' o'zine ta'n ta'repi sonnan ibarat, bull metod ma'lim proekt tiykarında qollanıladı. Usı proekt to'mendegi ko'riniske iye:

“QARARLAR SHEJİRESI” metodu

Ulıwma mashqala

1-qarar variantı		2-qarar variantı		3- qarar variantı	
Abzallıǵı	Kemshiligi	Abzallıǵı	Kemshiligi	Abzallıǵı	Kemshiligi
QARAR:					

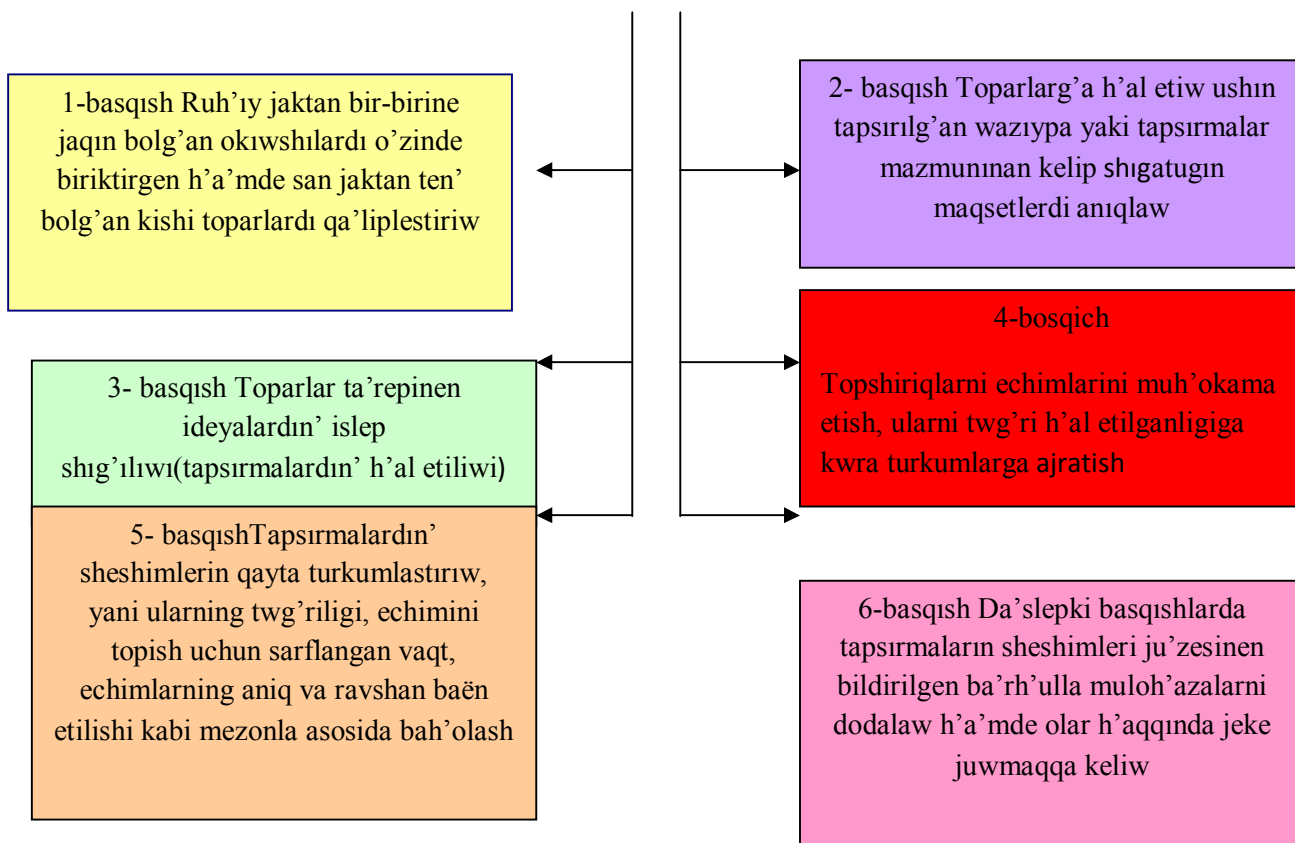
“Pikirlerdin' shiddetli hu'jimi” metodu

Metodtın' mazmunı to'mendegishe:

Ja'ma'a't arasında tapcıpmalardı orınlap atırg'an h'a'r bir oqıwshının' jeke imkaniyatların ju'zege shıǵ'arıwǵ'a ko'meklesiw; oqıwshılarda ma'lim ja'ma'a't (topar) ta'repinen bildirilgen pikirge qarsı ideyanı ilgeri surıwden ibarat.

Bull metoddan paydalanıwǵa tiykarlangan shınıǵıw bir neshe basqışta sho'lkemlestiriledi. Olar to'mendegilerden ibarat:

Metodtan paydalanıw basqışları

Oqıwshılar ta'repinen barxulla teoriyalıq bilimlerdi puxta o'zlestiriliwine erisiw;

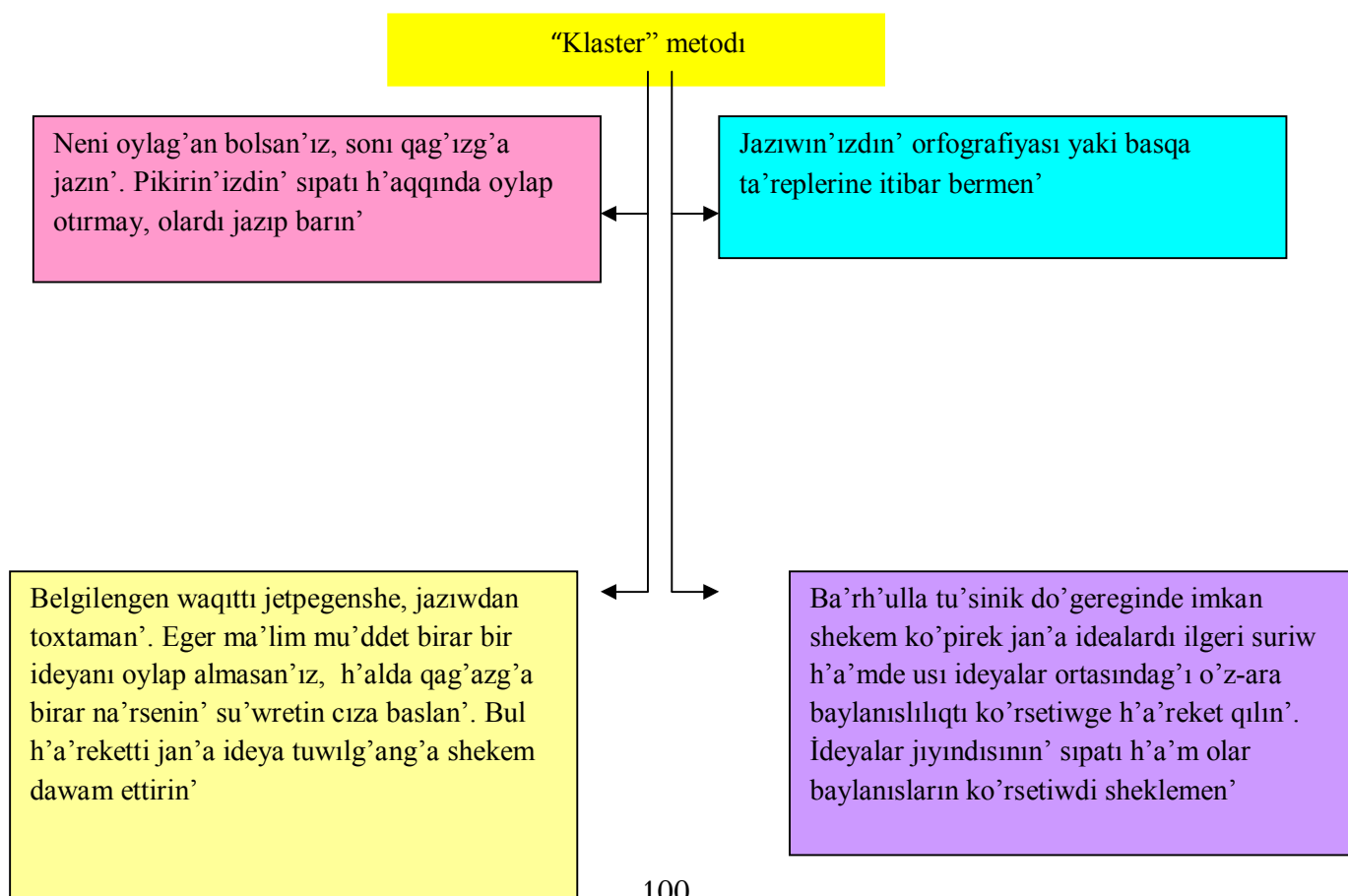
waqıttı ekonomikalıq h'a'r bir oqıwshını aktivlikke iytermelew olarda erkin pikirlew bilimin qa'liplestiriw.

“Klaster” metodu

Klaster (g‘umsha, baylam) metodu pedagogikalıq, didaktikalıq strategiyanın’ forması bolıp, ol oqıwshılarg‘a ıxtıyarıy mashqalalar h‘aqqında erkin, ashıq oylaw h‘a‘m jeke pikirlerdi biyma‘lel bayan etiw ushin sharayat jaratıwǵa ja‘rdem beredi. Bul metod tu‘rli ideyalar ortasında baylanıslar h‘aqqında pikirlew imkaniyatın beriwshi du‘zilme anıqlawdı talap etedi. “Klaster” metodu anıq obektke bag‘darlanbag‘an pikirlew forması sanaladı. Onnan paydalanıw insan miyi xızmetin islew printsipi menen baylanıslı ra‘wishte a‘melge asadı. Usı metod temanın’ okıwshılar ta‘repinen teren’ h‘a‘mde puxta o‘zlestirilgenge shekem pikirlew xızmetinin’ bir tegiste bolıwın ta‘miyinlewge xızmet etedi.

Stil h‘a‘m Stil ideyasına muwapıq islep shıǵ‘ılǵ‘an “Klaster” metodu puxta oylang‘an strategiya bolıp, onnan oqıwshılar menen jeke ta‘rtipte yaqı topar tiykarında sho‘lkemlestiriletug‘ın shınıǵ‘ıwlar protsessinde paydalanıw mu‘mkin. Metod topar tiykarında sho‘lkemlesip atırg‘an shınıǵ‘ıwlarda oqıwshılar ta‘repinen bildirilip atırg‘an ideyalardıń jıynag‘ı tarzinde ko‘rsetiledi. Bul bolsa ilgeri su‘rilgen ideyalardı ulıwmalashtırıw h‘a‘m olar ortasındag‘ı baylanıslardı tabıw imkanın jaratadı.

“Klaster” metodınan paydalanıwda to‘mendegi sha‘rt-sharayatlarg‘a a‘mel etiw talap etiledi.

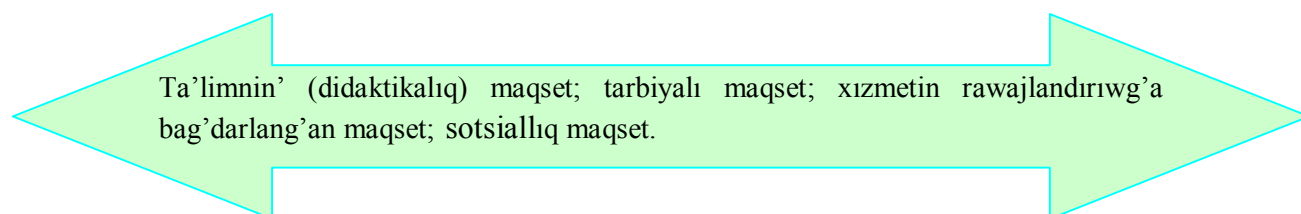
Rolli ha'mde jumisbap oynlar

Aynı waqıtta ta'limdi sho'lkem rolli ha'mde isbap oynlardan na'tiyjeli paydalanıwg'a itibar berilmekte. Oyin waqtında o'nimdar emes, ba'lkim protsessli halat sho'lkemleskenligi sebepli oqıwshılar su'wretli jag'daylardı jaratıw tiykarında o'zlerinin a'tirapqa bolg'an mu'na'sibetlerin ta'biyiy ko'rsete aladı. Oynlı aktiv xızmet bolsa olardıń imkaniyatların asırıp, oyların rawajlandırıwg'a ja'rdem beredi. Oqıwshılardıń teoriyalıq bilimlerin a'meliy ko'nlikpe h'a'm qa'niygeligine aylandırıw olarda bilim boyınsha aktivlikti ju'zege keltiriw, olardı sotsiallıq mu'na'sibetler protsessine bag'ıshlasa rolli ha'mde isbap oynlar o'zine ta'n ornın tutadı.

Oyin texnologiyaları ta'lim na'tiyjeliligini ta'miyinlew, oqıwshılarda aktivlikti ju'zege keltiriw, bilim, ko'nlikpe, qa'niygeligin qa'liplestiriw waqıtı qısqartırıw, ta'limdi jedellestiriwge ja'rdem beredi.

Oyin protsessinde ko'rsetiwshi psixologiyalıq qa'siyetler ha'r oqıwshıg'a jeke imkaniyatların ko'rsete alıw imkanın beredi, olardıń sotsiallıq o'mirde iyelegen ornın rawajlandıradı, olarda o'z-o'zin ko'nlikpelerin hasıl qıladı.

Oynlar sho'lkemlestiriw maqsetleri to'mendegilerden:

“Aqılıy h'u'jim” metodu

Bul metod tema ju'zesinen berilgen mashqalalardı hal etiwde ken' qollanılatus'ın metod sanalıp, ol shınıg'ıw qatnasıwshılar mashqalalı h'aqqında ken' h'a'm ha'r tamanlama pikir ju'ritiw ha'mde o'z su'wretlewleri h'a'm ideyalardı unamlı paydalanıw h'aqqında ma'lim ko'nlikpe ha'mde qa'niygeligin hasıl qılıwg'a xoshametlenedi. Bul metod ja'rdeminde sho'lkemlesken shınıg'ıwlar protsessinde ıqtıyarlı tu'rde mashqalalar sebepli bir neshe original sheshimlerdi tabıw imkoniyatı tuwıladı. Aqılıy h'u'jim metodu tan'lap alıng'an temalar do'gereginde ma'lim qadrlıyatlardı anıqlaw h'a'm olarg'a alternativ bolg'an ideyalardı tan'law ushın sharayat jaratadı.

Sabaq protsessinde “Aqılıy h'u'jim” metodınan paydalanıwda to'mendegi qag'ıydalarg'a a'mel qılıw talap etiledi:

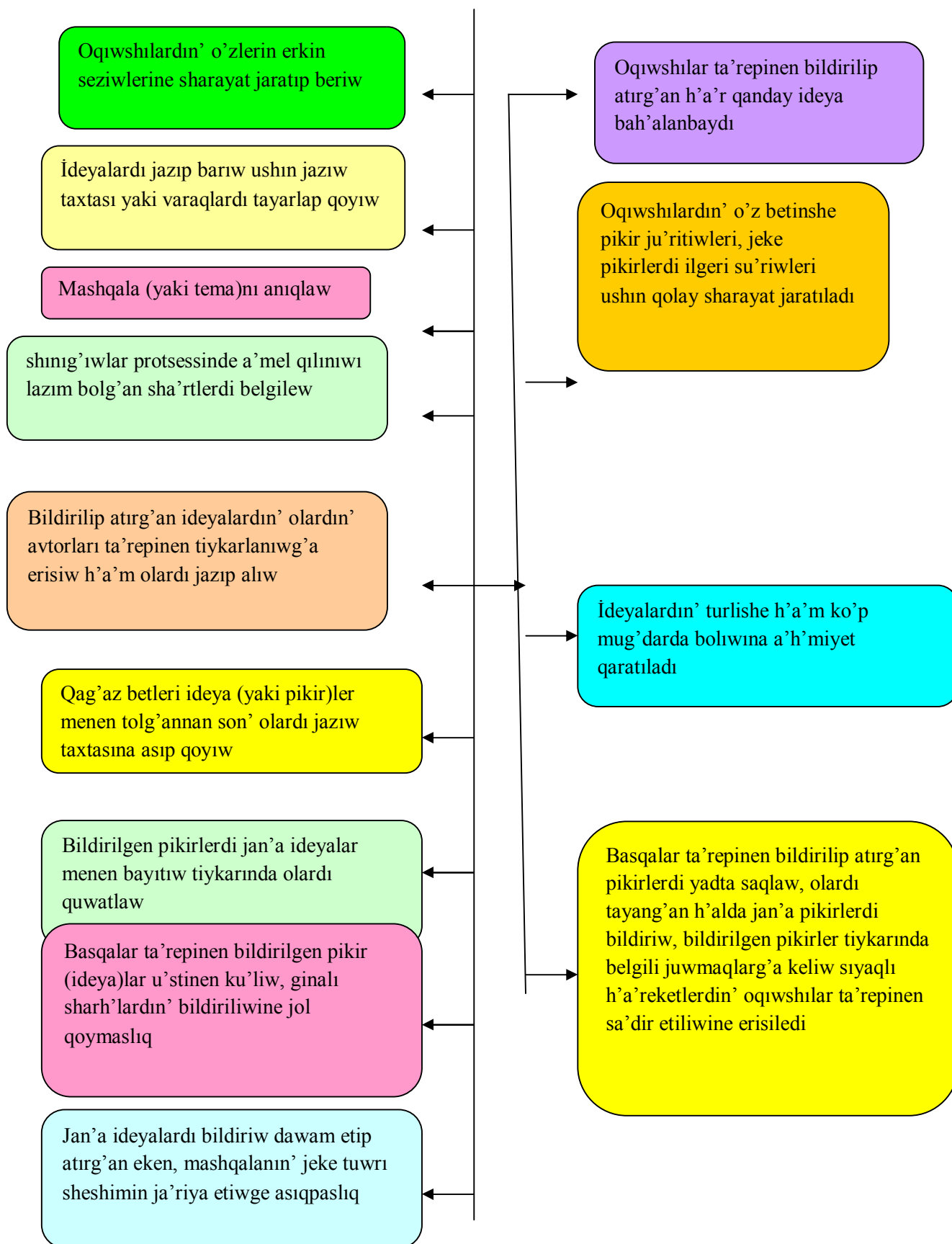
1. Oqıwshılardı mashqala do'gereginde ken' pikir ju'ritiwge iytermelew, olardıń regionlıq pikirlerdi bildiriwlerine erisiw.

2. Ha'r bir oqıwshı ta'repinen bildirilip atırg'an pikirler xoshametlenip barıladı. Bildirilgen pikirler arasınan en' maqulları tan'lap alınadı. Pikirlerdin' xoshametleniwi na'wbettegi jan'a pikirlerdin' tuwılıwına alıp keledi.

3. Ha'r bir oqıwshı o'zinin' jeke pikirlerine tiykarlanıwı h'a'm olardı o'zgartiriwi mu'mkin. Aldın bildirilgen pikirlerni ulıwmalastırıw yaki olardı o'zgartiriw ilimiy tiykarlang'an pikirlerdin' qa'liplesiwine zaman ha'zirleydi.

4. Shınıg'ıw barısında oqıwshılar xızmetin standart talap tiykarda qadag'alaw, olar tamanınan bildirilip atırg'an pikirlerdi bahalawg'a jol qoyılmaydı. Olardıń pikirleri bahalanıp barılsa oqıwshılar dıqqatların jeke pikirlerin qorg'awg'a qaratadı, aqıbette jan'a pikirler ilgeri su'rilmeydi. Metodtı qollawdan go'zlengen tiykarg'ı maqset oqıwshılardı mashqala boyınsha ken' pikir ju'ritiwge iytermelew ekenligin yadda tutqan halda olardıń jumısın bahalap barıwdan waz keshiw maqsetke muwapıq.

“Aqly h’u’jim” metodu

FSMU (PRES) texnologiyası

«Zaxiriddin Muhammad Bobur» temasın u'yreniwde FSMU (PRES) texnologiyasınan paydalanıw mu'mkin. pikir, yaki ma'sele boyınsha o'z pikirın bayan etin'. S – Pikirin'iz bayanına bir sebep ko'rsetin'. M – Ko'rsetilgen sebepti tu'sindiriwshi (sıpatlaushı) misal keltirin'. Ol – pikirın'izdi ulıwmalastırın'.

Mısal: F.: Z.M.Bobur tek g'ana hu'kimdar g'ana emes, ba'lkim joqarı manawiyatlı insan bolg'an.

S.: U «Boburnama»nın' avtorı, Hindistanda Amritsar qalasında kitapxana ushın birinshi ma'rte arnaulı imarat qurdıradı, Deli qalasında kitapxanag'a tiykar saldı.

M.: Hindistan hu'kimdarı Ibrohim Lodinin' jen'ilisinen son', Malub qorg'anında sarkarda G'ozixan Boburg'a qarsılıq ko'rsetedi. Awır urıstan son' G'azıxandı jen'gen Bobur en' aldın, basqa ayırım hu'kimdarlar kibi onın' g'a'ziynexenasın qıdırmastan, G'azıxannın' kitapxanasın tawıp, qızıqqanlıg'ı ushın ha'tteki sol jerde tunep qaladı, uyqlamastan kitaplardan tan'lap, ulları Xumayung'a h'a'm Kamrang'a beriw ushın tayarlap qoyadı.

Ol: Bul misallardıń o'zi Z.M.Boburdıń joqarı ma'deniyatlı, ma'nawiyatı bay insan bolg'anlıg'ın sıpatlaydı.

«Sinkveyn» («bes qatar») metodi

Tariyxıy bilimlerni qaliplestiriwde «Sinkveyn» («bes qatar») metodi da a'hmiyetli. Onda juwaplar 5 qatarda qısqa keltiriledi: 1-qatarda tema bir so'z benen (ot bolıwı kerek) ataladı, 2-qatarda eki so'z benen ha'reketti ta'riflew (eki sıpat), 3-qatarda usı tema do'gereginde ha'reketlerdi ta'riflew (u'sh so'z, feyil kirgiziledi), 4-qatarda maqsetti ko'rsetiwshi 4 so'zden ibarat fraza boladı, 5-qatarda temanın' sinonimi ko'rsetiledi (bir so'z benen ko'rsetiliwi maqsetke muwapıq).

Mısal: 1) Amir Temur.

2) A'dalatlı, g'amxor.

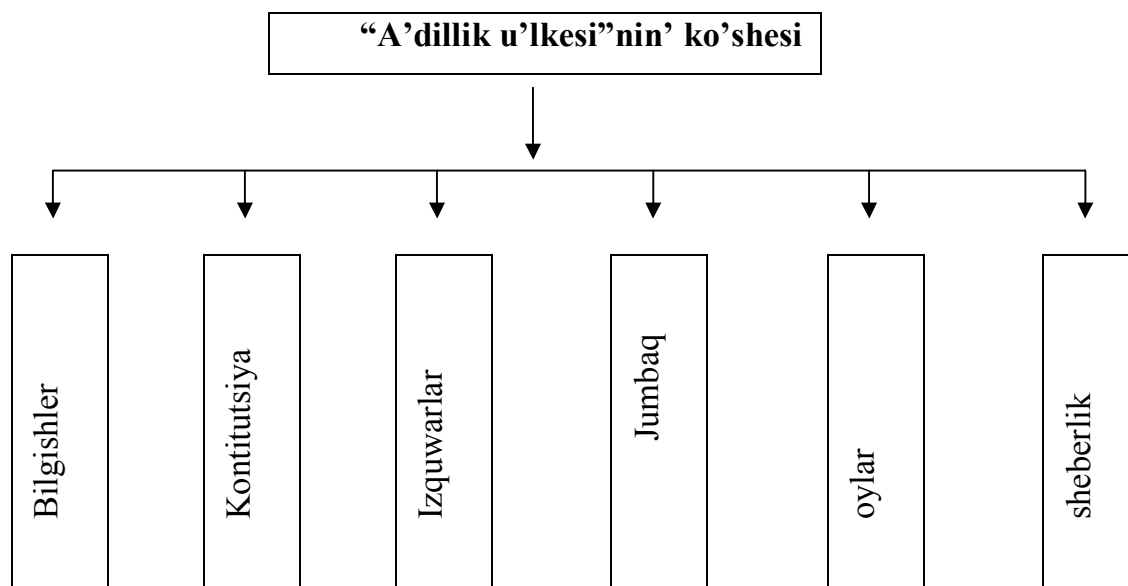
3) Maverennaxr h'a'm Xorasandı birlestirdi.

4) Ku'shli oraylasqan ma'mleket du'zdi.

5) Soqıpqıran.

“A’dillik u’lkesine sayahat”

Rolli oynlardan ja’ne biri – “A’dillik u’lkesine sayahat” dep ataladı. Oynınnı’ maqseti – oqıwshılar huqıqıy bilimlerin teren’lestiriw, olarda huqıqıy sana h’a’m zeyindi qa’liplestiriw. Usı oynı bellesiw tarzinde de uyımlastırılıwı mu’mkin. Onda eki yaki to’rt topar qatnasıp, bir qatar shartlerdi orınladı. “Adillik u’lkesi”de to’mendegi ko’sheler bar.

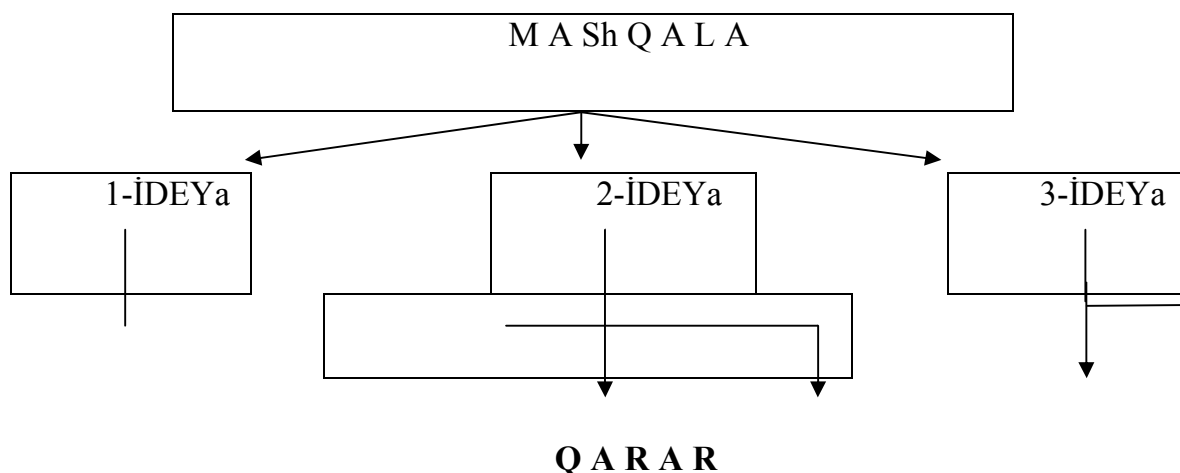

“Qararlar shejiresi”

(Qararlar qabil qılıw texnologiyası) metodu

“Qararlar shejiresi” metodu pa’n tiykarları tuwralı quramalı temalardı o’zlestiriw, ma’lim maselelerdi ha’r ta’repleme, puxta analizlew tiykarında olar u’sstinen juwmaqlar arasınan en’ maqul h’a’m de tuwrısın tabıwg’a bag’darlang’an texnik jandasıw. Usı metod, sonday-aq, alding’ı jag’daylarda qabil qılıng’an qararlar mazmunın ja’ne bir bara analizlew h’a’m onı quramalı tu’sinikke xızmet qıladı.

Topar yaki auditoriya oqıwshıları qatnasında qollanilatug’ın “Qararlar shejiresi” bir neshe on oqıwshılardıń bilimleri darejesin anıqlaw, olardı pikirlerin ja’mlew h’a’m bahalaw imkanın beredi. Ta’lim protsessinde usı metodtıń qollanılıwı mashqala ju’zesinen aqıllıq penen qarar qabil qılıwda oqıwshılar ta’repinen bildirilip atrgan h’a’m bir variant, olardıń maqul ha’mde namaqul jaqların analizlew imkaniyatın jaratadı. Shınıg’ıw protsessinde oqıwshılar to’mendegi cızba tiykarda du’zilgen toltıradı (yaki usı tartibtegi xızmetin alıp barıuda jazıw taxtasınan paydalanadı):

“Qararlar shejiresi” metodu to’mendegi sha’rtler tiykarında qollaniladi:

1. Oqıtıwshı shınıg’ıw baslanıwınan aldın analiz ushın temag’a tiyisli birar mashqalanı belgileydi. Toparlar tamanınan qabıl qılıng’an juwmaqlardı jazıu ushın plakatlardı tayarlaydı.

2. Oqıtıwshı oqıwshılardı 4 yaki 6 kisilerden ibarat toparlarga ajratıladi. Mashqalanın’ hal etiliwi, bul barada en’ maqul qarardın’ qabıl qılınıwı ushın waqıt belgilenedi.

3. Qarardı qabıl qılıw protsessinde toparlardın’ har bir ag’zası ta’repinen bildirilip atırg’an variantlardın’ maqullıq ha’mde namaqullıq da’rejeleri tolıq dodalanadı. Ha’r bir varianttın’ abzallıq h’a’m abzal emes ta’repleri jazıp barıladı. Bildirilgen variantlar tiykarında mashqalanı unamlı hal etiwge xızmet qılıwshı usıl h’aqqında topar ag’zaları bir toxtamg’a kelip aladı.

4. So’ylesiw ushın ajratılq’an waqıt aqırına jetkennen keyin, ha’r bir topar ag’zaları o’z toparı qararı barasında axborot beredi. Za’ru’r hallarda oqıtıwshı basshılıg’ında barlıq oqıwshılar bildirilgen juwmaqlardı bir-biri menen qıyaslaydı.

Mashqala ju’zesinen bildirilgen qararlar h’aqqında sorawlar tuwılg’anday bolsa, olarg’a juwaplar qaytarılıp barıladı, anıq emesliklerge anıqlıq kiritiledi. Egerde barlıq toparlar ta’repinen mashqala ushın birdey qararg’a kelingan bolsa, oqıtıwshı bunın’ sebebin tu’sindiredi.

“Qararlar shejiresi” metodının’ o’zine ta’n ta’repleri sonnan ibarat, bul metod ma’lim proekt tiykarında qollaniladi. Usı proekt to’mendegi ko’riniske iye:

“QARARLAR SHEJİRESI” metodu

Ulıwma mashqala

1-qarar variantı		2-qarar variantı		3-qarar variantı	
Abzallıg'ı	Kemshiligi	Abzallıg'ı	Kemshiligi	Abzallıg'ı	Kemshiligi
QARAR:					

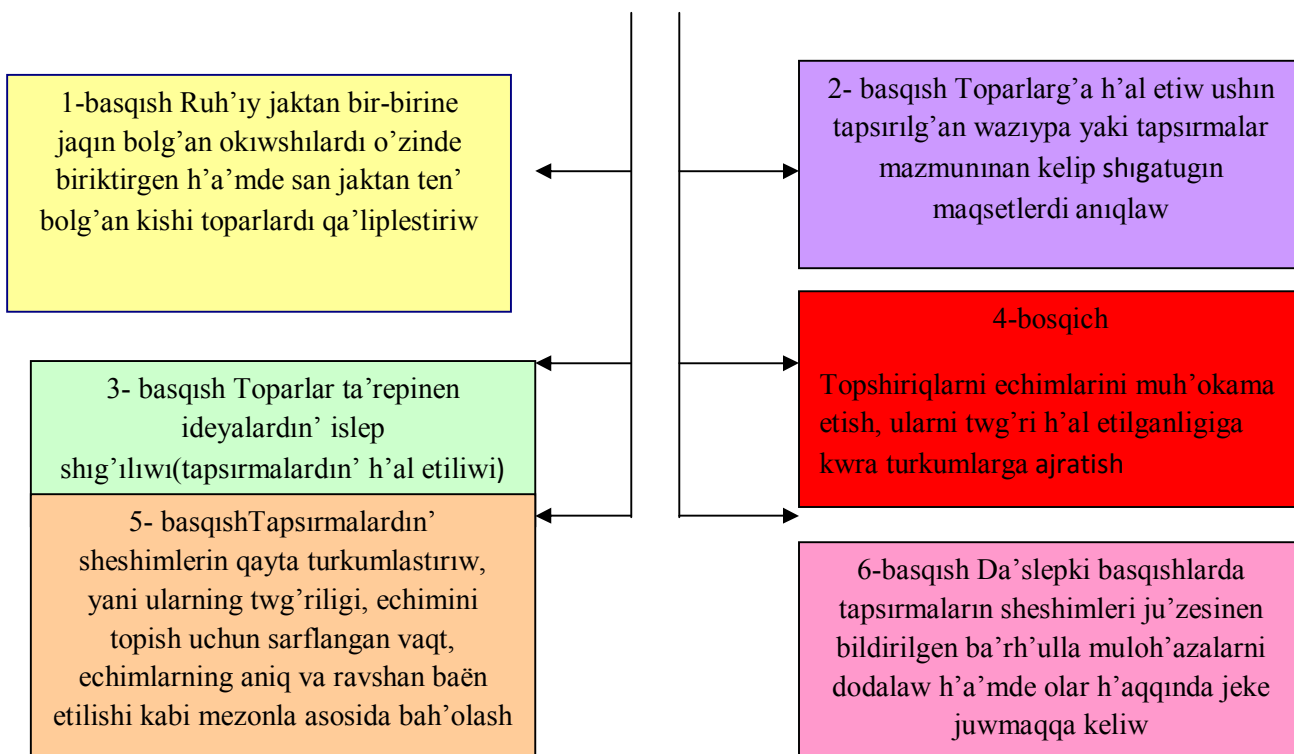
“Pikirlerdin’ shiddetli hu’jimi” metodu

Metodtn’ mazmunı to’ mendegishe:

Ja’ma’a’t arasında tapsırmalardı ornlap atırg’an h’a’r bir oqıwshının’ jeke imkaniyatların ju’zege shıg’arıwg’a ko’meklesiw; oqıwshılarda ma’lim ja’ma’a’t (topar) ta’repinen bildirilgen pikirge qarsı ideyanı ilgeri suriwden ibarat.

Bul metodtan paydalanıwg’a tiykarlang’an shıng’ıw bir neshe basqıshta sho’lkemlestiriledi. Olar to’ mendegilerden ibarat:

Metodtan paydalanıw basqıshları

Oqıwshılar ta’repinen barxulla teoriyalıq bilimlerdi puxta o’zlestiriliwine erisiw;

waqıttı ekonomikalıq h’a’r bir oqıwshını aktivlikke iytermelew olarda erkin pikirlew bilimnı qa’liplestiriw.

Oyinlar sho'lkemlestiriv maqsetleri to'mendegiler:

S.Kallagannın' aytıwınsha, rolly oyınlarının' jen'isli sho'lkemlesiwi ushın bir qatar sha'rtlerge a'mel qılıw za'ru'r. Olar to'mendegi:

IV. O'Z BETINSHE TA'LIM USHIN SORAWLAR

1. O'zbekistan tariyxı pa'nin oqıtıwda o'z betinshe ta'lim ushın ajratılğ'an saatlar haqqında pikirlerin'iz, mira't h'a'm qa'lewin'iz?

2. O'zbekistan tariyxı ta'lim mazmunın jan'alaw h'aqqında tiykarınan nelerge itibar qaratılıwı kerek dep oylaysız? pikirin'iz?

3. O'zbekistan tariyxın oqıtıw texnologiyaları ko'p qırlı bolıwı ushın WMKXWM da tariyx ta'limin sho'lkemlestiriwde jeke qaysı h'a'm qanday hu'jjetlerge tayanıp is ko'rmekdesiz?

4. O'z betinshe ta'lim alıwdın' oqıw-metodik ta'minatı.

5. O'zbekistan tariyxı sabaqların zamanago'y talaplar tiykarında sho'lkemlestiriv texnologiyası.

6. Prezentatsiya sabaqların sho'lkemlestiriwge qoyilatug'ın talaplar.

7. O'zbekistan tariyxı ta'limi qurallarınan paydalanıwg'a innovatsion jandasıw

8. O'zbekistan tariyxı pa'nin oqıtıwda lektsiya h'a'm seminar shınıg'ıwların proektlestiriv.

9. O'zbekistan tariyxı pa'nin oqıtıwda oyınly texnologiyalardan paydalanıw.

10. O'zbekistan tariyxı ta'liminde keys-stadi texnologiyasınan paydalanıw.

11. O'zbekistan tariyxı sabaqlarına proekt texnologiyasın ja'riya etiw.

12. O'zbekistan tariyxı sabaqlarına birgelikte oqıtıw texnologiyaların ja'riya etiw

13. O'zbekistan tariyxı ta'liminde aralıqtan ta'limdi sho'lkemlestiriv.

14. O'zbekistan tariyxı pa'nin oqıtıwda axborot texnologiyaların ja'riya etiw.

15. O'zbekistan tariyxı pa'nlerinen elektron sabaqlıqlardı jaratıw.

16. Pa'nler boyınsha elektron oqıw komplekslerin jaratıw.

17. Elektron sabaqlıqlar, interaktiv doskalardan paydalanıw.

18. Jetekshilerdin' wazıypaları nelerden ibarat?

19. Demokratik jamiyetti barpa etiwde metodikalık jetekshi h'a'm metodikalıq elitannın' juwapkershilik nelerden ibarat?

20. U'yrenge bilimler O'zbekistan tariyxınız tiykarında metodik jetekshinin' metodik qiyapasın analizlep berin'.

Assesment tapsırmaları

1. «Innovatsion texnologiyalar» tu'sinigi qanday ma'nini an'latadı?
 - a) Zamanago'y usıllar;
 - б) Alding'ı tajiriybeler;
 - в) Jan'asha usıllar;
 - г) Da'stu'riy emes usıllar.
2. Talabalar sabaqta zerikpesligi ushın diskussiyanı qanday sho'lkemlestiriw kerek?
 - a) talabalar monologın ko'beytiriw kerek;
 - б) tartısıwg'a ko'birek waqıt beriw kerek;
 - в) bildirilgen pikirge qarsı pikir aytıw kerek;
 - г) barlıq juwaplar tuwrı.
3. Ta'limde funksional rawajlanıw ne?
 - a) oqıwshı birar bir taraw boyınsha ijad qılıp kasiplik ko'nlikpe h'a'm bilimge iye bolıwı;
 - b) tarawg'ga tiyisli bolg'an is penen ba'nt bolıw;
 - v) individual xızmetke ko'birek itibar beriw;
 - g) anıq aldınnan belgilengen wazıypalardı orınlaw
4. Da'stu'riy usılda oqıtıwdın' mazmunı qanday?
 - a) informatsion bildiriwshi;
 - б) o'z betinshe oqıwg'a tiykarlang'an;
 - в) klassik predmetli;
 - г) jan'a material beriwge qaratılq'an.
5. Joqarı ta'limdi de mazmun ha'mde sho'lkemlestiriwshilik-du'zilmeli jaqtan qayta islep shıg'ıw menen baylanıslı protsess, bul.....
 - a) zamanago'y innovatsion jo'nelisler;
 - б) kreativlik;
 - в) ijadkarlıqqa qabilet;
 - г) innovatsion aktivlik.
 - д) Jeke bag'darlı ta'lim konsepsiyası qaysı izshillikte a'melge asırıladı?
 - a) shaxs, tarbiya, aymaq an'lı protsess;

- б) ta'lim, shaxs, empatik mu'na'sibetler, an'li protsess;
 - в) talaba, u'yreniwshi, oqiwshi, oqitatur'in;
 - г) shaxs, ta'lim, tarbiya, xizmet.
7. Pedagogikalıq ta'limdi a'melge asırıwdın' sho'lkemlestiriwshilik-du'zilmeli modeli, bul bir basqıshlı, o'zine ta'n qosımsha ko'rinisinde, ko'p basqıshlı;
- a) bir basqıshlı, eki basqıshlı, u'sh basqıshlı, ko'p basqıshlı;
 - б) mono basqıshlı, sheksiz basqıshlı, jumıslı, ma'deniy-tariyxıy;
 - в) kishi da'rejedegi, ko'p basqıshlı, ko'p da'rejeli.
8. Innovatsiyalardı a'meliyatqa engiziwde qatnasıwshılar, bularg'a) baqlawshi, qadag'alawshi, ja'riyalawshi;
- b) basqarma baslıg'ı, qala (rayon) xalıq ta'limi baslıg'ı, direktor;
 - в) mektep direktorı, oqıw isler boyınsha direktor orınbasarı, oqıtıwshi;
 - г) jan'alıq kiritiwshi, qadag'alawshi, oqıtıwshi.
9. Pedagogikalıq texnologiyalar orayı ameliyatqa engiziwshilerdi
- a) da'stu'r, oqıw materialı h'a'm texnik imkaniyatlar menen ta'miyinleydi;
 - б) oqıtadı, qa'niygeligin asıradı, ta'jiriybe almasıwın jolg'a qoyadı;
 - в) seminar-trening o'tkizedi, sabaq analizi o'tkizedi, analiz qılıwg'a u'yretedi;
 - г) alımlar, metodistler, ta'jiriybeli oqıtıwshılar menen ushırasıw o'tkizedi.
10. Pedagogikalıq innovatsiyalardı a'meliyatqa engiziwdin' sho'lkemlesiw tiykarları bul a)toplaw, tan'law, qollaw;
- b) bashqarıw, jollaw, qollaw;
 - в) tan'law ja'riyalaw, toplaw, a'meliyatqa ja'riyalaw;
 - г) innovatorlar tayarlaw, olardı oqıtıw, treningler o'tkiziw.
11. «Innovatsion texnologiyalar» tu'sinigi qanday ma'nisti an'latadı?
- a) zamanago'y usıllar;
 - б) aldındıg'ı tajiriybeler;
 - в) jan'asha usıllar;
 - г) da'stu'riy emes usıllar.
12. Birgelikte oqıtıw qanday natiyje beredi?
- a) o'z-ara baylanıs ju'zege keledi;
 - б) ja'ma'a'tte so'ylesiw h'a'm pikirlew rawajlanadı;
 - в) tez pikirlew qa'nigeligi o'sedi;

r) materialdı puxta o'zlestiriw ku'sheydi.

• Ta'limde innovatsion protsesslerdin' ornı nede?

- “Innovatsiya” tu'sinikti ta'riplep berin'?
- “Innovatsion ta'lim texnologiyaları” n qanday tu'sinesiz?
- “Innovatsion ta'lim”, “Innovatsion ta'lim texnologiyaları” ortasında uqsas h'a'm o'zine ta'n ta'repleri qaysılar?
- Ta'limde da'stu'riylik h'a'm innovatsiya ortasındag'ı pariq nede?
- Ta'limde innovatsion aktivlik degende neni tu'sinesiz?
- Ta'limde jeke bag'dardın' mazmunın tu'sindirip berin'?
- Joqarı ta'limnin' ko'p basqıshlı sisteması qanday?
- Qanday komponentler didaktikanı u'yretiw h'a'm u'yreniwde o'z aldına a'h'miyetke iye?
- Ta'lim sistemasının' jan'a buwınlarında ma'mleket ta'lim standartlarının' ornı neden ibarat?
- Ta'limdi basqarıw sistemasında sho'lkemlesken jan'a buwınlardıń wazıypaları nelerden ibarat?
- Innovatsion jan'alıqlardı toplawshılardıń wazıypaları nelerden ibarat?
- Pedagogikalıq innovatsiyalardı toplaw h'a'm qollawshılar ortasındag'ı tiykarg'ı buwınnın' wazıypaları qanday?
- Ma'mleket ta'lim standartının' tiykarg'ı jen'isi nelerden ibarat? Qanday bah'slı ta'repleri qayd etilmekte? DTS, dastu'r h'a'm sabaqlıqlardıń muwapıqlıg'ı analizi.
- Tariyx ta'lim konsepsiyası degende ne tu'siniledi? qaysı ta'repleri na'zerde tutıladı?
- Tariyx pa'nin oqıtıwda qollanılatur'ın pedagogikalıq texnologiyalardı barlıq temalarda qollaw mu'mkinbe? Pikirin'iz.
- Tariyx pa'nin oqıtıwda oqıtıwshının' informatika h'a'm axborot texnologiyaları bilim da'rejesi qanday bolıwı kerek?
- O'z betinshe ta'limdi sho'lkemlestiriwdin' qanday tu'rlerin bilesiz?

Test tapsırmaları

№	Test tapsırmaları	Tuwrı juwap	alternativ juwap	alternativ juwap	alternativ juwap
1	«Innovatsion texnologiyalar» tu'sinigi qanday ma'nini an'latadı?	*jan'asha usıllar	aldıng'ı tajiriybeler	Zamanago'y usıllar	Da'stu'riy emes viyuzullar
2	Kadrlar tayarlaw milliy modelinin' tiykarg'ı quramlı bo'limleri tuwrı ko'rsetilgen qatardı belgilen'	*Shaxs, ma'mleket h'a'm ja'miyet, u'zliksiz ta'lim;	SHaxs, mahalla, semya	Ma'mleket h'a'm ja'miyet, mahalla, siyasiy partiyalar	U'zliksiz ta'lim, tarbiya, shan'araq
3	Kadrlar tayarlaw dastu'rin ju'zege shıg'arıw basqıshları neshe basqıshtı o'z ishine aladı	*3	4	5	2
4	Kadrlar tayyarlaw milliy modeli o'z ishine to'mendegilerdin' qaysı birin aladı	* Shaxs, ma'mleket h'a'm ja'miyet, u'zliksiz ta'lim, pa'n, islep shıg'arıw	Institut, jeke, universitet	SHaxs, jamaa, kollektiv, topar h'a'm basqalar	SHaxs, basshılar oqıtıwshılar, talabalar
5	Ta'limdi basqarıw sistemaları	*Oraylasqan, Oraylaspagan	joqarı h'a'm orta ta'lim	To'mengi, orta h'a'm jokarı	orta arnawlı ta'lim
6	Pedagogik texnologiya ne?	*ta'lim texnologiyası	ta'limat texnologiyası	is texnologiyası	bilim texnologiyası
7	Axborotlı texnologiya ne?	*pedagogik texnologiyannın' quramlı bo'limi	qadag'alaw tu'rleri (h'a'zirgi, aralıq, juwmaqlawshı)	o'z-ara ta'sirler	Kompyuterlestir iw
8	«Texnologiya» so'zi haqqında tu'sinik	«texne» - sheberlik, o'ner, «logos» - tu'sinik ta'limat	«texne» - miynet, o'ner, «logos» - tu'sinik bilim	«texne» - qabilet, o'ner, «logos» - tu'sinik ta'lim	«texne» -o'ner, «logos» – tu'sinik oqıtıw
9	Jeke bag'darlı ta'lim konsepsiyası qaysı izshillikte a'melge asırılardı	*jeke, ta'lim, ta'rbiya, xızmet	ta'lim, shaxs, empatik mu'na'sibetler, an'lı protsess	talaba, u'yreniwshı, oqıwshı, oqıtatug'm	shaxs, ta'rbiya, muhit, an'lı protsess
10	Da'stu'riy usılda oqıtıwdın' mazmunı qanday	*klassik predmetli	o'z betinshe oqıwg'a tiykarlang'an	informatsion bildiriwshı	jan'a material beriwege qaratilg'an
11	Oqıw xızmeti tu'rleri qaysı juwapta tuwrı ko'rsetilgen	*Lektsiya, laboratoriya h'a'm a'meliy shınıg'ıwlar, seminarlar, qa'niygelik a'meliyat, kurs proektleri	A'debiyatlar analizi	lektsiya, laboratoriya h'a'm a'meliy shınıg'ıwlar	Seminarlar, qa'niygelik a'meliyat
12	Ta'lim protsessi nelerden ibarat	*maqset, qadag'alaw, bahalaw, na'tiyje, ta'lim metodları	Ha'reketlerdi tekseriw	Qa'teni du'zetiw, bahalaw	maqset, qa'teni du'zetiw
13	Innovatsiya protsessi qaysı basqıshlardı qamtıp aladı	*Jan'alıqtı jayıw, onı ken' ja'riyalaw	etiw basqıshı	jaratılğ'an jan'alıqtı a'melde qollay biliw basqıshı	Oylap tabıwshılıq, yag'niyi jan'alıq jaratıw protsessi
14	Joqarı mektep pedagogikasının' bas mashqalası ne	*Joqarı mektep oqıtıwshısının' innovatsion	So'ylesiw ma'deniyatı	Aqıl-idrak qabileti	jan'alıqqa bolg'an mu'na'sibeti

		xizmeti			
15	Innovatsiya xizmettegi «kreativlik» degende siz neni tu'sinesiz	*Individtin' jan'a tu'sinik jaratw h'a'm jan'a ko'nlikpeler hasil qilw qabiletin bildiredi	Oqitwshinn' kasiplik sheberligi shoqqilarg'a erisiwi	Sotsialliq jag'daylarda o'zining ornin an'lap alw	SHaxs o'zin ko'rsete alw h'a'm o'zining islerin a'melge asirw.
16	Jan'alıq kiritiwidin' sotsialliq-psixologik aspekti qaysı alım ta'repinen islep shıg'ılg'an	*E.Rodjers	R.Karlson	A.Xeyvlox	M.Mayrs
17	Na'tiyjeli rejelerdi du'ziw, olardı orınlanıwdı sho'lkemlestiriw, natiyelerdi orınlanıwın qaysı printsipke tiykarlanadı	*Rejelestiriw	Ijadiy jandasıw	Maslasıw	Jamaa birge islesiwı
18	Jan'alıq kiritiwidin' za'ru'r sha'rti ne?	*So'ylesiwidin' jan'a jag'dayın tuwrılw	Oqitwshinn' ma'deniyat h'a'm so'ylesiwın qa'liplestiriw	Oqitwshinn' o'z bilim h'a'm ilimiy xizmetin ko'rsete alıwı	O'z bilimlerin ken'eytiriw h'a'm teren'lestiriw
19	Innovatsion xizmetinin' na'tiyjeligi ne menen belgilenedi	*Pedagog shaxsiyati	Pedagog xizmeti	Pedagogtin' jumıs xizmetleri	Pedagogtin' mamilesi menen
20	Texnologiyalastırıw ne?	*Ob'ektiv protsess, ta'lim evolyusiyasınin'	Ta'lim evolyusiyasın a'melge asırıw	Ta'lim evolyusiyasınin' wazıypalar dawiri	Ob'ektiv protsessinde
21	Okıu tarbiya protsessin basqıshların belgilang	*tayarlıq dawiri	Sho'lkem, rejalashtirish	Nazorat taxlıl	baxolash va natija kilish
22	Innovatsion xizmet neshe tiykar'ı funksiyalardı o'z ishine aladı	*:6	4	3	8
23	Texnologiya so'zi qaysı so'zden aling'an?	*grekshe	Latinsha	Fransuzsha	Arabsha
24	Texnologiya tu'sinigi neshinshi jıllarda kirip kelgen	*30-jıllarda	40-jıllarda	60-jıllarda	70-jıllarda
25	Texnologiyalıq sub'ekt ne	*Sub'ektiv mu'na'sibetlerdi ornatiw da'rejesinde isleydi	Teoriya h'a'm a'meliyat ortasında aralıq halatın iyeleydi	Ob'ektiv mu'na'sibetlerdi ornatiw da'rejesinde isleydi	Ob'ektiv h'a'm subektiv mu'na'sibetler ornatiw da'rejesinde isleydi.
26	Mashqalalı oqıtıw jeterli da'rejede bolıwı ushin qanday bolıwı kerek	*Oqıw-tarbiya protsessinin' uzlıksız bo'limi bolıwı kerek	oqu pa'nleri h'a'm biliwge bolg'an qızg'ıw menen baylang'an bolıwı kerek	Didaktikalıq qıymatın belgilewshi oqıw materialına berilip o'tiwi kerek	Talaba menen individual sa'wbet qıla biliwi kerek
27	Seminar shınıg'ıwınin' en' za'ru'r basqışı ne?	*Onın' o'zegi mashqalalı sorawg'a juwap izlewdi sho'lkemlestiriw	Mashqalalardıń sheshimi usılın izlewdi sho'lkemlestiriw	Mashqalalı sheshiw usılın izlew	Sorawlarg'a juwap beriw
28	Ijadiy xizmetin rawajlandırıw metodları kimler ta'repinen islep shıg'ılg'an	*S.Altshuller, O.G.Bogdanova	S.YU.Stepanov, I.N.Semyonova	V.V.Davidov, I.S.Ladenko	M.V.Klarin, V.A.Petrovskiy
29	O'zgartiriwge, onın' mashqalaları h'a'm usılların sheshiwdi anıqlawdag'ı maxset	*Waqiyalıqqa o'zgartiriwge, onın' mashqalaları h'a'm usılların sheshiwdi anıqlawg'a qaratilg'an	Jeke ijadiy-motivatsion bag'darlang'anlıg'ı anıqlawg'a qaratilg'an	Kasiplik xizmetin bahalawg'a qaratilg'an	Innovatsion xizmetke bolg'an zaru'rlikti an'lawg'a qaratilg'an

30	Internet, yaki birar bir kommunikativ maslama (maselen lakal) tarmaq arqalı sizge qolay bolg'an waqıttaa oqıtıwg'a ne dep ataladı	*aralıqtan oqıtıw	internet tarmaqlar aralıq	lektor oqıtıw	diskussiya
31	proektlew	*Metodik funksiya orınlanadı	Sistemalı funksiya orınlanadı	Ulıwma funksiya orınlanadı	Metodologiyalıq funksiya orınlanadı
32	Texnologiyalastırıw bul-...	*Bul ob'ektiv protsess bolıp, ta'lim evolyusiyasının' jan'a wazıypaların sıpatlı hal qılıw ushın tayarlıq dawiri	Islep shıg'arıw protsessinde zatlar, materiallar h'a'm yarım tayar zatlarg'a muwafiq islep shıg'arıw quralları	Pedagogtın' talablarg'a ta'sir qılıwdı sho'lkemlestiriw boyınsha kasiplik a'hmiyetke malik maseleler	Innovatsion protsessleri, olardıń funksiyaları, rawajlanıw nızamları, mexanizmleri
33	PT ma'mleketimiz ta'lim sistemasında yaki pedagogikalıq baspaxanalarda qashan payda bolg'an	*1997 j «Kadrlar tayarlaw milliy da'stu'ri»nde	1993 j «Xalıq ta'limi» jurnalında	1993 j «Ta'lim h'aqqında» g'ı nızamda	2004 j. «U'zliksez ta'lim» da'stu'rinde
34	Pedagogikalıq sistema komponentleri	*Oqıwshı, maqset, mazmun, didaktik protsessi, formalar,	Oqıtıw metodları h'a'm oqıtıwdın' texnik quralları	Ta'lim mazmunı, formaları, metodları	Lektsiya h'a'm da'stu'r
35	«SHaxsqa bag'darlang'an ta'lim» texnologiyası avtorı...	*Lerner I.YA	Nazarova T.S	Bespalko V.P	Saidaxmedov N.S.
36	Mashqalalı oqıtıw texnologiyası ne	*Quramalasqan oqıtıw texnologiyası	oqıtıw texnologiyası	Reproduktiv formalarına qarag'anda texnologiyası	Mashqalalı jag'daylardın' payda bolıwı
37	PT ta'lim maqsetin anıqlan'	*Rawajlandırıw h'a'm qaliplestiriwshi	Mikro maqsetlerge aylandırıw	Tema boyınsha diagnostikalanıw	Tema boyınsha ulıwma belgilewde keltiredi.
38	Test-bul	*qadag'alaw	Tapsırma	Sınaw	Tapsırma h'a'm etalon
39	Talabalardıń bilimleri h'a'm ko'nlikpelerin qadag'alaw metodları ulıwma halda bolıwı mu'mkin	*Ob'ektiv h'a'm sub'ektiv	Imtixan, sınaw	Test	awızeki soraw
40	Interaktiv metodlar keltirilgen qatardı anıqlan'	*Qarsı pikirlew, debat, so'ylesiw, aqılıy hu'jim h' b.	Aqılıy hu'jim, tusindiriw, lektsiya, seminar	a'meliy, awızeki, ko'rsetpeli	Mashqalalı jag'daylar
41	Jan'a pedagogikalıq texnologiyannıń prinsipleri - bul ...	*Maqsetlilik, aldınnan proektler, kepililik, tamamlang'anlıq	Bilim, ko'nlikpe, qa'niygelik	Integratsiya h'a'm differensiatsiya	An'lılıq, aktivlik, sistemalılıq
42	Kadrlar tayarlaw milliy modelinin' qaysı komponentleri oqıwshı xızmetinin' ilimiy-metodikalıq ta'minatın ta'miyinleydi	*SHaxs, islep shıg'arıw ma'mleket, ja'miyet, pa'n	Pa'n	Ma'mleket h'a'm ja'miyet, pa'n	Ja'miyet, pa'n
43	.Pedagogikalıq texnologiyannı du'zilmesini ko'rsetilgen qatardı tabın'	Konseptual tiykar, ta'lim protsessi mazmunı, texnologiyalıq protsess	Usınıslı, ilimiy, a'meliy	ulıwmapedagogikalıq, predmetli, lokal	Mashqalalı oqıtıw, da'stu'rlestirilgen, klasslastırılǵ'an oqıtıw
44	1961 jılı AQSHta qanday jurnal shıg'ara baslandı	*«Pedagogik texnologiya» jurnalı	«Dasturli ta'lim» jurnalı	«Aldıng'ı texnologiyalar»	«Jan'a axborot texnologiyaları» jurnalı

45	Kadrlar tayarlaw milliy dastu'ri qashan qabil etilgen?	*1997 jil 29 avgust	1997 jil 29 iyun	1997 jil 29 iyul	1997
46	«Texnologiya» tu'sinigi texnikaliq rawajlanıw menen baylanıslı xalda pa'nge neshinshi jılı kirip keldi	1930	1872	1772	1950
47	Biliw xızmeti teoriyasına u'lken u'les qosqan h'a'm biliwdin' tajiriye, baqlaw h'a'm eksperiment metodına tiykar salg'an SHarq oyshılı kim?	Al- Kindiy	Alisher Navoiy	Al- Xorazmiy	Fargoniy
48	Didaktik oynılı sabaqlardı o'tkeriwde qanday talaplarg'a a'mel qılınadı?	Didaktik oynılı sabaqlar dastu'rde qayd etilgen talimli, tarbiyalıq,	Za'ru'r mashqalalarg'a batırlanıwı h'a'm olar oyn dawamında h'al qılınıwı	rawajlandırıwshı maqset h'a'm wazıypalardı h'al etiuge qaratılğ'an bolıwı	usı sabaqlarda didaktik prinsiplerge a'mel qılınıwı
49	Trening ne?	*shınıg'ıw isleu	shınıg'ıw forması	shınıg'ıw metodi	Baxrlaw tu'ri
50	Kadrlar qa'niygeligin asırıw h'a'm olardı qayta tayarlawdın' maqseti	* qa'niygeligin asırıw	Ko'nlikpelerin teren'lestiriw, DTS talaplarnı teren' u'yreniw	DTS talaplarnı teren' u'yreniw h'a'm onnan na'tiyjeli paydalanıwdı u'yreniw	Kasip bilimlerin h'a'm ko'nlikpelerin teren'lestiriw, jan'alaw
51	Qadimnen beri ta'limde usılı ken'	*Soraw-juwap	Mushoxada	pikir bildiriw	Bahalaw
52	Lektsiya ne?	*Bilim, ko'nlikpe h'a'm qa'niygelikti iyelew tiykarı	Seminar tiykarı, bilim alıw usılı	U'lken ko'lemdegi oqıw materialnı qarag'anda uzaq, waqıt dawamında monologik bayan etiw	teoriyalıq bilimler kompleksi
53	Mashqalalı jag'daydın' belgileri qaysılar	*Wazıypalardı orınlaw ushın talabag'a beriletug'in ko'rsetpeler	Talabag'a tanıs emes faktın' bar bolıwı	Ju'zege kelgen bilim, qıynshılığ'ın hal etiw de olardıń jeke ma'pligi	Barlıq juwaplar tuwrı
54	Ma'mleket ta'lim standartları neni belgileydi?	*Ulıwma orta, orta arnawlı, ka'sip o'ner h'a'm joqarı ta'lim mazmunına h'a'm sıpatına qoyılatug'm talaptı	Ta'limge tiyisli h'u'jjetlerdi standart talapları tiykarında beriliwin	Talabalar bilimnı anıqlawdı	Ta'lim dastu'rlerin orınlawın
55	joqarı ta'limdi h'a'm mazmun ha'mde sho'lkemlestiriushilik-du'zilmesini jaktan qayta islep shıg'ıw menen baylanıslı protsess, bul.....	*zamanago'y innovatsion jag'daylar	kreativlik;	ijadkarlikke qabilet	innovatsion aktivlik.
56	Pedagogikalıq innovatsiyalardı a'meliyatqa tartıw qatnasıwshılar, bular	*jan'alıq kiritiwshi, qadag'alawshı, oqıtıwshı	baqlawshı, qadag'alawshı, ja'riyalawshı	basqarma bashlıg'ı, xalıq ta'limi bashlıg'ı	oqıw isler boyınsha prorektor
57	Pedagogikalıq texnologiyalar orayı a'meliyatqa kirgiziwshilerdi.	*oqıtadı, qa'niygeligin asıradı, tajiriye almasıwın jolg'a qoyadı	dastu'r, oqıw materialı h'a'm texnik imkaniyatlar menen ta'minleydi	seminar-trening o'tkizedi	sabaq analizi o'tkizedi, analiz qılıwğ'a u'yretdi
58	Pedagogikalıq innovatsiyalardı a'meliyatqa ko'rsetiwdin' sho'lkemlesiw	*innovatorlar tayarlaw, olardı	toplaw, tan'law, qollaw	basqarıw, jollaw, qollaw;	tan'law ja'riyalaw

	tiykarlari bul.....	oqitw, treningler o'tkiziw.			
59	innovatsion sistemalardın' baslı bag'darı	*oqıw ornı, pedagogikalıq sistema, pedagogikalıq teoriya, oqıtıwshı, pedagogikalıq texnologiya, mazmun, forma, metod, qurallar, basqarıw, maqset h'a'm na'tiyjeler	maqset, natiyjeler, oqıw tarbiyalıq protsess, oqıwshı, oqıtıwshı, basqarıw, texnologiyalar, metod, forma, qurallar	maqset, mazmun, forma, metod, qurallar, oqıtıwshı, oqıwshı, natiyje	maqset, natiyje, mazmun, forma, metod, qural, pedagog, oqıwshı
60	Refleksiv innovatsiya bul	*aldıng'ı iyelengen bilim, tajiriybelerd qayta an'law	Sha'rtli reflekslerge tiykarlang'an protsess	Sha'rtsiz h'a'm sha'rtli refleksler uyg'unlıg'ı	ulıwma ko'rinite qayta an'law
61	Innovator	*jan'alıqlardı ta'lim mazmunı h'a'm shıng'ıwlar protsessine ja'riyalaw	Lektor	assistent	Konsultant
62	Menedjer	*sho'lkemlestiriw-pedagogikalıq h'a'm ekonomikalıq ma'selelerdi hal etiwshi	Sho'lkemlestiriwshilik islerdi alıp barıwshı	pedagog	Baqlawshı
63	U'zliksiz ta'lim printsipleri	*Ta'limnin' ustinligi	Ta'limdi demokratlastırıw insar parvarlastırıw	Ta'limdi gumanitarlastırıw	Milliylik, ta'lim h'a'm ta'rbiyanın' ajralmaslıg'ı
64	Sho'lkemlestiriw h'a'm basqarıw menen baylanıslı bolg'an na'rseler	*Basqarıw sisteması, baskarıw usılı, metodikası, bashhının' indivudial sıpatlar	Kasiplik qa'niygelik, psixologik h'a'm pedagogik tayarlıq	Oqıw rejeleri h'a'm da'stu'rler lektsiya teksti	Binalar, a'meliyat bazaları
65	F.U.Teylor o'zinin' «Ilmıy basqarıw qag'ıydaları» atlı kitabın qashan baspadan shıg'ardı?	*1905 j	1900 j	1915 j	1911 j
66	Biliw protsessine o'z aldına a'h'miyet berip, insandardın' biliwge bolg'an umtılıwın ken' jarıtqan alım shıg'arması menen ko'rsetin'	*Forobiydin' "Baxt saodatga erishuv" h'aqında kitabı	Alisher Nawayınin' "Maxbub-u qulub»	Jomiydin' "Musıqa" risalası	Abu Rayxon Beruniy "Mas'ud qonuniy
67	X.X.Platev qaysı shıg'ıs alımlarınin' ilimiy ideyaların ulıwmalastırıp biliw h'aqqında teoriyanı tiykarlap bergen	*Forobiy	Beruniy	Ibn Sino	Al-Kindiy
68	«O'zlikti an'law tariyxtı biliwden baslanadı» degen pikiri Prezident I.A.Karimovtin' qaysı shıg'armasında ayıladı	*Tariyxıy qa'tiresiz kelleshek joq"	«Xiywa qalasınin' 2500 j. bag'ıshlang'an so'ylegen so'zinde	«Watan sajdaxog kibi muxaddesdur»	«Amir Temur faxrimiz, gururimiz»
69	A'yyemgi dawirlerdegi Orta Aziyanın' tariyxın jazıwg'a h'a'rekeat qilg'an avtor	*Gerodot	A. Strabon	Arrian	A. Kursiy Ruf
70	G'a'rezsizlik jılları shıqqan tariyx jurnalı?	*O'zbekistan tariyxı	Sanaat tariyxı	Moziydan sado	Muloxat
71	X tomnan ibarat shıg'ıstanıwshılıq, arxeologiya h'a'm tariyx shıg'armalarınin' avtorı	*Bartold	Veselovskiy	Sherbatov	Grigorev
72	XIX a'sirdin' I-yarımında'ı Orta Aziyada jergilikli tariyxshılıq wa'killerin ko'rsetin'	*Muxammed Yakub, Xakimxon	Munis-Ogaxiy, Askarov, Mirgiyazov	Mirgiyazov, Nalivkin,	onish, Abulgazi,

		Tura, Munis		Muxammad Ekub	Munis-Ogaxiy.
73	Qaraqalpaqstan tariyxın u'yrenen alimların' atların ko'rsetin'	*Ivanov, Tolstov	Anedrianeov, Ribakov	Ivanov, Grekov	Jdanko, Myuller
74	Xorezm arxeologiyalıq ekspeditsiyası qashan isti baslag'an h'a'm basqarıwshı kim bolg'an	*1938 j, Tolstov S.P.	1920-j, YAkubovskiy	1932-j, Mirgiyazov	1943 j, Ivanov P.P.
75	XX a'sirdegi O'zbekistan tariyxatıwshıları	*Axmedov, Lunin	Sadikov, Jabborov	Gulomov, Musaev	Buriev, YUIDashev
76	Ullı Watan urısı jıllarında SSS FA nın' tariyx institutının' tariyxshı alimları qaysı qalag'a ko'shirildi	*Tashkent	Bishkek	Nukus	Samarqand
77	XV a'sir aqırı XVI a'sir basında o'zbek tilinde jazılg'an shıg'arma	*«Boburnoma»	«Matl as sadayn»	Zafarnoma	Yilnomalar kaymogi»
78	O'zbekistan İlimler Akademiyası qashan ashıldı	*1943 j.	Urıstan keyingi jıllarda	1930 j.	1940 j.
79	Akademik S.K. Kamalovtın' tiykarg'ı shıg'armaları	*XVIII-XIX a'sirdegi qaraqalpaqlar	Qaraqalpaqlardıń tuwısqan xalıqlar menen madeniy mu'na'sibetleri	Qaraqalpaqlar XVII-XVIII a'sirde	Qaraqalpaqlar biradarlıq urısı jıllarında
80	Turkistan arxeologiya h'a'weskerleri do'geregi qashan du'zilgen	*1985 j	1895 j	1819 j	1884 j
81	«Tariyx u'zliksiz protsess, bul protsess dawamında bir xalıq joq bolıp, basqa xalıq ju'zege keledi» degen pikirdi aytqan rus alımı	*Lomonosov	A. Bogdanov	Tatishev	Miller
82	«Tariyxıy qa'tiresiz keleshek joq» shıg'armasının' jazılg'an jılı	*1998 j	1996 j	2000 j	1997 j
83	«O'zbekistannın' jan'a tariyxı» orayı ja'mlesken ma'keme	*Ma'mleket h'a'm ja'miyet akademiyası	Tariyx institutı	Wa'zirler mekemesi	İlimler Akademiyası
84	«O'zbekistan Respublikası İlimler Akademiyası tariyx institutı xızmetin quramalastırıw» h'aqqında g'ı qararı qashan shıqtı	*1998 j	1997 j	1996 j	1999 j
85	Orta Aziya tariyxı boyınsha en' a'yyemgi tariyxıy shıg'armalar	*Avesto	O'tken asirlerden kalg'an eestelikler	Kartlis tariyxı	Narshaxiy
86	O'zbekistannın' jan'a tariyxı qashan jazıldı	* XX asirdin' 90 jj.	XX asirdin' 20-30 jj	XX asirdin' 80-90 jj	XX asirdin' basında
87	O'zbek xalqı ma'mleketshilik tariyxı konsepsiyası qashan ja'riyalandı	*1999 j	1991 j	1996 j	1998 j
88	Orta Aziya tariyxı boyınsha en' a'yyemgi tariyxıy shıg'arma	*Avesto	Bexustin jazıwı	O'tken asirlerden qalg'an estelikler	Kartlıq tariyxı
89	O'zbekistan Respublikası Prezidentinin' «Joqarı qa'niygeli ilimiy h'a'm ilimiy-pedagog kadrlardı tayarlaw h'a'm attestatsiyadan o'tkiziw sistemasın ja'nede quramalastırıw h'aqqında» g'ı pa'rmanı qashan ja'riyalandı	*2012 İYULDA	2012 DEKABR	2013 dekabr	2012
90	O'z betinshe izleniwshi - ... kim	*Joqarı ta'lim ornına yaqi ilimiy izertlew ornına u'lken ilimiy xodim- o'z betinshe izleniwshilikke belgilengen tartipte qabil qiling'an shaxs	Joqarı ta'lim orayına yaqi ilimiy izertlew orayına u'lken ilimiy izleniwshi lawazımına imtixansız qabil etilgen shaxs	Joqarı ta'lim orayına yaqi ilimiy izertlew orayına o'z betinshe izleniwshilikke imtixansız likka imtihonsız tartibda qabil etilgen shaxs	Joqarı ta'lim orayına yaqi ilimiy izertlew orayına o'z betinshe izleniwshilikke belgilengen tartipte qabil etilgen shaxs
91	Joqarı oqıw ornınan keyingi ta'lim neshe	*3 jil	2 jil	1 jil	4 jil

	jil davam etedi				
92	“Ta’limni tarbiyadan, tarbiyani bolsa ta’limni ajratib bolmaydi – bul sig’isqa ta’n qaralar, shig’is o’mir filosofiyasi” so’zleri kimge tiyisli	* I.Karimov	A.Avloniy	A.Temur	M.Behbudiy
93	Qa’niygelikler bag’dari boyinsha fundamental h’a’ma’meliy bilim beretug’in, talim mu’ddegi keminde to’rt jil davam etetug’in tayanish joqari ta’lim tu’ri bul	*Bakalavriat	Magistratura	joqari ta’limni keyingi ta’lim	Orta arawli ta’lim
94	Joqari oqiw jurtnan keyingi ta’lim institutina qabil qilinishi shaxs keminde .. neshe jil ilimiy yaki ilimiy-pedagogikalq is stajiga iye bolwi kerek (VMnin’ 2012 jil 28 dekabrdegi qararına tiykarinan)	*2 jil	2,5 jil	3 jil	4 jil
95	“Ha’r kim bilim aliw huqiqına iye. Bepul uliwma ta’lim aliw ma’mleket ta’repini kepillik beriledi. Mektep isleri ma’mleket qadag’alawında.” O’zbekistan Respublikasi Konstitutsiyasinin’ neshinshi statyasi	*41-statya	56- statya	31-statya	63-statya
96	Pedagogikalq texnologiyalar boyinsha Oray qashan sho’lkemlestirildi	*1999 j	1997 j	1998 j.	1996 j.
97	Rossiyada qashan pedagogikalq texnologiyalar boyinsha oray sho’lkemlestirildi	*XX a’sirdin’ 90 jillarında	XX asir ortalarında	XX asir aqırında	1990 jil
98	Innovatsiya boyinsha qanday jurnallar shig’ariladi	*Ta’limde innovatsiyalar	Ta’lim h’a’ma’rbiya	Pedagogik ta’lim	Xalq ta’limi
99	qisqa waqit ishinde mag’lwmatlarni jynaw, islep sig’iw h’a’monin’ texnik quralların aralıqtan turıp ne arqalı basqariw mu’mkın	*internet tarmaqlar arqalı	lektor oqitw	aralıqtan oqitw	innovatsion oqitw
100	O’z betinshe jumislardın’ qaysi tu’rleri qayd etilgen?	*U’lgiler boyinsha o’z betinshe jumislar	İdeyalq, teoriyalq bilimin asiriw, kasplik sheberligi h’a’ma’madeniyanın qa’liplestiriw	Jeke h’a’ma’kasplik	İlimiylik

VII. Pitkeriw jumislari ushin temalar

1. Ta’lim sistemasinin’ jan’a buwinlarında ma’mleket ta’lim standartlarinin’ ornı
2. İnnovatsion jan’alqlardı toplawshılardı wazıypaları.
3. O’zbekistan tariyxı pa’nin oqitwda oqitwshının’ informatika h’a’ma’axborot texnologiyaları bilim da’rejesi.
4. O’zbekistan tariyxı bag’darındağı pa’nlerden a’meliy shınıg’ıwların keys texnologiyaları tiykarında sho’lkemlestiriw.
5. Tariyx bag’darındağı pa’nlerden a’meliy shınıg’ıwlarıdı proekt texnologiyaları tiykarında sho’lkemlestiriw.

6. Tariyx bag'darindag'ı pa'nlerde mashqalalı lektsiyalardı sho'lkemlestiriw h'a'm o'tkiziw.
7. Tariyx bag'darindag'ı pa'nlerde (konferentsiya) lektsiyalardı sho'lkemlestiriw h'a'm o'tkiziw.
8. Tariyx bag'darindag'ı pa'nlerde kirisiw lektsiyalarda ta'lim beriw texnologiyaları.
9. Tariyx bag'darindag'ı pa'nlerde seminar sabaqlardı sho'lkemlestiriw formaları h'a'm texnologiyaları.
10. Tariyx bag'darindag'ı pa'nlerde mashqalalı seminar sabaqlardı sho'lkemlestiriw texnologiyaları.
11. Tariyx bag'darindag'ı pa'nlerde grafik organayzerler (axborotı sızılmalı sho'lkem) usılların qollaw
12. Tariyx bag'darindag'ı pa'nlerdi oqıtıwda videoroliklerden paydalanıw.
13. Tariyx bag'darindag'ı pa'nlerden do'gerekler sho'lkemlestiriw h'a'm basqarıw.
14. Tariyx bag'darindag'ı pa'nlerde ta'lim alıwshılarda ilimiy axborotlar menen islew ko'nlikpelerin qa'liplestiriw
15. Tariyx bag'darindag'ı pa'nlerde ta'lim alıwshılarda axborotı jazba formada tayarlaw h'a'm jetkiziw ko'nlikpelerin qa'liplestiriw.

IX. Glossariy

Termin	O'zbek tilidagi sha'rhi	Ingliz tilidagi sharhi
Virtual universitet	Universitet h'a'm kollejlerdin' birlespesi (AQSH), integratsiyalasqan oqıw rejeleri tiykarında bir waqıtın' o'zinde bir neshe oqıw orınlarında bilim alıp atırg'an imkaniyattı beriwshi ta'lim orayları	A consortium of universities and colleges (United States), providing an opportunity for the student to study in several educational institutions on the basis of distributed (combined) curriculum
Birgelikte oqıtıw	Shınıg'ıwlar protsessinde talabalar menen axborot, jeke h'a'm kasiplik	Information sharing, personal and professional

	tajiriybelerdi almasıw tiykarındag'ı toparlıq oqıtıw forması	experiences among the students in the process of group face-to-face classes
Metodika	Ilmiy izertlewdi a'melge asırıw ushın zaru'r bolg'an texnik h'a'm sho'lkemlestiriushilik jandasıwlar kompleksi.	Study for the implementation of the necessary technical and organizational approaches levels.
Metodologiya	Pa'n rawajlanıwı ushın za'ru'r a'hmiyetke iye teoriyanı za'ru'r elementlerdin' ja'mlenbesi	Which plays an important role in the development of a set of key elements of the theory
Texnologiya	Bul bir iste, sheberlikte, o'nerde qollanılatus'ın usıllar toplamı (talqınlı so'zlik).	Any case, the skills, the art style qollanılatus'ın set (interpretive Dictionary).
Bumerang texnologiyası	Talabalardı sabaq protsessinde, sabaqtan tısqarıda tu'rli adebiyat, materiallar menen islew, u'yrenilgen materiallardı saqlap qalıw, so'ylep bere alıw, bir sabaq dawamında barshe tabalardı bah'alay alıwg'a qaratılg'an	During the course 4 talabalardı heavily involved in a variety of printed materials, I promise to keep the learning materials, the course aimed to evaluate the performance of all students.
Pedagogik texnologiya	Bul ta'lim formaların optimallasırıw ma'seleni quyıwshı, texnik h'a'm insanıy imkaniyatlardı h'a'm olardıń o'z-aramu'na'sibetlerin esapqa alıp oqıtıw h'a'm bilimler o'zlestiriw pu'tkil protsessti jaratıw qollaw h'a'm belgilew sistemalı	Sonsidered to optimize the forms of education, technical and human capacities, and taking into account their mutual relations, education and the entire process of

	jandasıwı (YUNESKO)	development of knowledge creation, use and systematic approaches (UNESCO
Pedagogik so'ylesiw stili	Mu'na'sibetler stili h'a'm balalardı tarbiyalawg'a bassılıq etiw protsessinde o'z-ara ha'reket xarakteri birgelikte pedagogikalıq so'ylesiw stilin jaratadı.	style and direction of the education of the children, together with the nature of the interaction in the process of teaching style.
Liberal stil	Basshınım' bassılıg'ı, ko'riwi menen tu'ri hesh na'rse qılmaslıg'ında ko'rsete aladı	According to the complexity of the 7rahbarning show without knowing anything
Demokratik stil	Basshınım' ja'ma'a't pikirine tayanıwında ko'rsetiledi	Will be relying on the opinion of the team rahbarning
Avtoritar stil.	Oqıtıwshı xızmeti bag'darı jeke o'zi anıqlaydı, oqıtıwshılardıń h'a'r qanday alg'a ilgeriwshen'ligin tosadı	Prevent any of the students will determine the direction of his own initiative, Instruments of the professional activities of the
«Klaster»	Talabalar toparlarg'a bo'linedi h'a'm olarg'a belgilengen waqıt ishinde tema boyınsha qanday tu'siniklerdi o'zlestirgen bolsa, olardı qag'azg'a jazıw wazıypası tapsırıladi. Jazıwdın' texnik (orfografik, logikalıq h'a'm b.) ta'replerine itibar bermeslik aytıp o'tiledi. Pikirler tamamlangannan keyin topar ag'zaları tu'siniklerin logikalıq ta'repten bir-birine baylanıstırıp shıg'adı.	groups and concepts on the subject within the specified time, they handed over the task to write the paper. Technical writing (Orthography, logic, etc.) are not mentioned. Opinions after members of the group concept is logically tied to one another out.

«Tarmaqlar»	Logikalıq pikirlew, ulıwma pikir do'geregın ken'eytiriw, o'z betinshe a'debiyatlardan paydalanıwg'a u'yretiwge qaratılg'an.	thinking, ideas and expand the teaching and the use of independent publications.
-------------	---	--

XI. Adebıyatlar dizimi

Wzbekistan Respublikası Prezidenti shıg'armaları:

1. Karimov I.A. Wzbekiston: milliy istıqlol, iqtisod, siyosat, mafkura. -Toshkent «Wzbekiston», 1996.
2. Karimov I.A. Bizdan ozod va obod Vatan qolsin - Toshkent «Wzbekiston», 1996.
3. Karimov I.A. Wzbekiston buyuk kelajak sari. - Toshkent «Wzbekiston», 1998.
4. Karimov I.A. “Wzbekiston: milliy istıqlol, iqtisod, siyosat, mafkura”. - Toshkent «Wzbekiston», 1996.
5. Karimov I.A. “Bizdan ozod va obod Vatan qolsin”. - Toshkent «Wzbekiston», 1996.
6. Karimov I.A. “Vatan sajdagoh kabi muqaddasdir”. - Toshkent «Wzbekiston», 1996.
7. Karimov I.A. “Bunyodkorlik ywlıdan”. - Toshkent «Wzbekiston», 1996.
8. Karimov I.A. “YAngicha fikrlash va ishlash – davr talabi”. - Toshkent «Wzbekiston», 1997.
9. Karimov I.A. “Wzbekiston XXI asr bwsag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari” - Toshkent «Wzbekiston», 1997.
10. Karimov I.A. “Ma'naviy yuksalish ywlıda” - Toshkent «Wzbekiston», 1998.
11. Karimov I.A. “Tarixiy xotirasiz kelajak ywq”. // Muloqot, 1998. 5-son.
12. Karimov I.A. “Xavfsizlik va barqaror taraqqiyot ywlıdan”. - Toshkent «Wzbekiston», 1998.
13. Karimov I.A. Jamiyatimiz mafkurasi xalqni xalq, millatni millat qilishga xizmat etsin. Tafakkur jurnali bosh muharririning savollariga javoblar, 1998 yil, 2-son.
14. Karimov I.A. “Biz kelajagimizni wz qwlimiz bilan quramiz”. - Toshkent «Wzbekiston», 1999.

15. Karimov I.A. “Milliy g‘oya xalq e‘tiqodi va buyuk kelajagiga ishonchdir” - Toshkent «Wzbekiston», 2000.

16. Karimov I.A. “Ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayot – pirovard maqsadimiz”. - Toshkent «Wzbekiston», 2000.

17. Karimov I.A. “YUksak ma‘naviyat- engilmas kuch” - Toshkent “Ma‘naviyat”, 2008.173 b.

18. Karimov I.A. “Wzbekiston mustaqillikka erishish ostonasida”. - Toshkent «Wzbekiston», 2011.

19. Karimov I.A. Wzbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori. Malakali pedagog kadrlar hamda wrta maxsus, kasb-hunar ta‘limi muassasalarini shunday kadrlar bilan ta‘minlash tizimini yanada takomillashtirishga oid chora-tadbirlar twg‘risida // Xalq swzi, 2012. 29 may, № 10.

I. O‘zbekistan Respublikasi nizamlari

1. Wzbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.-T.:Wzbekiston, 2009.- 40 b.
2. Wzbekiston Respublikasining «Ta‘lim twg‘risida»gi Qonuni Barkamol avlod – Wzbekiston taraqqiyotining poydevori. – Toshkent: SHarq, 1997. – B. 20-29.
3. Wzbekiston Respublikasi «Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi» Barkamol avlod – Wzbekiston taraqqiyotining poydevori. – Toshkent: SHarq, 1997. – B. 31-61.
4. Wrtta maxsus, kasb-hunar ta‘limining Davlat ta‘lim standartlari. – Toshkent, 2000. – 20 b.

O‘zbekistan Respublikasi Prezidenti pa‘rmanlari h‘a‘m O‘zbekistan Respublikasi Wa‘zirlar Ken‘esi qararlari

1. «2004-2009 yillarda maktab va ta‘limni rivojlantirishning davlat umum milliy dasturi» twg‘risida Prezident Farmoni Ta‘lim taraqqiyoti, 2004. - № 3. – B. 26.
2. Postanovlenie Kabineta Ministrov Respubliki Uzbekistan «O podgotovke i izdaniy novoy istorii Respubliki Uzbekistan» ot 16 dekabrya 1996 g. № 445 Narodnoe slovo. 1996, 17 dekabrya.

3. Postanovlenie Kabineta Ministrov Respubliki Uzbekistan ot 27 iyulya 1998 goda «O sovershenstvovanii deyatelnosti Instituta istorii Akademii nauk Respubliki Uzbekistan» Narodnoe slovo. 1998, 29 iyulya.

4. Normativnie dokumenti po reformirovaniyu sistemi vsshego obrazovaniya Respubliki Uzbekistan. CHast I. Tashkent, 1998.

5. Wzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «Kompyuterlashtirishni yanada rivojlantirish va axborot kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish chora-tadbirlari twg'risida»gi 2002 yil, 6 iyundagi 200-sonli qarori.

Berdax atindag'ı Qaraqalpaq ma'mleketlik universiteti janındag'ı pedagog kadrlardı qayta tayarlaw h'a'm olardın' qa'niygeligin asırıw Regionallıq orayında "O'zbekistan tariyxı pa'ninen innovatsiyalardı joqarı ta'lim sistemasına kirgiziw"moduli boyınsha oqıw - metodikalıq kompleksine

P I K I R

“O‘zbekiston tariyxı pa‘ninen innovatsiyalardı joqarı ta‘lim sistemasına kirgiziw” moduli boyınsha isshi oqıw da‘stu‘ri joqarı ta‘lim orınları tariyx pa‘ni oqıtıwshılarının‘ qa‘niygeligin asırıw kursı u‘lgi oqıw rejesine muwapıq islep shıg‘ılg‘an. Oqıw rejesi mazmunınan kelip shıqqan halda du‘zilgen bolıp, ol zamanago‘y talaplar tiykarında qayta tayarlaw h‘a‘m qa‘niygeligin jetilistiriw protsessinin‘ mazmunın quramalastırıw ha‘mde joqarı ta‘lim orayları pedagog kadrlarının‘ ka‘siplik kompetentligin bir qansha asırıp barıwdı maqset etedi.

O‘zbekiston tariyxı pa‘ninen innovatsiyalardı joqarı ta‘lim sistemasına \$\$ kirgiziw” moduli boyınsha joqarı ta‘limnin‘ normativ-huqıqiy tiykarları h‘a‘m nızamshılıq normaları, aldıng‘ı ta‘lim texnologiyaları h‘a‘m ta‘lim protsesslerinde axborot-kommunikatsiya texnologiyaların qollaw, sistemalı analiz h‘a‘m qarar qabil etiw tiykarları, arnawlı pa‘nler negizinde ilimiy h‘a‘m a‘meliy izleniwler, texnologiyalıq rawajlanıw h‘a‘m oqıw protsessin sho‘lkemlestiriwdin‘ zamanago‘y usıllar boyınsha son‘g‘ı jen‘isler, global internet tarmag‘ı, multimedia sistemaları h‘a‘m ko‘nlikpe h‘a‘m qa‘niygeligin qa‘liplestiriwdi na‘zerde tutadı.

Temalar ta‘lim tarawı boyınsha joqarı ta‘lim orınları pedagog kadrlarının‘ tarawg‘a tiyisli zamanago‘y ta‘lim h‘a‘m innovatsiya texnologiyaları, axborot-kommunikatsiya texnologiyaların oqıw protsessine ken‘ engiziw, olardıń ka‘sip sheberligin, ilimiy xızmetin ko‘termelew, joqarı ta‘lim orınlarında oqıw-ta‘rbiya protsesslerin sho‘lkemlestiriw h‘a‘m basqarıwdı sistemalı analizlewge iye bolıwları ta‘miyinlenedi.

O‘zbekiston tariyxı pa‘ninin‘ o‘zine ta‘n qa‘siyetleri ha‘mde maselelerinen kelip shıqqan halda da‘stu‘rde tın‘lawshılardıń arnawlı pa‘n do‘geregindegi bilim, ko‘nlikpe, qa‘niygeligine qoyılatug‘ın talaplar tiykarında temalar tan‘lang‘an, a‘meliy shınıg‘ıw h‘a‘m pitkeriw qa‘niygelik jumıslarının‘ temaları, test sorawları, slaydlar berilgen.

Ulıwma alg‘anda “O‘zbekiston tariyxı pa‘ninen innovatsiyalardı joqarı ta‘lim sistemasına engiziw” moduli boyınsha islep shıg‘ılg‘an okıw-uslubiy kompleksi joqarı ta‘lim orınlarının‘ O‘zbekiston h‘a‘m Qaraqalpaqstan tariyxı pedagog kadrlarının‘ ka‘siplik sheberligin joqarılatıwg‘a u‘yretedi.

Pikir bildiriwshi:

t.i.d. professor. B.A.Qoshanov